

ZAĻAIS , SERTIFIKĀTS

LATVIJAS LAUKU TŪRISMA MĪTŅU,
SAIMNIECĪBU UN ĒDINĀŠANAS UZŅĒMUMU
NACIONĀLĀ EKOSERTIFIKĀTA ATBILSTĪBAS
KRITĒRIJU SKAIDROJUMS

Satura rādītājs

IEVADS	3
DABAS RESURSU AIZSARDZĪBAS VĪZIJA, SADARBĪBA, VISPĀRĪGIE JAUTĀJUMI	6
ENERĢIJAS RESURSU RACIONĀLA IZMANTOŠANA	10
ŪDENS RESURSU RACIONĀLA IZMANTOŠANA	25
ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANA	39
TĪRĪŠANAS, MAZGĀŠANAS UN DEZINFEKCIJAS LĪDZEKĻU RACIONĀLA IZMANTOŠANA	56
VIDEI UN CILVĒKA VESELĪBAI BĪSTAMU VIELU UN MATERIĀLU LIETOŠANAS IEROBEŽOJUMI	62
TRANSPORTA PAKALPOJUMI	67
PĀRTIKA UN ĒDINĀŠANAS PAKALPOJUMI	75
VIDES IZGLĪTĪBA, INFORMĀCIJAS APRĪTE UN KOMUNIKĀCIJA, VIDEI DRAUDZĪGAS AKTIVITĀTES UN PRODUKTS	82
BĒRNU UN PERSONU AR ĪPAŠĀM VAJADZĪBĀM INTERESES	94

IEVADS

Zaļais sertifikāts ir vides kvalitātes zīme, ko piešķir tām lauku tūrisma mītnēm, saimniecībām un ēdināšanas uzņēmumiem Latvijā, kurās tiek saudzēta apkārtējā vide un ainava, racionāli izmantoti ūdens un enerģijas resursi, organizēta videi draudzīga atkritumu apsaimniekošana, bet tūristiem tiek piedāvātas videi draudzīgas aktivitātes, veselīga vietējā pārtika un pilnvērtīga informācija par vietējiem dabas, kultūras un vēstures objektiem.

Lai iegūtu Zaļo sertifikātu, nepieciešams novērtēt tūrisma mītnes, saimniecības vai ēdināšanas uzņēmuma atbilstību noteiktiem kritērijiem, kuru skaidrojumi ir atspoguļoti 1. – 11. nodaļā.

Šis materiāls ir domāts kā informatīvs palīg līdzeklis lauku tūrisma mītnu, saimniecību un ēdināšanas uzņēmumu īpašniekiem, darbiniekiem un citiem interesentiem, lai palīdzētu izprast kritēriju mērķus, iedaļījuma principus, izpildes nosacījumus. Paskaidrojošais materiāls veidots pēc vienotas shēmas. Kritēriji ir sagrupēti pa tematiskām nodaļām un katram kritērijam ir dots skaidrojums par prasībām kritērija izpildes novērtēšanai un piedāvāti ieteicamie risinājumi prasību izpildes nodrošināšanai.

Zaļā sertifikāta kritēriju skaidrojumi ar piemēriem ir atrodam arī tiešsaistē: <https://www.celotajs.lv/lv/p/view/ZalaSertifikataKriteriji>.

ZS SKAIDROJUMI - PRASĪBAS, RISINĀJUMI UN PIEMĒRI

Naktsmītņu, apskates saimniecību, ēdināšanas uzņēmumu, kempingu un kempingu parku saimniekiem ir iespēja arī iepazīties ar savas saimniecības atbilstību Zaļā sertifikāta kritērijiem, aizpildot pašnovērtējuma sertifikācijas anketu tiešsaistē:

PAŠNOVĒRTĒJUMA ANKETA NAKTSMĪTNĒM:

<https://www.celotajs.lv/lv/cert/appl/selfeval/2>

PAŠNOVĒRTĒJUMA ANKETA APSKATES SAIMNIECĪBĀM:

<https://www.celotajs.lv/lv/cert/appl/selfeval/3>

PAŠNOVĒRTĒJUMA ANKETA ĒDINĀŠANAS UZŅĒMUMIEM:

<https://www.celotajs.lv/lv/cert/appl/selfeval/4>

PAŠNOVĒRTĒJUMA ANKETA KEMPERIEM UN KEMPERU PARKIEM:

<https://www.celotajs.lv/lv/cert/appl/selfeval/5>

Aizpildot anketas kritērijus, ievērojiet informācijas pogu (zila poga ar burtu "i"), kas ļauj atvērt katra kritērija prasības, ieteicamos risinājumus un piemērus.

Visu informāciju par Zaļo sertifikātu var atrast saitē:

https://www.celotajs.lv/green_certificate

ZAĻĀ SERTIFIKĀTA KRITĒRIJU IZPILDES MĒRĶI IR ŠĀDI:

GALVENIE MĒRĶI:

- ierobežot vides resursu, īpaši enerģijas un ūdens patēriņu;
- samazināt atkritumu rašanos un veicināt to šķirošanu, atkārtotu izmantošanu vai pārstrādi;
- veicināt atjaunojamo energoresursu un tādu vielu un materiālu izmantošanu, kuras ir mazāk bīstamas videi un cilvēku veselībai;
- sekmēt informācijas par vidi izplatīšanu un videi draudzīgas apziņas un uzvedības veidošanu.

PAKĀRTOTIE MĒRĶI:

- saglabāt Latvijai raksturīgās ainavas un kultūrvides mantojumu;
- nodrošināt Zaļā sertifikāta idejai atbilstošu tūrisma pakalpojumus/piedāvājumus;
- veicināt vietējo iedzīvotāju un uzņēmēju iesaistīšanos tūrisma piedāvājuma veidošanā reģionā.

1.

DABAS RESURSU AIZSARDZĪBAS VĪZIJA, SADARBĪBA, VISPĀRĪGIE JAUTĀJUMI

Kritērijs: Uzņēmuma saimniekam/vadītājam ir stratēģisks redzējums par sava uzņēmuma vietu un lomu novada un tuvākās apkāmes vides resursu un dabas daudzveidības saglabāšanā, kā arī kļūst par savas apkārtnes vēstnesi un izglīto/informē klientus par novada ievērojamākajām vietām un apskates objektiem.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Vīzija ir skaidri un saprotami noformulēta (rakstiski vai mutiski, brīvā formātā) un saimnieks/vadītājs var to saprotami izklāstīt auditoram apsekojuma laikā;
- Vīzija ir saistīta ar visām Zaļā sertifikāta jomām;
- Iespēju robežās saimnieks/pārvaldnieks iepazīstina savus darbiniekus ar Zaļā sertifikāta darbības pamatnostādņiem;
- Darbinieki ikdienā ir iesaistīti darbībās, kas nodrošina Zaļā sertifikāta ideju pielietošanu.

RISINĀJUMI

- Uzņēmuma saimnieks vai vadītājs vismaz reizi gadā pārskata ZS nolikuma kritērijus un veic tā pašnovērtējumu visās kritēriju grupās.
- Uzņēmuma saimnieks ir formulējis vārdos vai rakstiski vienas A4 lapas apjomā prioritātes un konkrētas lietas, kuras tas vides jomā plāno uzlabot īstermiņā (1-3 gadi) un ilgtermiņā (5-10 gadi).

Kritērijs: Uzņēmumā ir persona, kas atbildīga par vides risinājumiem. Tāpat visi uzņēmuma darbinieki ir iepazīstināti ar Zaļā sertifikāta darbības pamatprincipiem. Katrs darbinieks ir informēts atbilstoši savai atbildības sfērai. Tādā veidā tiek nodrošināts, ka uzņēmums ikdienā visur darbojas saskaņā ar zaļās uzņēmējdarbības kritērijiem.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Atbildīgā persona pārzina ar Zaļo sertifikātu saistītās jomas, nolikumu, kritērijus u.c. dokumentāciju;
- Apsekojuma laikā minētā persona tiekas ar auditoru un iepazīstina ar uzņēmuma darbību;
- Apsekojuma laikā darbinieks var atbildēt par savu darbību saskaņā ar Zaļā sertifikāta kritērijiem.

RISINĀJUMI

- Atbildīgā persona var būt saimnieks (vadītājs), vai arī šī funkcija var būt deleģēta kādam no konkrētiem darbiniekiem, kas ir jāiepazīstina ar Zaļā sertifikāta filozofiju, kritērijiem un dabai draudzīgiem saimniekošanas principiem,
- Ideālā gadījumā, ja uzņēmums ir mazs, visi tā darbinieki seko līdzī uzņēmuma un apkāmes vides stāvoklim.

Kritērijs: Klientiem izmantojamās būves un telpas atbilst Latvijas būvnormatīvos noteiktajam prasībām.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Kritērijs attiecas uz ēku konstrukcijām, infrastruktūru (ūdensvads, siltumapgāde, ventilācija, elektroinstalācijas u.c.);
- Būvju konstrukcijas atbilst sākotnējam projektam;
- Auditoram ir iespēja pārliecināties par kritērija izpildi, iepazīstoties ar būvvaldes apstiprinājumu.

RISINĀJUMI

- Aktuālie ar būvniecības nozari saistītie normatīvie akti un standarti ir atrodami Ekonomikas ministrijas mājas lapā: https://em.gov.lv/lv/nozares_politika/buvnieciba/normativie_akti/normativo_aktu_saraksts.

Kritērijs: Uzņēmums atbilst „Lauku ceļotāja” minimālajām kvalitātes prasībām.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Uzņēmumam ir jāatbilst minimālajām prasībām, kuras izstrādājis “Lauku ceļotājs”.

RISINĀJUMI

- “Lauku ceļotāja” minimālās prasības ir atrodamas šeit: https://www.celotajs.lv/cont/prof/quality_lv.html.

Kritērijs: Tūristu mītne atbilst Latvijas Kempingu asociācijas minimālajām kvalitātes prasībām kempingiem.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Tūristu mītne atbilst prasībām, kuras izstrādājusi Latvijas Kempingu asociācija.

RISINĀJUMI

- Latvijas Kempingu asociācijas minimālās prasības ir atrodamas šeit: https://camping.lv/images/dokumrnti_pdf/Kempingu-kategoriju-un-kriteriju-sistema.pdf.

Kritērijs: Uzņēmuma publiskajā teritorijā neatrodas brīvi staigājoši mājdzīvnieki.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Mājdzīvnieku turēšana notiek saskaņā ar dzīvnieku labturības noteikumiem;
- Potenciāli bīstamiem mājdzīvniekiem (piemēram, suņiem) nav iespēja kontaktēt ar klientiem;
- Izņēmums var būt mājdzīvnieki (kaķi, kazas, aitas, cits), kas nekādā veidā neapdraud teritorijas apmeklētājus un domāti apskatei.

RISINĀJUMI

- Ja teritorijā atrodas suns, kas var brīvi pārvietoties, klientus pirms ierašanās par to ir jāinformē, jo ir ne tikai cilvēki, kuriem piemīt fobija attiecībā pret suni, bet arī personas, kurām ir alerģijas.

- Mūsdienu tehnoloģijas pieļauj risinājumus, kad suns nav jāsiens pie ķēdes, bet tas tiek ierobežots ar t.s. radiosētu.

Kritērijs: Uzņēmuma darbinieki pārzina citas Zaļā sertifikāta (un videi draudzīgas) saimniecības reģionā un sadarbojas ar tām.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Uzņēmums iespēju robežās īsteno sadarbību, kas var izpausties kā informācijas apmaiņa, kopīgu produktu/piedāvājuma veidošana, sadarbība projektos, kopējos pasākumos, savstarpēji bartera pakalpojumi, produkcijas (piemēram, zāļu tējas) piedāvājums klientiem u.c.;
- Darbinieki pārzina arī citas videi draudzīgos un sertificētos uzņēmumus reģionā (piemēri: Zaļā atslēga, Eiropas puķīte, bioloģiskās saimniecības, Zilā karoga pludmales, eko – produktu ražotāji u.c.);
- Ja uzņēmums atrodas Īpaši aizsargājamās dabas teritorijā (ĪADT) (piemēram, nacionālajā parkā), tas sadarbojas, cenšas savos izdevumos, mājas lapās un vizītkartēm u.c. minēt, ka atrodas un savus pakalpojumus piedāvā nacionālajā parkā, dabas parkā u.tml.

RISINĀJUMI

- Informācija par Zaļo sertifikātu ir atrodama šeit: https://www.celotajs.lv/lv/c/prof/certificates/green_certificate. Te atradīsiet visas Zaļā sertifikāta saimniecības.
- Ir ieteicams ne tikai zināt, bet arī dibināt sadarbības kontaktus un arī apmeklēt tuvākās Zaļā sertifikāta saimniecības dabā, apmainoties pieredzē par dažādiem aktuāliem jautājumiem.

Kritērijs: Zaļā sertifikāta ēdināšanas uzņēmums uzrunā savus klientus vides aizsardzības jautājumos.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Uzņēmumā ir pieejama informācija par pasniegto ēdienu produktu izcelsmi un audzēšanas apstākļiem.

RISINĀJUMI

- Tiek izvēlēts veids, kā komunicēt par tādām lietām kā: izvēlies vietējo, šķiro atkritumus, taupi resursus, pasūti tik, cik apēdīsi, nejautā pēc plastmasas salmiņa u.tml.

2.

ENERĢIJAS RESURSU RACIONĀLA IZMANTOŠANA

Energoefektivitāte šobrīd ir viens no aktuālākajiem jautājumiem daudzās ražošanas nozarēs un arī mājāsaimniecībās, t.sk., lauku tūrisma uzņēmumos. Šajā nodaļā atradīsiet praktiskus risinājumus, kā samazināt kopējo elektroenerģijas patēriņu un kā padarīt patēriņu efektīvāku, rūpējoties par dabas resursiem un mazākiem rēķiniem.

Kritērijs: Regulāri tiek reģistrēts un analizēts uzņēmuma kopējais elektroenerģijas patēriņš un patēriņš pa atsevišķām ierīcēm vai to grupām.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Dati par patērēto elektrības un energoresursu patēriņu tiek apkopoti vismaz reizi pusgadā un analizēti attiecībā pret apmeklētāju/pasākumu skaitu (piemēram, tiek uzstādīti atsevišķi mērītāji vai skaitītāji atsevišķām saimniekošanas jomām);
- Informācija ir pieejama auditoram pēc pieprasījuma;
- Auditors var saņemt skaidrojumu/vīziju vai plānu, kā samazināt gan kopējo enerģijas daudzumu, gan enerģijas daudzumu konkrētām iekārtām un pasākumu grupām.

RISINĀJUMI

- Šī kritērija izpildes galvenais mērķis ir konstatēt elektroenerģijas patēriņu un saprast, kādi pasākumi ir jāveic tā mazināšanai.
- Elektrības patēriņu varam novērtēt pēc skaitītāja/-u rādītājiem. Tiem ir vērts sekot līdz gan atsevišķu mēnešu/sezonas, gan arī gadu griezumā, mēģinot analizēt kopējo enerģijas patēriņu dažādos laika periodos un saprast, kas un kā to ietekmē. Ja ir vairāki skaitītāji, tad var salīdzināt atsevišķu objektu energopatēriņu. Datus var apkopot atsevišķā žurnālā vai Excel failā. Ja elektroenerģijas patēriņš ir liels, bet tajā pat laikā nav identificējami lielākie elektrības patērētāji, tad ir iespējami divi risinājumi. Pirmais – var iegādāties **strāvas patēriņa mērītāju** un izmērīt katras iekārtas energopatēriņu atsevišķi. Otrs – var veikt uzņēmuma energoauditu. Piemērotāko energoauditora pakalpojumu sniedzēju var sameklēt internetā.

- **Strāvas patēriņa mērītāju** (cena sākot no 10 EUR) var nopirkt mājsaimniecības preču veikalos. Tas ir jāiesprauž kontaktligzdā starp testējamo elektroiekārtu un kontaktligzdu. Atkarībā no modeļa, strāvas patēriņa mērītājiem ir papildfunkcijas, kas parāda slodzes, patēriņa “pīķa laiku” u.c. rādītājus. Strāvas patēriņa mērītāju uzstāda vismaz septiņu dienu ilgumā, lai redzētu patērēto strāvas daudzumu nedēļas griezumā (lauku tūrisma saimniecībām var būt aktuāli tieši nedēļas nogalēs) un pēc tam pievieno citai testējamai elektroiekārtai. Atkarībā no iegūtajiem rezultātiem var domāt par risinājumiem, kā konkrētām iekārtām samazināt elektrības patēriņu. Tālāk minēti konkrēti risinājumu piemēri.
- Mūsdienās par pieņemamām cenām ir nopērkami **automātiskie slēdži**, kas darbojas uz **kustību** vai **apgaismojuma intensitātes sensoriem**. Tas ir ļoti efektīvs risinājums, īpaši gadalaiku griezumā, jo ieslēdz/izslēdz gaismu tad, kad ir iestājusies krēsla, vai izslēdz brīdī, kad iekšas vai āra apgaismojums jau ir pietiekams. Iekšējās ir svarīgi, lai sensoram nav pārāk ilgs reaģēšanas laiks, piemēram ieejot tumšā tualetē, vai izejot koridorā. Uzrakstus “Aizejot nodzēsiet gaismu” vajadzētu pamazām nomainīt ar moderniem tehnoloģiskiem risinājumiem.
- **Divdaļīgais tarifs**. Šobrīd lielākie elektroenerģijas piegādātāji piedāvā šādu pakalpojumu, kas var būt īpaši būtisks lielākiem viesu namiem un lauku saimniecībām. Tas nozīmē, ka atsevišķas iekārtas, piemēram, veļas mašīnas, saldētavas (ja glabā tādus produktus, kuriem der šāds režīms) var darbināt naktīs, uzstādot tām laika releju.
- Elektroenerģijas **patēriņa samazinājums uz dīkstāves rēķina**. Daudzos viesu namos, īpaši nesezonas laikā, vai nedēļas vidū, kad telpas nav noslogotas, pie elektrotīkla ir pieslēgtas iekārtas tādos režīmos, kas patērē elektroenerģiju. Viens no biežākajiem piemēriem ir karstā ūdens boileri (konsultēties pie ražotāja vai izlasīt instrukcijā, kā regulēt temperatūru laikā, kad tie netiek izmantoti), kuri strādā uz pilnu jaudu un radiatorus, ja tiem ir termoregulators, var nogriezt “sniegpārslīgas” režīmā, kurā notiek ūdens cirkulācija, neļaujot aizsilt sistēmai, bet tajā pašā laikā telpās uzturot minimālu siltumu. Tas pats attiecas uz siltajām grīdām, kuras laikā, kad netiek lietotas, tiek nogrieztas uz minimālo režīmu.
- Viens no energoefektivitātes paaugstināšanas veidiem ir **siltumsūkņi**, kas mūsdienās ir salīdzinoši lēti un to priekšrocība ir tāda, ka vasarā tie ražo aukstumu, bet ziemā – siltumu. Īpaši efektīvs šis risinājums būs tām telpām, kas netiek izmantotas katru dienu un kurās temperatūru var regulēt pēc nepieciešamības.
- **Infrasarkano lampu** izmantošana. Kaut arī tās patērē vairāk elektroenerģiju, infrasarkanās lampas var ātri un efektīvi izmantot lielu telpu apsildei, īpaši aukstajā gadalaikā, organizējot pasākumus. Infrasarkanās lampas apsilda tikai tos ķermeņus, pret kuriem tās ir vērstas. Nelielas infrasarkanās spuldzes var ievietot dušu un tualesu telpās, kas bieži mēdz būt drēgnas no rītiem un vakaros. Šādā veidā nelielā telpa tiks ātri uzsildīta, radot komforta sajūtu.

- Nākotnes ēkām ir vērts apsvērt **silto grīdu** principa izmantošanu arī **sienās**, iztiekot bez radiatoriem, kas var radīt liekas neērtības.
- Svarīgi ir rūpēties par lampu kupolu tīrību. Tas nodrošinās energoresursu ekonomiju. Noputējuši gaismekļi dod 1/3 mazāk gaismas nekā spodri.

Kritērijs: Klientiem tiek sniegta informācija par elektroenerģijas taupīšanu telpu un āra apgaismojumam.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Āra teritorijas apgaismojums ir automatizēts vai citādi efektīvi vadāms. Koridoros un priekšnama apgaismojuma regulēšanai tiek izmantoti kustību sensori;
- Ja telpās un ārā gaismas neizslēdzas automātiski, tad viesiem tiek sniegta informācija par elektroenerģijas taupīšanu, lūdzot izslēgt gaismas, kad tiek pamestas attiecīgās telpas vai teritorija;
- Minētā informācija (zīmes, norādes) ir izvietotas redzamās vietās, pietiekamā apjomā un ir viegli uztveramas.

RISINĀJUMI

- Klientiem domātajās un publiski izmantojamās iekštelpās un āra zonās ir jāizvieto viegli saprotama informācija par elektroenerģijas taupīšanas pasākumiem. Tie var būt draudzīgi, asprātīgi vai aicinoši uzraksti “taupīt elektrību”, “aizejot nodzēst gaismu” u.tml.
- Informāciju ieteicams izvietot pie istabas durvīm vai pie spoguļa (visbiežāk viesi paskatās spogulī pirms iziet no telpas). Informācijai jābūt latviešu valodā un biežāk lietotajās svešvalodās, ja mītni apmeklē arī ārzemnieki.
- Lielās telpās ieteicams sadalīt apgaismojumu sekcijās ar atsevišķiem slēdžiem – vairākas atsevišķas lampas vai daudzlampu lustra ar grupu slēdžiem, tādējādi dodot iespēju dienas gaitā regulēt elektriskās gaismas patēriņu atkarībā no nepieciešamības ieslēgt tieši tik daudz spuldzīšu, cik vajadzīgs, ja sāk zust dabiskais apgaismojums.

Labie piemēri

Brīvdienų mājā “Baldones Meža māja” redzamās vietās ir izvietotas informatīvas zīmes, lai viesi atcerētos izslēgt gaismu.

Mājaslapa:
https://www.celotajs.lv/baldones_meza_maja

Viesnīca “Klidziņa”. Viesnīcā viesu numuriņos, kā arī publiskās telpās pie rozetēm un gaismas slēdžiem ir izvietotas informatīvās norādes viesiem par elektroenerģijas taupīšanu.

Mājaslapa: <http://www.klidzina.lv>

Kritērijs: Ēku (t.sk. logu un durvju) siltumizolācija atbilst Latvijas būvnormatīvos noteiktajām prasībām.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Auditoram ir pieejama informācija par pasākumiem, kas veikti, lai uzlabotu ēkas siltumizolāciju;
- Ir veikts vai ir plānots veikt ēku energoauditu.

RISINĀJUMI

- Ēku siltumizolācija nodrošina ievērojami mazāku energoresursu patēriņu un līdz ar to arī samazina siltumnīcas efektu izraisošo gāzu daudzumu atmosfērā.
- Siltuma zudumu sadalījums namā ir aptuveni šāds:
 - 35% siltuma tiek zaudēts caur sienām;
 - 37% - caur logiem;
 - 15% - caur jumtu;
 - 13% - caur 1. stāva grīdu.
- Lai izpildītu šo kritēriju, ir jāveic vienkāršots ēku energoaudits, lai novērtētu tās energoefektivitātes vispārējo līmeni un konstatētu iespējamo siltuma zudumu vietas. Ir ieteicams sākt ar bēniņu, jumta, pagraba, ārsienu konstrukciju pārdomātu **siltināšanu**.
- Siltināšanai var izmantot dažādus materiālus. Tos izvēloties, ieteicams izsvērt draudzīgumu videi (ieguves avots, dabīgi, atjaunojami, pārstrādājami resursi u.tml.);
- Latvijas būvnormatīvi ir atrodami šeit: <https://building.lv/raksts/apstiprinati-visi-latvijas-buvnormativi>.
- Ar siltumu saistītie jautājumi meklējami Latvijas būvnormatīvā LBN 002-15 “**Ēku norobežojošo konstrukciju siltumtehnika**”.

Labie piemēri

Viesu mājā “Brūveri” koka ēkas ir nosiltinātas, izmantojot akmens vati, tādējādi nodrošinot optimālu mikroklimatu ēkas iekštelpās un ēkas pasargājot no nelabvēlīgo laika apstākļu ietekmes.

Mājaslapa: <https://hotelbruveri.lv>

Kritērijs: Ne mazāk kā 75% gadījumu, telpu un āra teritorijas apgaismojumam tiek izmantotas energoefektīvās spuldzes.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Auditoram ir pieejama informācija par pasākumiem, kas veikti, lai uzlabotu apgaismošanas sistēmu (iepirkto spuldžu skaits, optimizēts apgaismojums, uzstādīti kustības sensori, krēslas slēdži, taimeru u.tml.);
- Spuldzes, kuru degšanas laiks ir ilgāks nekā piecas stundas diennaktī, atbilst vismaz A energoefektivitātes klasei; piemēri: luminiscences (fluorescentās) spuldzes, gaismas diožu (LED) spuldzes u.c.;
- Nomaļas gadījumā spuldzes tiek nodotas atbilstošā vietā un kārtībā.

RISINĀJUMI

- Apgaismojumam var tikt patērēti aptuveni 15 % no visas izlietotās elektroenerģijas. Lielākā daļa šīs enerģijas tiek nelietderīgi iztērēta, izmantojot novecojušas tehnoloģijas apgaismojumā. Līdz šim populārākie apgaismojuma elementi bija neefektīvās kvēlspuldzes, jo 90 % no patērētās elektroenerģijas tās pārvērš siltumā un tikai 10 % - gaismā.
Mūsdienās spuldzes iedala:
- **Halogēnspuldzes** – tās ir par 30% ekonomiskākas salīdzinājumā ar kvēlspuldzēm, darbiņas ilgums līdz 2000 stundām (kvēlspuldzēm divas reizes mazāk);
- **Kompaktās luminiscences spuldzes** jeb ekonomiskās/energoefektīvās spuldzes – patērē par 70 – 80% mazāk nekā kvēlspuldzes un to darbības laiks ir no 6000 līdz 15 000 stundām;
- **Gaismas diožu jeb LED spuldzes** ir visefektīvākās. Tās patērē par 85 – 90% mazāk enerģijas, nekā kvēlspuldzes un to darbības ilgums ir no 15 000 – 25 000 stundām.

- Jānosaka kopējais spuldžu daudzums mītnē un to pielietojuma slodzes. Neekonomiskās spuldzes jāaizvieto ar energoefektīvām. Ir jāpadomā par spuldžu veidu, energoresursu patēriņu, gaismas krāsu un gaismas spilgtumu.
- Svarīgi izmantot energoresursus taupošās spuldzes ir tur, kur gaismas ir ieslēgtas uz ilgāku laiku (ārpustelpu teritorijas, kāpņu telpas, koridori utt.). Tas ievērojami samazinās energoresursu patēriņu.
- Vismaz 80% spuldžu jābūt energoefektīvām ar A klases marķējumu. Taču atsevišķās vietās, kur gaismas bieži tiek ieslēgtas, loģiskāk izmantot kvēlspuldzes ar mazu jaudu, jo energoefektīvās spuldzes attaisno sevi tad, ja darbojas vismaz piecu stundas un netiek izslēgtas.
- Vairāk par šo tēmu var izlasīt:
<https://www.elektrum.lv/lv/majai/energoefektivitate/ka-buvet-efektivi/apgaismojums>.

Labie piemēri

Atpūtas kompleksā “Turbas” gan iekštelpās, gan āra apgaismojumā izmanto LED spuldzes. Saimnieks atzīst, ka elektroenerģijas ietaupījums ir vērtīgs.

Mājaslapa: <https://www.turbas.lv>

Kritērijs: Ēku apkurei, saunās un pirtīs energoresursu patēriņš tiek kontrolēts un vadīts.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Elektriskās saunās ir automātiska apkures izslēgšanas sistēma;
- Pirts kurināšanai malkas daudzums tiek normēts atbilstoši klientu skaitam un pirts izmantošanas laikam;
- Kurināšanai netiek izmantota nežāvēta malka vai nepiemērots kurināmais.

RISINĀJUMI

- Lai klienti pirti vai saunu nepārkurinātu (arī ugunsdrošības aspekts!), to dara saimnieks vai pārvaldnieks, kas ļauj tam arī kontrolēt patērētās malkas vai elektroenerģijas patēriņu. Uzticot to darīt klientiem, tiek nelietderīgi patērēti ievērojami lielāks malkas daudzums, turklāt ir gadījumi, kad pārkarsētas pirts dēļ izceļas ugunsgrēki un nodeg ēkas.
- Saunai var ierīkot taimeru vai jāievieš sistēma, kura pēc noteikta laika automātiski atslēdz to no elektrības.

- Klientiem var sagatavot atbilstošu (ierobežotu) malkas daudzumu konkrētajam klientu skaitam.

Kritērijs: Apsildes un dzesēšanas iekārtas (gaisa kondicionieri) tiek lietotas atbilstoši sezonai un/vai matereoloģiskajiem apstākļiem. Tiek veikti visi pasākumi, lai taupītu enerģiju un iekārtas lietotu tikai īpašas nepieciešamības gadījumā.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Ir jābūt vienai atbildīgai personai, kura seko līdzi iekārtu darbībai, rūpējas par temperatūras režīmu atbilstību klimatiskajiem apstākļiem un veic regulāras pārbaudes, kā iekārtas tiek ekspluatētas. Ja ir iespējams, nelietot mākslīgās dzesēšanas paņēmienus. To vietā izvēlēties izmantot vēdināšanu, noēnošanu un citas līdzīgas darbības.
- Atbildīgais darbinieks seko līdzi tam, lai ir izvietotas norādes, ka logiem un durvīm ir jābūt aizvērtiem, ja tiek izmantotas apsildes vai dzesēšanas iekārtas.
- Telpās iespēju robežās tiek sekots līdzi klientu izmantotajām gaisa kondicionēšanas iekārtām.

RISINĀJUMI

- Ja apkure un/vai gaisa kondicionēšana nav automātiski regulējama, kad logi ir atvērti, jābūt viegli pieejamai informācijai, kas atgādina viesim aizvērt logu(-s), ja ir ieslēgta apkure vai gaisa kondicionēšana. Atgādinājumu ieteicams novietot loga tuvumā. Informācijai jābūt vietējā valodā un, ja mītni apmeklē arī ārzemnieki, vismaz angļu valodā vai citā valodā, kādā runā vairums viesu.
- Lūdziet viesus izslēgt apkures vai kondicionēšanas sistēmu, kad logs ir atvērts. Atgādinājumu var pievienot arī informācijai vispārējos dokumentos, kādus saņem viesi. Ieteicams aprunāties ar viesiem. Parādiet, kur ir apkures un kondicionēšanas slēdži un aiciniet viesus izslēgt sistēmu tad, kad logs ir atvērts, ja sistēma neatslēdzas automātiski.
- Siltumatdeve ir efektīvāka, ja radiatori nav norobežoti no apsildāmās telpas ar aizkariem, mēbelēm, starpsienām, un ja zem, aiz vai uz radiatora netiek uzglabāti priekšmeti. Jāseko, lai notiktu gaisa cirkulācijas process. Ja starp sienu un radiatoru ir pietiekami daudz vietas, tad siltuma zudumus var aizkavēt, izmantojot īpašas siltumizolācijas plāksnes vai folijas, kuras ievieto starp radiatoru un sienu.
- Jo vairāk telpā mitruma, jo mazāk siltuma. Tādēļ ir jācenšas ierobežot mitruma rašanos telpā.
- Lai patērētājs pats spētu kontrolēt gaisa temperatūru dzīvoklī, telpu sildķermenim (radiatoriem) jāierīko regulatori (termoregulatori).

- Veikalos ir nopērkami **mitruma** un **CO₂ mērītāji - sensori**. Mitrums bojā apdari, veicina pelējumu, bet ogļskābās gāzes palielināta koncentrācija telpās – diskomfortu. Savietojot šos sensorus ar ventilācijas sistēmu var uzlabot komfortu un telpu ilgtspēju.

Kritērijs: Ledusskapji un saldētavas tiek ekspluatētas tā, lai maksimāli novērstu enerģijas zudumus. Visas virtuves iekārtas tiek darbinātas saskaņā ar labas prakses principiem. Kad tās jāmaina, tiek iegādātas iekārtas ar augstāko iespējamo energoefektivitāti (A).

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Šīs iekārtas neatrodas pārāk aukstās telpās, pārāk tuvu sienām, radiatoriem (sildierīces), vai citiem priekšmetiem, kas traucē siltuma apmaiņas procesu);
- Iekārtas tiek pareizi ekspluatētas (ir atkausētas, nav pārblīvētas ar produktiem izvēlēts piemērots temperatūras režīms (neregulēts uz 4°C, saldētavā uz – 18°C);
- Uz saldējamās iekārtas nav novietotas citas elektroierīces – mikroviļņu krāsnīgas u.tml.).

RISINĀJUMI

Lai ledusskapis nepatērētu lieku enerģijas daudzumu, ir jāievēro šādi principi:

- Nenovieto to tuvu siltām vietām – radiatoriem, krāsnij u.c. vietām, kas rada siltumu;
- Pārāk bieži nevirini durvis;
- Nenovieto tajā karstu vai siltu ēdienu;
- Piemērotākā temperatūra ledusskapja daļā ir 4–5°C, bet saldētavā – no 18–20°C;
- Kad izveidojusies 3-5 mm bieza ledus kārta, tas ir jāatkausē, jo arī tā patērē papildus enerģiju;
- Pirms elektroierīču iegādes ir svarīgi iepazīties ar energoefektivitātes marķējumu un izvēlēties piemērotāko.

Kritērijs: Vismaz 50% kemperu/treileru ir iespēja pieslēgties pie elektrības.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Vismaz pusei no paredzētajām kemperu vietām jābūt aprīkotām ar elektrības pieslēguma vietām - minimums, viena fāze ar 16 A.

RISINĀJUMI

- Pieslēguma vietām jābūt nodrošinātām, pasargātām pret mitrumu, nokrišņiem – ūdensdrošām (kontakti ar klapīti, jumtiņš virs kontaktiem u.c.);
- Pieslēguma vietas atrodas virs zemes – speciālas kastes, ierīkoti stabiņi u.c., lai nepieļautu saskari ar zemi un mitrumu.

Kritērijs: Katram kemperim/treilerim paredzēta atsevišķa pieslēgšanās vieta (kontakts).

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Katram kemperim paredzēts savs, atsevišķs kontakts pieslēgumam, lai nebūtu jāizmanto pagarinātāji vai jāsaslēdz vairāki kemperi caur vienu kontaktu.

RISINĀJUMI

- Katrai kempera vietai jāierīko savu, atsevišķu rozeti pieslēgumam. Piemēram, ja ir viens pieslēguma stabs, kur ierīkoti 4 kontakti, tātad tas der 4 kemperiem.

Kritērijs: Savienojuma attālums un kabeļa garums no pieslēgšanās vietas līdz kemperim nepārsniedz 25 metrus.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Kemperu pieslēguma vietas ir ierīkotas attālumos, kas nepārsniedz 25 m no apstāšanās laukumiem;
- Kabeļu savienojuma vietas ir ūdensdrošas;
- Izvietotie kabeļi nešķērso gājēju takas, autoceļus;
- Kabeļi tiek lietoti atritinātā stāvoklī, lai nodrošinātos pret to pārkaršanu un īssavienojumu.

RISINĀJUMI

- Jāparedz kemperu novietošanas vietas attālumā, kas nepārsniedz 25 m no pieslēguma vietām. Jānodrošina, lai pieslēgumi neatrodas auto ceļa, gājēju plūsmas zonā un kabeļi nekrustotu ceļus, takas.

Kritērijs: Individuālajā siltumapgādē netiek izmantots fosilais kurināmais.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Kritērijs attiecas uz uzņēmumiem, kuriem ir neatkarīga apkures sistēma;
- Šajā gadījumā ar fosilo kurināmo tiek saprasts mazuts, degļļa un ogles, dabas gāze un sašķidrinātā gāze.

RISINĀJUMI

- Fosilais kurināmais ir organisko vielu izcelsmes materiāls, kas zemes garozā kā nogulumieži ir veidojies iepriekšējos ģeoloģiskajos periodos. Pie fosilā kurināmā pieskaitāma nafta, akmeņogles un brūnogles, dabasgāze, degslāneklis (Igaunijā) u.c. Visi minētie kurināmā veidi satur oglekli, kuru sadedzinot vai citādi pārstrādājot tas CO₂ veidā nonāk atmosfērā.
- Ja apkurē tiek izmantoti fosilie kurināmie, tad jāmeklē risinājums (jauns apkures katls, centrālā apkure, apkures sistēmas maiņa vai tml.), lai pārtrauktu tos izmantot.

Labie piemēri

Atpūtas centrā “Ezernieki” vecie apkures katli ir nomainīti uz efektīvākiem un tagad ēku apkurināšanai izmanto koksni. Viens no ieguvumiem ir tas, ka katls darbojas, pielāgojoties āra temperatūrai, un patērē atbilstošu kurināmā apjomu. Salīdzinot ar vecās paaudzes katliem, jaunajam ir augsts sadegšanas lietderības koeficients (līdz pat 94%). Katla uzstādīšanas gaitā ir izolētas caurules, kas ievērojami samazināja siltuma zudumu.

Mājaslapa: <https://www.facebook.com/LVMEzernieki>

Kritērijs: Daļa no elektroenerģijas tiek saražota bez kurināmā patēriņa vai izmantojot atjaunojamus enerģijas resursus.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Daļa no izmantotās elektroenerģijas un siltumenerģijas tiek ražota uz vietas no atjaunojamiem enerģijas resursiem (ūdens, vējš, saule, ģeotermiskie resursi, biomasas, biogāze, siltumsūkņi, saules kolektori un baterijas u.tml.);
- Tiek izmantotas arī vienkāršas metodes – saules apsildītas mucas (āra dušas) u.c.;

- Ja saimniecībā neražo elektroenerģiju, tad ir pieejams (vismaz daļai) elektroenerģijas ekosertifikāts vai ES izcelsmes apliecinājums, ka tā ražota videi draudzīgā veidā.

RISINĀJUMI

Kā alternatīva fosilajam kurināmajam ir enerģijas iegūšana no **atjaunojamiem enerģijas resursiem**, no kuriem ir jāuzskaita:

- Vēja enerģija;
- Saules enerģija;
- Ūdens enerģija;
- Biomasa (biogāze, biodegviela, koksne, salmi);
- Zemes siltums un gaisa siltums;
- Paisuma un bēguma viļņi (nav izmantojami Latvijas situācijā);
- Kūdra (vietējais fosilais kurināmais, taču tā priekšrocība ir apstāklis, ka tas ir vietējais kurināmais, kas neprasa lielus transportēšanas izdevumus;
- Elektrība pati par sevi arī ir uzskatāma kā viens no siltumenerģijas ieguves veidiem, kuru var kombinēt arī kopā ar saules enerģiju (fotovolta paneļi, kolektori).

Latvijā ir lauku tūrisma uzņēmumi, kas līdztekus tradicionālajiem enerģijas ieguves veidiem, izmanto alternatīvos. Kā biežāk izmantotais risinājums ir zemes siltums un saules (fotovolta) paneļi un saules kolektori – elektroenerģijas ieguve no saules, uzsildot ūdeni (saules paneļus un kolektorus var apvienot vienā sistēmā). Jāatceras, ka saules paneļiem uzkarstot, samazinās to izstrādātais elektroenerģijas daudzums, ko var dzesēt ar ūdeni, kurš savukārt uzsilst, tādējādi radot efektīvāku energo un siltumsistēmu.

Labie piemēri

Viesu mājā “Senlīči” ir uzstādīts saules kolektors, kas vasaras laikā nodrošina ūdens uzsildīšanu viesu nama vajadzībām. Ziemas laikā uzkrātā siltuma enerģija tiek lietota grīdu un ūdens sildīšanai.

Mājaslapa: <http://www.senlici.lv>

Viesu mājā "Ķonu dzirnavas" tiek daudzīnāti un kopti tādi senie amati kā vilnas vērpšana un graudu malšana, izmantojot dzirnavu HES saražoto elektrību.

Mājaslapa: <http://konudzirnavas.lv>

Kritērijs: Netiek izmantoti elektriskie roku žāvētāji.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Tualetēs, vannas istabās vai citās telpās nav uzstādītas un netiek lietotas roku žāvējamās iekārtas.

RISINĀJUMI

- Uzskata, ka roku žāvētāji ir nozīmīgs enerģijas patērētājs, tādēļ to vietā iesaka izmantot papīra vai auduma dvieļus. Par pēdējiem ir jāņem vērā arī higiēnas apsvērumi un arī ekoloģiskā pēda (https://lv-pdf.panda.org/virzieni/klimats/ekologiskas_pedas_nospiedums), kas rodas, ražojot un patērējot papīru vai audumu. Domājams, ka mūsdienās ražotie roku žāvētāji (pirms pirkuma ir vērts rūpīgi izlasīt to darbības parametrus un noskaidrot energoefektivitāti), ņemot vērā arī to īso vienas reizes izmantošanas ciklu vienai roku žāvēšanai, vairs nav tik videi un saimniecības ekonomikai nedraudzīgs risinājums.

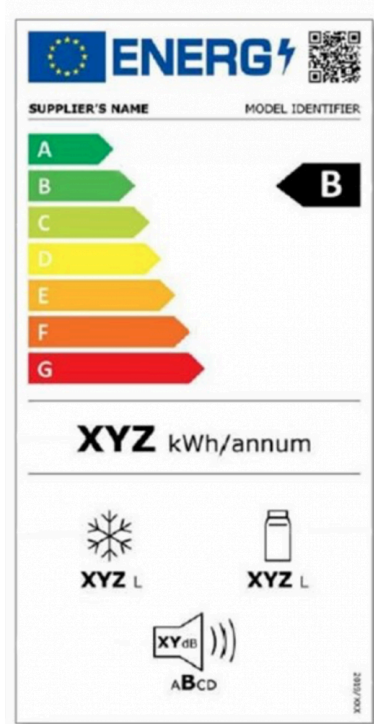
Kritērijs: Sadzīves un biroja tehnikai ir A klases energoefektivitātes marķējums vai pamatots plāns veco iekārtu nomaiņai.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Auditoram ir jāuzrāda tehniskā dokumentācija vai cita veida informācija par iekārtu energoefektivitātes klasi;
- Šis kritērijs attiecas uz ledusskapjiem, trauku mazgājamām mašīnām, veļas mazgāšanas mašīnām, biroja iekārtām u.c.

- Mūsdienās visaugstākā energoefektivitātes klase ir A, bet viszemākā - G klase. Jauno energoefektivitātes marķējumu no 2021. gada 1. marta var apskatīt šeit: <https://ptaveikals.lv/blog/jauns-energoefektivitates>.
- Pirms jauna aprīkojuma iegādes, ir jāpārliedzina, ka tam ir kāds no enerģijas ekomarķējumiem. Produkti ar valsts vai ES ekomarķējumu ir ne tikai ekonomiski, bet arī ražoti, ievērojot stingrus apkārtējās vides standartus. Ražotājus, kuru produkti ieguvuši ekomarķējumus, iespējams atrast Eiropas Komisijas mājas lapā: <http://ec.europa.eu/environment/ecolabel>.
- Sadzīves elektrotehnika patērē elektrību pat izslēgtā režīmā, tāpēc viens no iespējamajiem taupības soļiem ir saslēgt tuvumā esošo tehniku vienā rozetē, lai, beidzot darbu, visu varētu atvienot ar vienu kontaktdakšīnu.

1. attēls: Energoefektivitātes klases

Labie piemēri

“Baldones Meža māja” saimnieki, mainot veco sadzīves tehniku uz jauno, pievērsa uzmanību energoefektīvākas sadzīves tehnikas iegādei, atzīstot, ka tas ir ilgtermiņa ieguldījums nākotnē.

Mājaslapa:
https://www.celotajs.lv/lv/e/baldones_meza_maja

Kritērijs: Apkures un kondicionēšanas ierīces ir regulējamas, izvēloties piemērotu dzīvojamo telpu temperatūru.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Kritērijs attiecas tikai uz tādām mītnēm, kuras tiek apkurinātas vai kondicionētas;
- Apkures un kondicionēšanas ierīcēm ir regulēšanas mehānisms.

RISINĀJUMI

- Svarīgi, lai apkures sistēma – radiatori, siltās grīdas, ventilatori būtu aprīkoti ar automātiski vai manuāli regulējamu sistēmu un temperatūru iekštelpās var regulēt atbilstoši gadalaikam un temperatūrai ārpusē, kas ievērojami ietaupīs kurināmo un elektroenerģiju. Komfortu iekštelpās var uzlabot, ja ir padomāts arī par ēnojumu – žalūzijām un aizkariem. Īpaši tas svarīgi pret dienvidiem vērstajām telpām, kas dienas laikā uzkarst visvairāk.
- Jāatceras, ka **vēdināšana** ir energoietilpīgs process, tādēļ mūsdienās vērts padomāt par modernākiem risinājumiem, izmantojot **rekuperācijas iekārtas**, kas, “paņemot” svaigo gaisu no āra, uzsilda to ar no telpas izvadāmo gaisu.
- Veikalos ir nopērkami **mitruma** un **CO₂ mērītāji - sensori**. Mitrums bojā apdari, veicina pelējumu, bet ogļskābās gāzes palielināta koncentrācija telpās – diskomfortu. Savietojot šos sensorus ar ventilācijas sistēmu var uzlabot komfortu un telpu ilgtspēju.
- Ja apkure un/vai gaisa kondicionēšana nav automātiski regulējama, kad logi ir atvērti, ir jābūt viegli pieejamai informācijai, kas atgādina viesim aizvērt logu(-s), ja ir ieslēgta apkure vai gaisa kondicionēšana. Atgādinājumu ieteicams novietot loga tuvumā. Informācijai ir jābūt vietējā valodā un, ja mītni apmeklē arī ārzemnieki, vismaz angļu valodā vai citā valodā, kādā runā vairums viesu. Lūdziet viesus izslēgt apkures vai kondicionēšanas sistēmu, kad logs ir atvērts.
- Atgādinājumu var pievienot arī informācijai vispārējos dokumentos, kādus saņem viesi. Ieteicams aprunāties ar viesiem, kad vediet viņus uz istabu vai māju. Parādiet, kur ir apkures un kondicionēšanas slēdži un aiciniet viesus izslēgt sistēmu tad, kad logs ir atvērts, ja sistēma neatslēdzas automātiski.

Kritērijs: Ēku logi ir nomazgāti.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Mazgāšanas mērķis ir labāka gaismas caurlaidība, samazinot mākslīgā apgaismojuma lietošanu.

RISINĀJUMI

- Nemazgāti logi samazina gaismas caurlaidību, tādēļ tas var būt iemesls, kādēļ tiek ieslēgts apgaismojums, kas ir papildus elektroenerģijas patēriņš. Tas gan vairāk aktuāls telpās, kur notiek ražošanas process, garīgs un radošs darbs (rakstīšana, lasīšana u.c.). Logus ieteicams mazgāt vismaz divas reizes gadā – pirms tūrisma sezonas sākšanās un rudenī, vai arī atbilstoši konkrētai situācijai un vajadzībai.

Kritērijs: Sadzīves tehnika ir izslēgta laikā, kad tā netiek lietota.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Šis kritērijs attiecas uz biroja tehniku, mikroviļņu krāsnīm, trauku mazgājamām mašīnām, veļas mazgāšanas mašīnām, mediju iekārtām u.c.;
- Laikā, kad tā netiek lietota, tā ir izslēgta (atvienota no elektrības rozetes), nevis atrodas *Stand By* režīmā.

RISINĀJUMI

- Sadzīves elektrotehnika patērē elektrību pat izslēgtā režīmā, tāpēc viens no iespējamiem taupības soļiem ir saslēgt tuvumā esošo tehniku vienā rozetē, lai, beidzot darbu, visu varētu atvienot ar vienu kontaktdakšīgu, vai arī uzlikt *sleep* vai *Stand By* režīmu.

Kritērijs: Uzstādīta siltuma atgūšanas sistēma, piemēram, saldēšanas iekārtām, ventilatoriem, peldbaseiniem, notekūdeņiem.

Kritērija piemērošanas prasības

- Apsekošanas laikā uzņēmuma pārstāvis uzrāda dokumentāciju (piem., iekārtu tehniskās specifikācijas) un ļauj aplūkot uzņēmumā esošās siltuma atgūšanas sistēmas.

Risinājumi

- Iekārtas un ierīces, kuras patērē daudz enerģijas, bieži izdala siltumu. Lai samazinātu enerģijas patēriņu un uzņēmuma ietekmi uz vidi, liela enerģijas patēriņa iekārtām/ierīcēm, piemēram, apkures, ventilācijas, gaisa kondicionēšanas, saldēšanas iekārtām, peldbaseiniem un notekūdeņu attīrīšanas ierīcēm nepieciešams uzstādīt siltuma atgūšanas sistēmu. No tās iegūtais siltums tiek izmantots citur, piemēram, apsildot palīgtelpas u.tml.

3.

ŪDENS RESURSU RACIONĀLA IZMANTOŠANA

Ūdens ir viens no tiem resursiem, kuram nākotnē būs aizvien lielāka vērtība. Latvija atrodas mērenā klimata zonā, kur nokrišņu daudzums ir lielāks, nekā iztvaikojošā ūdens daudzums, tādēļ ūdens trūkumu izjūtam tikai īpaši karstās vasarās, kad ūdens pietrūkst lauksaimnieciskai ražošanai, dārziem un dažādām kultūrām. Atšķirībā no daudzām citām pasaules valstīm, nevaram iedomāties, ka mums varētu pietrūkt dzeramais ūdens, jo to galvenokārt izmantojam no dziļajiem jeb artēziskajiem urbumiem, kur dzeramā ūdens resursi ir pietiekami. Taču karstajās un ar nokrišņiem trūcīgajās sezonās ūdens trūkumu izjūt arī grodu aku un seklo gruntsūdeņu izmantotāji. Tādēļ viens no ilgtspējīgas saimniekošanas veidiem ir pārdomāts ūdens patēriņš.

Kritērijs: Mītnē tiek veikta regulāra ūdens resursu patēriņa uzraudzība.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Ūdens patēriņa datus reģistrē saskaņā ar katru saņemto rēķinu vai vismaz reizi 3 mēnešos, fiksējot patērētā ūdens daudzumu;
- Ja nav ūdens skaitītāju vai ūdens rēķins neatspoguļo reālo patēriņu saistībā ar viesu aktivitātēm, tiek izvēlēta darbība, kādā veidā noteikt patērētā ūdens daudzumu (pēc izsūknētajiem notekūdeņiem vai citiem rādītājiem);
- Gada/vairāku gadu griezumā ir jāveic ūdens patēriņa izvērtējums;
- Auditoram ir pieejama informācija par ūdens patēriņa monitoringu un uzņēmuma vīziju turpmākajiem taupīšanas pasākumiem;
- Visi uzņēmuma darbinieki ir apmācīti taupīgā ūdens patēriņa principu lietošanā.

RISINĀJUMI

- Ūdens lietošanas sadalījums mājāsaimniecībā ir aptuveni šāds:
 - trauku mazgāšana - 4%;
 - duša - 5%;
 - veļas mazgāšana - 12%;
 - mājas sakopšana - 14%;

- vanna - 15%;
 - virtuves darbi (ēdienreižu sagatavošana, sakopšana, roku mazgāšana), tātad ūdens, kas notek caur virtuves izlietni, - 15%;
 - tualetes lietošana - 35%.
- Patērētā ūdens daudzumu var noteikti divējādi: 1. pēc skaitītāja rādītājiem; 2. ja lauku mājā nav skaitītāja, - pēc tā, cik bieži ir jāizsūknē nosēdakas, ja tās ir hermētiskas. Lai mazinātu ūdens patēriņu, lauku tūrisma uzņēmumā ir jāizvieto informatīvas norādes par ūdens taupīšanu, jāizmanto jaucējkrāni (vienroči), aeratori u.c.
 - Nosēdaku izvešanai ir jāizvēlas sertificētas kompānijas, par kurām nav šaubu, ka notekūdeņi netiks "ielaisti" grāvī vai ūdenstilpē. Interneta meklētājā ierakstot "*kā samazināt ūdens patēriņu*" var saņemt daudz praktisku padomu šajā jomā.

Kritērijs: Viesi var regulēt veļas mainīšanas biežumu.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Klientiem ir pieejama informācija (informācijas lapa, uzlīme vai cits) par gultas veļas un dvieļu nomaiņu;
- Ja klients nevēlas dvieļus mainīt katru dienu (dabas resursu ietaupījums), viņš par to informē darbinieku.

RISINĀJUMI

- Daudzās viesnīcās jau sen ir ieviesta prakse, ka dvieļus maina tikai tad, ja tie ir netīri un atstāti vannas istabā uz grīdas. Šādu praksi ir vērts pielietot arī lauku tūrisma uzņēmumā, tādējādi samazinot patērētā ūdens un mazgāšanas līdzekļu daudzumu.
- Palīdzēs arī atbilstoša satura informatīva zīmīte attiecīgajās telpās.

Kritērijs: Ja uzņēmumā ir vietējā kanalizācijas sistēma, tad ir nodrošināta 100% notekūdeņu attīrīšana.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Ja nav lokālās attīrīšanas iekārtas, visi notekūdeņi tiek savākti nosēdakās;
- Ja ir uzstādītas notekūdeņu attīrīšanas iekārtas, tās darbojas, atbilstoši prasībām attīrot notekūdeņus.

RISINĀJUMI

- Atkarībā no katras konkrētās situācijas, lauku tūrisma uzņēmums var būt pieslēgts tuvējās apdzīvotās vietas ūdens apgādes un kanalizācijas ūdensvadiem, vai arī izveidot savu notekūdeņu kanalizācijas sistēmu. Individuālas jeb decentralizētas kanalizācijas sistēmas var būt: 1. nosēdaku (hermētisku krājtvertņu) sistēma; 2.

septiņi, 3. rūpnieciski izgatavotas attīrīšanas iekārtas, t.sk. bioloģiskās attīrīšanas iekārtas;

- Jaunu kanalizācijas un notekūdens attīrīšanas iekārtu izbūve ir jāsaskaņo ar pašvaldību, konkrēti ar pašvaldības būvvaldi, norādot notekūdeņu attīrīšanas iekārtas plānoto atrašanās vietu un tehnisko risinājumu – projektu, rasējumu vai tehnisko dokumentāciju. Izveidojot jaunu notekūdeņu attīrīšanas sistēmu, ir jāievēro, lai tā:
 - Neatrodas plūdu apdraudētā vietā;
 - Atrodas lejup pa nogāzi no dzeramā ūdens akas un gruntsūdens kustības virziena;
 - Avārijas gadījumā neapdraud gruntsūdeņus;
 - Atrodas no dzīvojamām mājām pa vējam;
 - Pie tās var piebraukt ar asenizācijas (apkalpes) mašīnu. Lai tas būtu ērtāk Jums pašiem, tad kanalizācijas sistēma ir jāierīko tuvāk pie iebraucamā ceļa.

Vairāk par notekūdeņu attīrīšanu lasi:

- <https://kanalizacija.lv/kada-notekudenu-attirisanas-iekarta-ir-piemerota-tavai-dzivojai-mai-majai-lauku-majai-vasarnicai>.

Kritērijs: 75% gadījumu vidējā ūdens plūsma no dušām klientiem izmantojamās dušās nepārsniedz 9 litrus minūtē.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Kritērijs neattiecas uz veļas mazgāšanas telpām un privātām telpām;
- Krāniem var tikt izmantots aerators, kas samazina patērēto ūdens apjomu.

RISINĀJUMI

- Ir aprēķini, saskaņā ar kuriem cilvēks vienā vannasreizē patērē līdz 150 l ūdens, tādēļ ekonomiskākas ir dušas. Plūsmu dušās un krānos var regulēt ar atbilstošas galviņas – speciāla uzgaļa un aeratora palīdzību. Aerators rada pietiekami spēcīgas plūsmas sajūtas, taču patērētā ūdens apjoms krānā var samazināties līdz pat 50%.
- Jānosaka ūdens patēriņš krānos un dušās. Ja ūdens plūsmas daudzums nav norādīts krāna/dušas tehniskajā pasē, kontrolmērījumus jāveic mājas saimniekiem, izmantojot mērierīci vai arī spaini un rokas pulksteni. Spainim jābūt tādām, kurā var konstatēt ūdens daudzumu litros. Atveriet krānu pilnībā un pildiet spaini sešas sekundes. Sareiziniet ūdens daudzumu ar 10, un tas norādīs ūdens plūsmu vienas minūtes laikā.

- Gadījumā, ja krāni un dušas neatbilst šīm prasībām, varat padomāt par vairākiem tehniskiem variantiem:
 - ūdens spiediena samazināšana tīklā;
 - ūdeni taupošu dušas galviņu vai krāna uzgaļu izmantošana;
 - ūdens krāna nomaiņa.
- Vienkāršākais variants ir ūdens spiediena samazināšana tīklā, lai plūsma būtu mazāka. Vienīgi gadījumos, kad ūdeni izmanto liels skaits viesu, varētu būt nepietiekams ūdens daudzums. Risinājums ir arī samazināt spiedienu katrā tvertnē un dušas galviņā.
- Plūsmas samazināšanas aparāti samazina ūdens plūsmu krānā un dušas galviņā līdz paredzētajam līmenim. Šādus aparātus ražo dažādas firmas, tie plūsmu ierobežo līdz noteiktam litru skaitam minūtē. Ne vienmēr aparāti ir viegli instalējami, jo vecāki krāni tam var būt nepiemēroti.
- Ūdens plūsmas regulēšana var notikt ar vairākiem paņēmieniem:
 - Īpaša membrāna aeratorā. Tie nodrošina, ka lai kā arī mainītos ūdens spiediens tīklā, pa krānu ūdens tecēs ne vairāk kā 7,2 litri minūtē.
 - Ekopoga. Krāna aizmugurē ir neliela podziņa, kuru, nospiežot sviras krānu varēs atgriezt tikai līdz noteiktam stāvoklim. Tas nodrošina to, ka krāna svira nevar pašauties vaļā vairāk nekā nepieciešams.
 - Iespēja noņemt sviras krāna galviņu un tad pagriezt tās serdeni vajadzīgajā stāvoklī. Ražotājs pat piedāvā īpašu mērkrūzi ar caurumiņiem, ar kuru ļoti viegli noteikt, cik litri minūtē iztek pa jūsu krānu un līdz kādam patēriņam ūdens plūsmu noregulējat.
 - Ūdeni ekonomējošajiem jaucējkrāniem nepieciešama biežāka apkope, jo to uzbūve ir sarežģītāka. Tāpēc vēlams pie speciālista noskaidrot tehniskās apkopes detaļas.
 - Ja ūdens krānu nomaiņa tomēr tuvākajā laikā nav iespējama, ir vēl cits vienkāršs variants, kā ekonomēt ūdeni. Var nopirkt atsevišķi aeratorus ar ūdens plūsmu regulējošām membrānām un uzskrūvēt uz sava krāna vai pirms dušas uzgaļa. Tad arī pa to netecēs vairāk nekā 6 -10 l ūdens minūtē. Raugieties tikai, lai jūsu krānam būtu vītne, uz kuras var ieskrūvēt aeratoru. Aeratori izgatavoti no materiāla, kas nekorodē, nedeformējas un neaizsērē. Īpašs mehānisms neļauj iekšpusē uzkrāties kalcijam.
 - Ūdeni var ietaupīt arī parasto standarta dušas galviņu nomainot ar tādu, kuras ūdens strūkļa patērē apmēram pusi no enerģijas un ūdens. Salīdzinot ar standarta dušas galviņu, šai dušai nepieciešams dubultīgs laiks, lai piepildītu spaini. Tas nozīmē arī dubultīgu ūdens un enerģijas ietaupījumu vai divreiz ilgāku dušas baudījumu pie vienāda patēriņa.
 - Speciālajā dušas galviņā iestrādātā turbulences kamera darbojas līdzīgi pēc tā paša principa, kā aeratori ūdens krānos - ūdens tiek izkliedēts miljonos sīku

pilienu un izveidots strūklas formā, kas ādu aprasina daudz intensīvāk nekā tradicionālajās dušās.

Kritērijs: 75% gadījumu vidējā ūdens plūsma no krāniem klientiem izmantojamās izlietnēs nepārsniedz 8 litrus minūtē.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Kritērijs neattiecas uz vannas krāniem, veļas mazgāšanas telpām un privātām telpām.

RISINĀJUMI

- Risinājumi aprakstīti iepriekšējā kritērijā.

Kritērijs: Uzstādītie tualetes podi ir aprīkoti ar ekonomisko ūdens patēriņa mehānismu.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Tualetes podiem ir dalītais ūdens patēriņš vai cita veida ekonomēšanas mehānisms.

RISINĀJUMI

- Klozetpods patērē daudz dzeramā ūdens, tādēļ to jāaprīko ar kādu no ūdens taupīšanas mehānismiem. Visbiežākais no tiem ir dalītā ūdens nolaišanas sistēma vai pogas, kuru nospiež un pietur pēc vajadzības. Ieviešot krānu, dušas un poda ūdens taupīšanas mehānismus, izlietotā ūdens daudzumu var ietaupīt līdz 50 un vairāk procentiem.
- Tuaeletē virs skalojamās kastes vēlams novietot viegli saprotamu informatīvu paskaidrojumu, piemēram, aicinot viesus: „Taupīsim dzeramo ūdeni! Mazajās lietās mazo šļācienu – lietojiet mazāko pogu! Lielo pogu tikai tad, kad nepieciešams! Paldies!”
- Efektīvs palīgs lielas ietilpības skalojamām kastēm varētu būt speciāls ūdens aizturis. Tā montāža ir ļoti viegla: jāatver skalojamās kastes vāks un pie pludiņa sistēmas ūdens pievada caurulei jāiemontē ūdens aizturis/reducētājs. Turpmākā lietošana ir atkarībā no vajadzības - ja nepieciešams noskalot urīnu, pogu nospiež īsu brīdi - plūsma ir maza, ja nepieciešams aizskalo fekālijas, pogu notur ilgāk – plūsma ir liela. Šādi dozējot varat ietaupīt līdz 50% no līdzšinējā skalojamā ūdens daudzuma patēriņa.

Kritērijs: Baseinu, burbuļvannu u.c. līdzīgu iekārtu ekspluatācija notiek saskaņā ar noteiktajiem ūdens kvalitātes, veselības un drošības standartiem.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Auditoram ir pieejama dokumentācija, kas apstiprina kritērija izpildi.

RISINĀJUMI

- Ministru kabineta noteikumi nr. 470 *Higiēnas prasības baseina un pirts pakalpojumiem* ir atrodami šeit: <https://likumi.lv/ta/id/316403-higienas-prasibas-baseina-un-pirts-pakalpojumiem>.

Kritērijs: Peldbaseins/pirts baseins un tā aprīkojums (piemēram, filtri, sūkņu sieti, nosmelšanas grozi) tiek regulāri tīrīts.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Uzņēmumā peldbaseini/pirts baseini regulāri tiek tīrīti saskaņā ar valsts likumdošanā noteiktajām higiēnas prasībām;
- Apsekošanas laikā uzņēmuma pārstāvis uzrāda peldbaseinu/pirts baseinu tīrīšanā izmantoto līdzekļu dokumentāciju.

RISINĀJUMI

- Primārā dezinfekcija publiskā baseina un spa rekreācijas pakalpojumu sniedzējiem ir t.s. ķīmiskā dezinfekcija, izmantojot hlora vai broma bāzes dezinfektantus. Papildus ieteicams pielietot sekundāras dezinfekcijas metodes, piemēram, UV starojumu un ozonēšanu, kas neatstāj ūdenī dezinfekcijas līdzekļa atlikumus un ko paredzēts lietot tikai kopā ar hlora vai broma bāzes dezinfekcijas līdzekļiem. Abas metodes apvienojot (t.i. primāro un sekundāro), tiek efektīvāk iznīcināti mikroorganismi, samazināts hlora atlikuma līmenis, kā arī uzlabota ūdens kvalitāte.
- Ministru kabineta noteikumi nr. 470 *Higiēnas prasības baseina un pirts pakalpojumiem* ir atrodami šeit: <https://likumi.lv/ta/id/316403-higienas-prasibas-baseina-un-pirts-pakalpojumiem>.
- Atsauces uz starptautiskiem noteikumiem:
 - Guidelines for safe recreational water environments. Volume 2, Swimming pools and similar environments, WHO, 2006: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/43336>;
 - Ultraviolet disinfection – specification, maintenance and validation (TN31), PWAG, 2020:

<https://www.pwtag.org/ultraviolet-disinfection-specification-maintenance-validation-january-2016>.

Kritērijs: Pirts kubls (balija), masāžas vanna u.tml., kam maina ūdeni pēc katras lietošanas, tiek regulāri tīrīts.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Pēc katras lietošanas reizes kublu/vannu mazgā, skalo un dezinficē, kā arī ūdeni pilnīgi nomaina;
- Jāizmanto dezinfekcijas līdzekļi, kas paredzēti šādu virsmu dezinfekcijai.

RISINĀJUMI

- Ministru kabineta noteikumi nr. 470 *Higiēnas prasības baseina un pirts pakalpojumiem* ir atrodami šeit: <https://likumi.lv/ta/id/316403-higienas-prasibas-baseina-un-pirts-pakalpojumiem>;
- Kā norāda paši kublu ražotāji, baseina dezinfekcijas līdzekļus arī var izmantot. Papildus informācija: <https://kokakublins.lv/padomi-koka-kubla-lietosanai>.

Kritērijs: Notiek peldbaseina/pirts baseina telpu uzkopšana.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Baseina un pirts lietošana un uzturēšana notiek saskaņā ar valsts likumdošanā noteiktajām higiēnas prasībām:
 - telpām, to iekārtojumam un iekārtām;
 - tīrīšanai un dezinfekcijai;
 - ūdens kvalitātes nodrošināšanai.
- Telpu uzkopšanas inventārs ir paredzēts tikai peldbaseina telpu uzkopšanai.

RISINĀJUMI

- Ministru kabineta noteikumi nr. 470 *Higiēnas prasības baseina un pirts pakalpojumiem* ir atrodami šeit: <https://likumi.lv/ta/id/316403-higienas-prasibas-baseina-un-pirts-pakalpojumiem>.

Kritērijs: Peldbaseins ir pārsegts vai arī tiek izmantoti citi paņēmieni ūdens patēriņa samazināšanai.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Laikā, kad peldbaseins netiek izmantots un tas tiek apsildīts, tam nepieciešams pārsegs, lai taupītu enerģiju;
- Pārsegs vai pretiztvaikošanas sistēma jāizmanto laikā, kad peldbaseins ir slēgts apmekletājiem, un/vai laika periodos, kad tas netiek izmantots. Ja baseins tiek izmantots tikai nedēļas nogalēs, pārējā laikā ieteicams samazināt tā temperatūru līdz robežai, pie kuras atkārtota ūdens uzsildīšana joprojām ir energoefektīva (atslēdzot apsildi pavisam, ūdens uzsildīšana no jauna prasīs vairāk enerģijas). Papildus var lietot sistēmas peldbaseina ūdens atkārtotai izmantošanai.

RISINĀJUMI

- Pie augstām gaisa temperatūrām āra peldbaseini patērē vairāk ūdens un rada lielākas izmaksas, jo ievērojams ūdens daudzums iztvaiko. Tādēļ laikā, kad peldbaseins netiek izmantots, tam nepieciešams pārsegs vai jāizmanto cita sistēma, kas novērš ūdens iztvaikošanu (piemēram, gēla slānis);
- Vēsos laika apstākļos āra peldbaseini dažkārt tiek apsildīti. Šajā gadījumā pārsegs vai cita sistēma ir stingri ieteicami, lai taupītu enerģiju.

Kritērijs: Darbinieki regulāri pārbauda, vai baseinam nav ūdens noplūdes.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Apsekošanas laikā uzņēmuma pārstāvis iepazīstina ar standarta praksi peldbaseina pārbaudei un rīcību, ja tiek konstatēta ūdens noplūde;
- Apsekošanas laikā tiek pārbaudīts, vai peldbaseinam nav ūdens noplūdes.

RISINĀJUMI

- Ūdens noplūdes rada lieku ūdens patēriņu un izmaksas.
- Iekštelpu un ārtelpu peldbaseini ievērojami palielina uzņēmuma ietekmi uz vidi, jo patērē lielu ūdens apjomu un rada papildu izdevumus. Tādēļ uzņēmumā nepieciešama noteikta kārtība regulārai ūdens noplūdes pārbaudei. Tā var būt peldbaseina regulāra vizuāla apsekošana. Iespējams arī uzstādīt atsevišķu ūdens skaitītāju peldbaseinam vai ūdens noplūdes detektorus. Stingri ieteicams ūdens noplūdes inspekciju veikt katru dienu.

Kritērijs: Notiek baseina ūdens kvalitātes kontrole.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Lai uzturētu ūdens kvalitāti, tiek īstenoti videi draudzīgi sanitārie pasākumi un profilaktiskie pasākumi baktēriju vairošanās ierobežošanai, t.sk., lai izvairītos no legionellas baktērijām dušu telpās.

RISINĀJUMI

- Ministru kabineta noteikumi nr. 470 *Higiēnas prasības baseina un pirts pakalpojumiem* ir atrodami šeit: <https://likumi.lv/ta/id/316403-higienas-prasibas-baseina-un-pirts-pakalpojumiem>.

Kritērijs: Ir ierīkotas dzeramā ūdens uzpildes vietas (krāns, šlauka), kas apzīmētas ar attiecīgām norādes zīmēm.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Atsevišķa vieta, kas paredzēta dzeramā ūdens uzpildei kemperiem, var būt šlauka vai piemērots krāns pie āra virtuves;
- Kemperim jānodrošina maksimāli tuva piebraukšanas iespēja pie uzpildes vietas.

RISINĀJUMI

- Jāierīko apzīmētu ūdens uzpildes vietu kemperiem ar ērtu piebraukšanu. Tas var būt pie kanalizācijas tukšošanas laukuma, virtuves vai citur. Jebkur, kur ir pieejams ūdens un vieta noparkot kemperi.

Kritērijs: Ir ķīmiskās tualetes iztukšošanas vieta - atsevišķi izveidota, noslēgta vieta, kur var iztukšot kemperu/treileru WC kasetes.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Ķīmiskās tualetes saturs netiek iztukšots kopējā kanalizācijas sistēmā vai bioloģiskajās attīrīšanas iekārtās. Tas tiek nodalīts atsevišķi;
- Ķīmiskās tualetes saturs tiek izvest atsevišķi.

RISINĀJUMI

- Jāierīko atsevišķu ķīmiskās WC iztukšošanas vietu ar iespēju izskalot tvertni;
- <https://www.campingandcaravanningclub.co.uk/advice/equipment/toilets>.

Kritērijs: Ir atsevišķa, skaidri marķēta ūdens padeve (šlauka) pie ķīmisko tualetu iztukšošanas vietas ķīmisko tualetu kasešu mazgāšanai.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Nodrošināta ūdens padeve pie ķīmisko tualetu iztukšošanas vietas ar šlauku, kas paredzēta kasešu mazgāšanai.

RISINĀJUMI

- Vietā, kur iztukšo ķīmiskās WC, uzreiz ir pieejama šlauka ar ūdeni skalošanai.

Kritērijs: Vismaz 80% no uzstādītajiem krāniem ūdens padeves regulēšana notiek ar maisītāja (vienroča) palīdzību.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Vismaz 80% krānu ļauj precīzi un ātri regulēt ūdens temperatūru un plūsmu.

RISINĀJUMI

- Mūsdienu jaucējkrāni ļauj ietaupīt līdz 50% no patērētā ūdens daudzuma. Krāniem, kuros ir integrēts termostats, ļauj noturēt arī uzstādīto – optimālo ūdens temperatūru;
- Ir jānoskaidro kopējais krānu skaits un cik no tiem ir aprīkoti ar precīzu regulēšanu;
- Ieteicams ikdienā lietotamos krānus nomainīt pret ierīcēm ar precīzu plūsmas regulēšanu. Šo krānu faktiskais ūdens patēriņš būtu jāvērtē individuāli. Ieteicams veikt aprēķinu, cik krānu var nomainīt un kāds ir iespējamais ūdens patēriņa ietaupījums, lai noteiktu izmaksu racionalitāti.

Kritērijs: Veļas mazgāšanai izmantotās iekārtas atbilst A klasei.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Auditoram ir pieejama dokumentācija, kas apstiprina minēto prasību izpildi;
- Ja ir noslēgts līgums ar veļas mazgātāju, tad šis kritērijs netiek vērtēts.

RISINĀJUMI

- Mūsdienās visaugstākā energoefektivitātes ir A klase, bet viszemākā ir G klase.
- Ar dažādu ierīču energomarķējumu, to skaidrojumiem un izmaiņām salīdzinājumā ar iepriekšējo marķējumu vienviet var iepazīties šeit: <https://www.elektrum.lv/lv/majai/energoefektivitate/energomarkejums>.

- Būtiski, lai veļas mazgāšana notiek attiecīgā režīmā, kas nodrošina ne vien ekonomisku enerģijas, bet arī ūdens patēriņu.

Kritērijs: Ir notekūdeņu (tehnisko ūdeņu) iztukšošanas vieta - iespēja iztukšot kempera/treilera dušas, virtuves notekūdeņus kopējā kanalizācijas sistēmā.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Ierīkots speciāls kemperu uzbraukšanas laukums (vieta ar cieto segumu) ar kanalizācijas pievadu.

RISINĀJUMI

- Betonēta vai cita cieta virsma ar noteces slīpumu, kur kemperis var uzbraukt un, atgriežot krānu, iztukšot netīro ūdeni. Daudziem kemperiem nav izņemamo kasešu ar netīro ūdeni, tādēļ šāda uzbrauktuve ir ļoti ērta un vajadzīga.

Kritērijs: Āra teritorijā ir izvietotas seperācijas vai ekoloģiskās sausās tualetes.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Uzņēmuma teritorijā ir iekārtotas un tiek izmantotas sausās komposta vai seperācijas tualetes;
- Tiek ievērotas visas sanitārās prasības attiecībā uz tualesu izmantošanu un apsaimniekošanu.

RISINĀJUMI

- Mūsdienās sauso tualesu dizains un funkcionalitāte ir sasniegusi tādu attīstības līmeni, ka tās vairs nav vēsturiskās lauku tualetes, t.s. sirsnīgājiņas. Ja lauku tūrisma uzņēmuma teritorija ir liela, vai tiek rīkoti masveida pasākumi, ir vērts apspriest iespēju iegādāties sausās tualetes, kurām ir dažādi tipi, vai arī izīrēt tās uz konkrētiem masveida pasākumiem.
- Tualesu skaitu un tipu izvēlās atkarībā no vietas un apmeklētāju skaita.
- Sauso tualesu būvniecībā un iekārtošanā pamatā jāievēro 2 nosacījumi:
 - Jāiekārto atsevišķa novadīšanas sistēma un rezervuārs šķidrumam (separācija). Parasti sausajās tualetēs visnepatīkamākais ir smaka. To rada amonjaka savienojumi, kas veidojas, ja kopā vienā bedrē sajaucas fekālijas ar urīnu. Ja urīnu novadīšanas sistēmā atdala, tad nerodas nepatīkami asi kodīgi smakojoši savienojumi;

- Jānodrošina laba ventilācija. Ventilācijas caurulei jābūt ievadītai tieši no tualetes konteinera vai tvertnes. Skurstenim jābūt augstākam par tualetes ēkas jumtiņu. Ventilācijas caurulei jābūt bez līkumiem – taisnai. Vēl labākai gaisa cirkulācijas aktivizēšanai (īpaši ja sausā tualete atrodas iekšelpās), ieteicams skurstenīti ievietot ventilatoru.
- Atsevišķai šķidruma novadīšanas sistēmas iekārtošanai var būt dažādi risinājumi:
 - Dalītais separācijas tipa sēdpods: urīns pa priekšējo atveri un tai pievienoto novadcaurulīti nokļūst atsevišķā tvertnē, bet fekālijas krājas pamatnes tvertnē;
 - Sēdpods ir tradicionāli lietojams, bet tas novietots uz īpašas konstrukcijas konteinera, kura pamatnē iestrādāts sietveida klājums, kas nodrošina šķidruma nofiltrēšanu; tālāk šķidrums pa atveri konteinera pamatnē, pie kuras pievienota caurulīte, nokļūst atdalītā tvertnē.
- Komposta tualetēs visa organika dabā esošo baktēriju un mikroorganismu darbības cikla laikā izveidojas par kompostu, kas ir dabisks fosfora un citu mikroelementu trūdmēslojums, ko var izmantot augsnes bagātināšanai ap krūmājiem un kokiem.

Vairāk par tualetēm lasi šeit:

<http://www.biotualete.lv/lv/kompostu-biotualetes.html>;

<https://www.biolan.lv/produkti/tualetes.html> u.c.

Kritērijs: Lietus notekūdeņi tiek savākti un izmantoti tehniskām vajadzībām.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Lietus ūdeņi tiek izmantoti dārza, siltumnīcu laistīšanai u.c. vajadzībām.

RISINĀJUMI

- Tā kā ikdienā visbiežāk neizjūtam ūdens trūkumu, videi draudzīgāka rīcība būtu dārza un puķu laistīšanai (ja tas nav lielos apjomos), kā arī saimnieciskām vajadzībām izmantot pašu sakrāto lietusūdeni. Dažādus padomus kā savākt vai izmantot lietusūdeni, iegūsiet internetā, attiecīgi ierakstot meklētājā “kā savākt/izmantot lietusūdeni”.
- Lietus ūdens savākšanai var ierīkot plastmasas gūlijas (rīdziņas, notekas, rensteles), kuras savāc lietus ūdeni no pagalmiem, dārza celiņiem, trotuāriem, jumta notekām un citām vietām ar maz intensīvu satiksmi. Pagalma gūlija ir apgādāta ar smilšu, lapu un citu piemaisījumu uztveršanas spainīti, kas ir viegli izceļams un tīrāms. Gūlija viegli instalējama un pievienojama pie standarta plastmasas caurulēm. Ar speciāliem ieliktņiem iespējams gūliju padziļināt. Intensīviem satiksmes apstākļiem

pieejamas betona gūlijas līdz pat 1 m dziļumam ar izbūvējamu noteci uz visām malām.

- Savākt lietus ūdeni izmantošanai ārpusē (dārza un saimnieciskajiem darbiem) lietus ūdens tvertnēs ir samērā vienkārši. Sarežģītāk ir izmantot lietus ūdeni mājā, tad nepieciešami labāki filtri.

Kritērijs: Ir izveidotas un funkcionē bioloģiskās attīrīšanas iekārtas.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Uzņēmuma notekūdeņus attīra ar sertificētām bioloģiskās attīrīšanas iekārtām;
- Auditoram ir pieejama atbilstoša dokumentācija.

RISINĀJUMI

- Bioloģisko attīrīšanas iekārtu uzstādīšana liecina par lauku tūrisma uzņēmuma atbildīgo pieeju notekūdeņu attīrīšanas jautājumos. Ņemot vērā to, ka attīrīšanas darbus veic baktērijas, svarīgi ir projektēt iekārtas, ņemot vērā konkrētā uzņēmuma atrašanās vietu (mikroklimatiskie apstākļi) un plānoto slodzi. Baktērijas jeb t.s. aktīvās dūņas arī jutīgi reaģē uz dažādu ķīmisku vielu (sadzīves ķīmija, pārtikas produkti u.c.) nonākšanu iekārtās.
- Par bioloģisko attīrīšanas iekārtu izvēli un uzstādīšanu atradīsiet informāciju interneta meklētājā ierakstot “bioloģisko attīrīšanas iekārtu izvēle/uzstādīšana”.
- Sk. arī risinājumus pie kritērija: Uzņēmumā ir nodrošināta 100% notekūdeņu attīrīšana.

Labie piemēri

Viesu mājā “Pītagi”, lai attīrītu notekūdeņus, ir ierīkotas bioloģiskās attīrīšanas iekārtas, kuras kalpo jau vairāk kā 10 gadus. Sistēmas apkope tiek veikta reizi gadā.

Mājaslapa: <https://www.celotajs.lv/lv/e/pitagi>

Kritērijs: Ir iespēja traileriem pieslēgties kanalizācijas sistēmai apmešanās laukumā - stāvēšanas vietā, novadot notekūdeņus kopējā kanalizācijā.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Kemperu apmešanās vietas aprīkotas ar kanalizācijas pieslēgumiem - trube, kas savieno kemperi ar kopējo kanalizācijas sistēmu.

Kritērijs: Ir vieta un aprīkojums automašīnu/kemperu/traileru mazgāšanai.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Speciāli iekārtots laukums ar cieto segumu (betonēts, bruģēts u.c.) ar kanalizācijas pievadu, lai netīrie ūdeņi tiktu novadīti nevis zemē, bet kanalizācijā.

4.

ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANA

Kā atzīmē Eiropas Vides aģentūra – plastmasas preču masveida ražošana sākās pagājušā gs. 50. gados no 1,5 miljoniem tonnu gadā atkritumu apjoms ir pieaudzis līdz 280 miljoniem tonnu gadā mūsdienās. Apmēram 1/3 no atkritumiem ir vienreizlietojamais iepakojums. Ap 10 miljoniem tonnu atkritumiem nonāk jūrās un okeānos. Tas ir nopietns signāls, lai ikviens Zemes iedzīvotājs pārdomātu savu rīcību – ko var darīt, lai samazinātu gan individuālo, gan kopējo atkritumu daudzumu.

Kritērijs: Uzņēmumam ir vīzija (redzējums), kādā veidā samazināt atkritumu daudzumu nākotnē.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Auditoram izklāstāms viedoklis, kādā veidā uzņēmums nākotnē plāno samazināt gan kopējo atkritumu daudzumu, gan arī pa atsevišķām grupām un uzlabot šķirošanas procesu.

RISINĀJUMI

- Biznesa pamatos māca, ka veiksmīga uzņēmuma pamatā ir skaidra vīzija, kurā vienā teikumā ir noformulēts redzējums, kādas pozitīvas izmaiņas radīs iecerētā ideja un kā savā darbībā uzņēmums iedzīvinās sevis formulētās vērtības.
- Ikvienam uzņēmumam ir jābūt arī vīzijai par to, kādā veidā tas plāno nākotnē samazināt atkritumu daudzumu. Vīzija var būt prātā vai arī uzrakstīta uz papīra. Vēlams, lai arī citi uzņēmuma darbinieki un klienti tiktu informēti par vīziju un risinājumiem, kā samazināt atkritumu daudzumu saimniecībā.
- Ir jābūt arī sava uzņēmuma vides vīzijai, kā uzņēmums, tā ražošanas process un galarezultāts palīdzēs mazināt kopējo ekoloģisko pēdu.

Kritērijs: Tūristu mītnei ir noslēgts līgums ar atkritumu apsaimniekotāju.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Auditoram uzrādāms līgums;

- Atkritumu izvešana notiek regulāri un atbilstoši saražotajam atkritumu daudzumam.

RISINĀJUMI

- Veiciet auditu, lai konstatētu atkritumu rašanās vietas un iespējamus atkritumu veidus (papīru, stiklu, plastmasu, metālu, bioloģiski noārdāmos atkritumus).
- Izvietojiet atkritumu rašanā vietu tuvumā atbilstošus konteinerus ar paskaidrojošu informāciju.
- Noskaidrojiet tūristu mītnei tuvāko atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumu un noslēdziet ar to līgumu par pakalpojumu saņemšanu.
- Noskaidrojiet par iespējām nodot šķiros atkritumus.
- Ja nepamierina esošā atkritumu apsaimniekotāja pakalpojumi, tad var izvēlēties citu, ja ir tāda iespēja. Atkritumu apsaimniekošanas likums nosaka, ka par sadzīves atkritumu apsaimniekošanas organizēšanu savā administratīvajā teritorijā ir atbildīga pašvaldība. Tas nozīmē, ka pašvaldībā var uzzināt, kādas atkritumu apsaimniekotājas kompānijas darbojas minētajā teritorijā. Ja vien ir izvēle, apskatot to piedāvājumu var izvēlēties piemērotāko.

Kritērijs: Uzņēmuma darbinieki ir informēti par atkritumu šķirošanas, savākšanas un nodošanas kārtību.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Ir nodrošināti nepieciešamie apstākļi un nosacījumi noteiktu atkritumu veidu šķirošanai;
- Ja uzņēmumā strādā vairāki darbinieki, auditors var pajautāt, cik tie ir informēti par uzņēmuma politiku un rīcību minētajā jomā.

RISINĀJUMI

- Ja lauku tūrisma uzņēmumā ir algoti darbinieki, uzņēmuma vadītājam tie ir jāiepazīstina ar atkritumu apsaimniekošanas kārtību, t.sk. savākšanas, šķirošanas un nodošanas kārtību. Attiecīgās vietās novietotas uzlīmes par atkritumu šķirošanu palīdzēs orientēties šajā jomā gan pašiem, gan klientiem.
- Persona, kas ir atbildīga par atkritumu apsaimniekošanu tūrisma mītnē, regulāri kontrolē atkritumu konteineru stāvokli, lai tie nebūtu pārpildīti, lai tur neatrastos šķirojamie vai bīstamie atkritumi.
- Jānodrošina, ka uz atkritumu konteineriem ir informatīvās zīmes vai paskaidrojumi, kas viesiem palīdz vai mudina piedalīties atkritumu šķirošanā un tādējādi netieši veicina arī videi draudzīgo paradumu nostiprināšanos.

Labie piemēri

Kempingā “Labirinti” ir izvietotas atkritumu tvertnes stiklam, plastmasai un papīram ar labi saprotamiem un viegli saskatāmiem uzrakstiem.

Mājaslapa: <https://www.labirinti.lv>

Kritērijs: Uzņēmumā šķiro un nodod kritērija piemērošanas prasībās uzskaitīto veidu atkritumus.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Iespēju robežās tiek šķiroti: plastmasa un papīrs/kartons, metāla iepakojums, stikls, organiskie atkritumi, baterijas, elektriskie un elektroniskie atkritumi, bioloģiskie/pārtikas atkritumi.

RISINĀJUMI

- Latvijas Zaļā punkta mājas lapā <https://www.zalais.lv/skirot/kur-skirot> ir atrodama interaktīva karte, kurā var redzēt konkrētas vietas un laukumus ar adresēm un atkritumu veidiem, kas tajās ir atstājami. Šeit var atrast tuvākos atkritumu šķirošanas laukumus – vietas, kur var nodot šķirotos atkritumus, nolietotās elektrotehnikas preces, lielgabarīta atkritumus, bīstamos atkritumus u.c. Pašreizējā kārtība nosaka, ka šķirotus atkritumus var izmest arī daudzīvokļu māju pagalmos novietotajos šķirošanas konteineros.
- Atkritumus šķirot palīdzēs **Latvijas Zaļā punkta** sagatavotie šķirošanas padomi, kas iepazīstami tabulas veidā un šī izdevuma tapšanas gaitā papildināti ar sadaļu “Zini”.

1. tabula

Konteinerā	DRĪKST	NEDRĪKST
STIKLS	TĪRU IEPAKOJUMU • Stikla pudeles • Stikla burkas	VISU PĀRĒJO! × Māla un keramikas pudeles × Stikla un porcelāna traukus × Spoguļus × Logu stiklu × Spuldzes
Zini. Stikla konteinerā drīkst izmest tikai tīras dažādas formas un krāsu stikla pudeles un burkas. Tām var būt etiķetes un alumīnija folija. Tās speciāli iepriekš nav jādauza. Nedrīkst izmest netīras pudeles un burkas, arī tad, ja tās ir ar pārtikas produktu atliekām, kā arī smaržu pudelītes, kur stikla sastāvā parasti ir svins.		
PAPĪRS UN KARTONS	TĪRU UN SAPLACINĀTU IEPAKOJUMU • Papīra un kartona iepakojumu (kastes, kārbas) • Papīru, avīzes, žurnālus, bukletus, grāmatas u.c. makulatūru • Dzērienu kartona iepakojums (tetrapakas, eleopakas)	VISU PĀRĒJO! × Slapju vai netīru papīru un kartonu × Netīrus vienreizlietojamus papīra šķīvīšus un glāzītes
Zini. Dažkārt rodas situācija, kad ir jāatbrīvojas no liela daudzuma papīra – grāmatām, žurnāliem, no abām pusēm izmantotām papīra lapām. Šādā gadījumā interneta meklētājā var ierakstīt “kur nodot makulatūru” un vienoties ar izvedēju par makulatūras savākšanu. Rīgas robežās makulatūru no dzīvesvietas savāc bez maksas. Dažas kompānijas ierodas tikai tad, ja ir savākts kāds konkrēts minimālais makulatūras daudzums kilogramos.		
PLASTMASA UN METĀLS	TĪRU UN SAPLACINĀTU IEPAKOJUMU • Dzērienu plastmasas pudeles • Plēves un plastmasas iepakojumu maisījumus • Sadržīves ķīmijas, šampūnu u.c. cietās plastmasas pudeles • Kanniņas un kārbas • Skārdenes • Metāla kārbas un vāciņus • Jogurta, krējuma u.tml. trauciņi • Īpaši ziņkārīgajiem* plastmasas veidi aiz tabulas	VISU PĀRĒJO! × NETĪRU plastmasas un metāla iepakojumu × Netīrus vienreizlietojamus plastmasas šķīvīšus, glāzītes un piederumus
Zini. Plastmasu izmet tikai tīru un izskalotu bez pārtikas produktu atliekām. Nedrīkst izmest eļļas pudeles, rotaļlietas, plastmasas sadzīves priekšmetus un saimniecības preces.		

VIEGLAIS IEPAKOJUMS	TĪRU UN SAPLACINĀTU IEPAKOJUMU • Dzērienu plastmasas pudeles • Plēves un plastmasas iepirkumu maisiņus • Sadzīves ķīmijas, šampūnu u.c. cietās plastmasas pudeles • Kanniņas un kārbas • Skārdenes • Metāla kārbas un vāciņus • Jogurta, krējuma u.tml. trauciņi • Dzērienu kartona iepakojums (tetrapakas, eleopakas) • Papīra un kartona iepakojumu (kastes, kārbas) • Papīru, avīzes, žurnālus, bukletus, grāmatas u.c. makulatūru	VISU PĀRĒJO! × NETĪRU plastmasas un metāla iepakojumu × Slapju vai netīru papīru un kartonu × Netīrus vienreizlietojamus papīra un plastmasas šķīvīšus un glāzītes × Rotaļlietas un citas plastmasas sadzīves preces
Zini. Saplacinātas skārdenes lielā apjomā var nodot kā metāllūžņus, saņemot par to naudu.		
BIOATKRITUMI	• Pārtikas atkritumi • Dārza atkritumi	VISU PĀRĒJO! × Nedrīkst izmest bioloģiski noārdāmos atkritumus plastmasas maisiņā × Termiski neapstrādātu dzīvnieku izcelsmes pārtiku (gaļa, olas, zivis)
Zini. Ja to atļauj pašvaldības saistošie noteikumi, pārtikas un dārza atkritumus var kompostēt speciāli pagatavotā kastē vai komposta kaudzē. Kompostēt nedrīkst gaļas un piena produktus, jo tie sadaloties rada nepatīkamu smaku un veicina specifisku baktēriju veidošanos. To, vai zarus, sausās lapas un izcirstos krūmus drīkst dedzināt, nosaka konkrētās pašvaldības saistošie noteikumi. Ja to nedrīkst, lapas var kompostēt. Ja uzņēmums atrodas blīvi apdzīvotā vietā, kur komposts nav atļauts, atsevišķās pilsētās rudens lapas var nodot bez maksas konkrētās vietās un laikos.		
ELEKTRONISKĀS UN ELEKTRISKĀS IEKĀRTAS	• Visa veida elektriskās iekārtas (jebkura ierīce ar vadu, čipu u.tml. tehnoloģisko komponenti) • Ja iekārta ir saplīsusi, to drīkst nodot. Nodošana šķirošanas laukumos vai pie RIMI un MAXIMA speciālajos konteineros.	VISU PĀRĒJO! × Spuldzītes × Izjauktas elektriskās un elektroniskās ierīces (pašrocīgi izjaukta pa detaļām netiks pieņemta)
Zini. Elektroiekārtas ir televizori, datori, ledusskapji, audio – video tehnika, gaisa kondicionieri u.c. Nodošanas brīdī tām ir jābūt neizjauktām. Nolietoto elektroiekārtu savākšanas uzņēmumi tās savāc no dzīvesvietas bez maksas, tāpēc ir jāpaaugstinās, kur atrodas tuvākais šāds uzņēmums. Ja iekārtas izmēri nepārsniedz pusmetru (tējkannas, gludekļi, fēni u.c.), tās var nodot arī atsevišķos veikalos. Pārdevējiem ir pienākums paņemt veco vai arī pateikt, kur to var nodot.		

MEDIKAMENTI	Visi vecie medikamenti (tabletes, sīrupi, vitamīni, šļirces u.c. medicīnas atkritumi) NODOŠANA APTIEKĀS vai specializētos konteineros šķiroto atkritumu nodošanas laukumos	
Zini. Termometri ir jānodod tuvējā aptiekā vai jebkurā bīstamo atkritumu pieņemšanas punktā.		
NOLIETOTAS RIEPAS	• vieglās un motociklu riepas **Iedzīvotājam viens riepu komplekts (4 riepas) gadā bez maksas • Kravas automašīnu riepas (arī autobusu) par maksu • Industriālās riepas (arī spectehnikas un traktoru riepas) par maksu Nodošana tuvākajā šķirošanas laukumā.	
Zini. Ir vietas, kur nopērkot jaunās riepas, var nodot vecās. To vērts noskaidrot pirms jauno riepu iegādes. Ir uzņēmumi, kur cenā jau ir iekļauta veco riepu savākšana. Latvijā ir viens uzņēmums, kas pieņem un pārstrādā smagās tehnikas riepas.		
BATERIJAS	• visa veida baterijas Nodot izlietotās baterijas vari: • Tuvākajā RIMI vai MAXIMA vai citās pārtikas un saimniecības preču tirdzniecības vietās speciālajos nodošanas konteineros • Birojā (OFFICEDAY, EXPOBirojs u.c. piedāvā bateriju savākšanas spainīšus). Nodošana tuvākajā šķirošanas laukumā, ja sakrājies lielākā apjomā.	VISU PĀRĒJO! × Spuldzes × Elektriskās un elektroniskās iekārtas
Zini. Baterijas ir jāšķiro nost no citiem atkritumiem. Tās ir jānodod jebkurā specializētajā bateriju vākšanas konteinerā (kastē), kas ir izvietoti veikalos, degvielas uzpildes stacijās, izglītības iestādēs, birojos u.c.		

SPULDZES	• Visas spuldzes (arī dienasgaismas spuldzes) Nodošana tuvākajā šķirošanas laukumā	VISU PĀRĒJO! × Saplēstas spuldzes × Baterijas × Elektroiekārtas × Stikla pudeles un burkas × Stikla traukus × Lampas un lustras × Naktslampiņas
Zini. Spuldzes – parastās kvēlspuldzes un halogēnspuldzes uzskata par videi relatīvi nekaitīgām, tādēļ tās var izmest kopā ar sadzīves atkritumiem. Dienasgaismas spuldzes ir jānodod elektroiekārtu pieņemšanas punktos vai šķirošanas laukumos. Šķirošanas laukumā vienmēr ir jābūt darbiniekam, kas konsultēs, kuru atkritumu veidu kurā vietā ir jāatstāj.		
SMĒREĻĻAS, EĻĻAS, FILTRI	• Smēreļļas • Eļļas filtri Nodošana tuvākajā šķirošanas laukumā.	VISU PĀRĒJO! × Spuldzes × Akumulatorus × Citus šķidrumus un šķīdumus
Zini. Ja uzņēmumā ir sakrājušies pārtikas eļļa (no ēdiena gatavošanas), to var atdot savām vai kaimiņa cūkām. Ja tā ir lielākā apjomā – var nodot tuvākajam biogāzes ražotājam. Nav pieļaujama eļļas izliešana dabā.		
SADZĪVES ATKRITUMI	• Šķīdinātāji • luminiscentās spuldzes un citi dzīvsudrabu saturoši atkritumi • baterijas un akumulatori • citotokiski un citostatiski medikamenti Nodošana tuvākajā šķirošanas laukumā.	
Zini. Azbestu var nodot deviņos no 11 Latvijas atkritumu poligoniem. Visus bīstamos azbestu saturošos atkritumus, ieskaitot šiferi, var nodot AS “BAO”, kā arī citiem atkritumu un būvgružu savākšanas komersantiem. Ja tiek mainīts šifera jumts, tad pašiem sanāks lētāk aizvest uz Brocēniem, kur notiek šifera pārstrāde. Ugunsdzēsamie aparāti tiek pieskaitīti pie bīstamiem atkritumiem. Ja tie vairs netiek atkārtoti uzpildīti, tos var nodot bīstamo atkritumu nodošanas punktos, kas apskatāmi SIA “BAO” mājas lapā: http://www.bao.lv/pakalpojumi. Tos var nodot metāllūžņu savākšanas laukumos vai pie specializētajiem metāllūžņu apsaimniekotājiem, saņemot par to naudu. Krāsas, lakas un cita sadzīves un dārza ķīmija ir bīstamie atkritumi un to nodošanas vietas var apskatīt SIA “BAO” mājas lapā. Lietotos automašīnu akumulatorus var pārdot par naudu (internetā jāmeklē akumulatoru uzpircēji).		

BŪVGRUŽI	• ražošanā radušies atkritumi: • logi, palodzes • durvis • pods, vanna, izlietne • ražošanas pārpalikumi (tapetes, špakteles u.c.) Nodošana tuvākajā šķirošanas laukumā.	VISU PĀRĒJO! × Lielgabarīta atkritumus × Sadzīves atkritumus × Elektriskās un elektroniskās iekārtas
Zini. Lai izvestu būvgružus, var pasūtīt speciālu konteineri, vienojoties par to iznomāšanas un izvešanas kārtību.		
LIELGABARĪTA ATKRITUMI	Liela izmēra atkritumi: • Dīvāns, krēsls • Skapis, plaukts • Riepas Nodošana tuvākajā šķirošanas laukumā	× logi, palodzes × durvis × pods, vanna, izlietne × ražošanas pārpalikumi (tapetes, špakteles u.c.)
Padoms: Kad iegādājies jaunu matraci, noskaidro, vai to neņem atpakaļ tirgotājs. Lielgabarīta atkritumus izved ārā par samaksu. Jāatceras, ka reģionos atkritumu apsaimniekotāji liulgabarīta atkritumus divreiz gadā izved bez samaksas, taču tie ir jāpiesaka konkrētajam apsaimniekotājam. Atceries, ka viesiem nevajadzētu piedāvāt izgulētus dīvānu matračus un gultas! Ja saimniecībā ir nevajadzīgas mēbeles un tās vēl ir lietojamas, var piedāvāt kaimiņiem vai kādā no sociālo tīklu platformām, piemēram, Facebook, vai citur, piešķirot tām otru dzīvi.		
• Mobilos telefonus var nodot to tirdzniecības vietās. • Apģērbs, apavi, saimniecības preces, rotaļlietas, trauki, tekstila izstrādājumi. Sākotnēji ir jāapsver, vai tie nevar noderēt kādam citam, ja ir pietiekami labā stāvoklī. Tos var ziedot labdarības organizācijām, bērnu namiem, pansionātiem u.c. Vecās segas noderēs dzīvnieku patversmēm. Dažos lielveikalos ir kastes, kur var salikt lietotās drēbes. Ja nē, tos izmet kā sadzīves atkritumus. • Šķirošanas laukumi, kur nodot sadzīvē radušos bīstamos atkritumus, t.sk., riepas, baterijas, spuldzes, liulgabarīta atkritumus un būvgružus, atrodas: • Getliņu ielā 5, Rumbulā, Ropažu novadā (www.ecobaltiavide.lv); • Ādažu novadā, Kadagā, „Kadagas attīrīšanas ietaises” (www.ecobaltiavide.lv); • Šķiroto atkritumu pieņemšanas laukumā Ezermalas ielā 11, Liepājā (www.ekokurzeme.lv); • Šķiroto atkritumu pieņemšanas laukumā Siguldas novadā “Zemdegās” (www.jumis.lv); • Informāciju par šķirošanas vietām atradīsiet: http://www.skiroviegli.lv, https://www.atkritumi.lv/lv/skirosana, kā arī Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas un Valsts Vides dienesta mājas lapās.		

Kritērijs: Klienti tiek informēti par atkritumu šķirošanas kārtību.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Klienti tiek informēti par atkritumu šķirošanas iespējām ar speciālu uzlīmju, informatīvu zīmju, piktogrammu un savstarpējas komunikācijas palīdzību.

- Ierodoties naktsmītnē, klienti tiek informēti par atkritumu šķirošanas kārtību.
- Informatīvas norādes par atkritumu šķirošanu tiek izvietotas virtuvē un citās telpās, kur ir izvietotas atkritumu urnas.
- Uz konteineriem ir viegli saprotamas informatīvās zīmes par to, kādi atkritumi tajos ir izmetami. Konteineri var būt arī dažādās krāsās, atkarībā no izmetamā satura. Plastmasai paredzēts dzeltens kontainers, stiklam – zaļas krāsas, papīram un kartonam – zilas krāsas kontainers.
- Atkarībā no uzņēmuma lieluma un ēku skaita ir izvietota viena vai vairākas kastītes izlietotajām baterijām.

Labie piemēri

Viesnīcas “Senlīči” publiski pieejamās telpās ir izvietoti atkritumu šķirošanas padomi, kas atvieglo viesiem pašu šķirošanas procesu. Savukārt, uz miskastēm ir uzlīmētas norādes, kur kādi atkritumi ir jāizmet.

Mājaslapa: <http://www.senlici.lv>

Kučuru dzirnavu saimnieki viesiem publiski pieejamās telpās ir izvietojuši asprātīgas karikatūras, kas saprotamā veidā aicina viesus šķirot atkritumus, taupīt elektrību un citādā veidā būt draudzīgiem pret apkārtni vidi.

Mājaslapa: <https://kucuri.lv>

Kritērijs: Izlietotās baterijas un akumulatori tiek krāti atsevišķā kārbā.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Klientiem ir pieejama informācija un atbilstoši konteineri izlietotajām baterijām un akumulatoriem;
- Uzņēmuma darbinieki izlietotās baterijas savāc atsevišķi un nogādā tās uz centralizētajiem savākšanas punktiem.

RISINĀJUMI

Atkritumus dala bīstamajos un sadzīves atkritumos. Visi atkritumi, kas nav sadzīves, ir bīstamie atkritumi, t.sk. arī baterijas, medikamenti un termometri, dažādas ķīmiskās vielas, azbests u.c. (sk. 1. tabulu).

- Viesiem ir pieejama informācija un atbilstoši konteineri izlietotajām baterijām.
- Tūrisma mītnes personāls izlietotās baterijas savāc atsevišķi un nogādā tās uz centralizētajām savākšanas vietām.
- Tūrisma mītnē personāls informēts arī par citu sadzīves bīstamos atkritumu specializētu savākšanu un uzglabāšanu.
- Tūrisma mītnes atbildīgā persona par atkritumu savākšanu ir informēta par konkrētai situācijai atbilstošām iespējām par sadzīves bīstamo atkritumu nogādāšanu pārstrādei.

Labie piemēri

Atpūtas un tūrisma centrs “Ezernieki”. Atpūtas centrā viesiem redzamā vietā ir novietota kastīte, kas ir domāta tukšajām baterijām. Kad kastīte ir pilna, tās saturs tiek aizvests uz tuvāko bīstamo atkritumu nodošanas vietu – visbiežāk veikalu, kur atrodas lielāka izmēra konteiners tukšajām baterijām.

Mājaslapa:

<https://www.mammadaba.lv/atputas-centrs-ezernieki>

Kritērijs: Saimnieciskās darbības rezultātā radušies bīstamie atkritumi un izmantotās ķīmiskās vielas un produkti (dzīvsudrabs, azbests, medikamenti, krāsas, lakas, sadzīves ķīmija, augu aizsardzības līdzekļi, degviela u.c.) vai liela mēroga atkritumi un nolietoto tehniskās iekārtas tiek nodotas atbilstoši valstī pastāvošajai kārtībai.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Uzņēmuma personāls ir informēts par sadzīves un bīstamo atkritumu specializētu savākšanu un uzglabāšanas kārtību;
- Uzņēmuma atbildīgā persona par atkritumu savākšanu ir informēta par konkrētai situācijai atbilstošām iespējām par sadzīves bīstamo atkritumu nogādāšanu pārstrādei;
- Atbildīgā persona var izklāstīt auditoram uzņēmuma atkritumu apsaimniekošanas pieredzi;
- Iespēju robežās iekārtas ir jāremontē un/vai jāatdod lietošanā kādam, kuram nav nepieciešama tik intensīva to lietošana.

RISINĀJUMI

- Personālam bīstamie atkritumi, kas rodas tūrisma mītnē, jānovieto atsevišķi un jāuzkrāj līdz nodošanai, uzglabājot vietās, kur tiem nevar piekļūst bērni vai dzīvnieki.
- Bīstamos sadzīves atkritumus nogādā uz specializētajiem savākšanas punktiem vai nodod konkrētai firmai, kas nodarbojas ar bīstamo atkritumu savākšanu.
- Savākšanas punktos katra veida bīstamie atkritumi jāatstāj tam paredzētā konteinerā vai novietnē.
- Par bīstamo atkritumu šķirošanu sk. informāciju 1. tabulā.

Kritērijs: Uzņēmuma apsaimniekotājam ir zināšanas un izpratne par nolietotu dzesēšanas iekārtu, gaisa kondicionēšanas iekārtu, siltumsūkņu, uguns aizsardzības iekārtu, elektrības sadales iekārtu apsaimniekošanu.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Auditors gūst pārliecību (intervijas rezultātā), ka nolietotās iekārtas tiek nodotas komersantam, kuram ir atļauja šādu iekārtu apsaimniekošanai un utilizēšanai;
- Saimniecībā ir zināms par atkritumu savākšanas un šķirošanas vietām un noteiktās teritorijas (pašvaldības) atkritumu apsaimniekošanas kārtību (dalītās sadzīves atkritumu savākšanas kārtība, elektrisko un elektronisko atkritumu nodošanas vietas un tml.).

RISINĀJUMI

- Atbildes par šāda veida atkritumu šķirošanas kārtību sk. 1. tabulā.

Kritērijs: Katrā tualetē un vannas istabā ir atkritumu savākšanas urna.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Urna nepieciešama, lai cietie atkritumi (salvetes, tualetes papīrs, higiēnas preces u.c.) nenonāktu ūdensvadā un tālāk attīrīšanas iekārtās;
- Tualetē nepieciešamas norādes (informācija), kas ir jādara ar attiecīgā veida atkritumiem.

RISINĀJUMI

- Šos atkritumus izmetam pie kopējiem sadzīves atkritumiem.
- Ja tie nav netīri, rīkojamies kā parasti to darām ar papīra atkritumiem.

Kritērijs: Saimniecībā tiek lietoti biosabrūkošie polimēra atkritumu maisi.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Kur tas ir iespējams, tiek lietoti biosabrūkošie maisi atkritumu savākšanai (10 l – 60 l tilpumā).

RISINĀJUMI

- Ir jānoskaidro, kur tuvākajā apkaimē var iegādāties atkritumu maisus, kas gatavoti no biosabrūkošā materiāla.
- Ir jānotestē, kādu atkritumu svaru tie iztur.
- Jāizvēlas piemērotākais maisu tilpuma variants.

Kritērijs: Ēdināšanas procesā un pasākumos uzņēmums neizmanto vienreiz lietojamus izstrādājumus (traukus un galda piederumus), izņemot, ja tie ir no biosabrūkoša materiāla.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Kritērijs neattiecas uz situācijām, ja klienti paši atbrauc ar vienreiz lietojamiem izstrādājumiem;
- Klienti tiek informēti, ka saimniecībai ir Zaļais sertifikāts, kādēļ vienreizējie trauki nav izmantojami, izņemot, ja tie ir no biosabrūkoša materiāla;
- Uzņēmuma darbinieki nevar ieteikt/likst klientiem vest prom savus izlietotos vienreizlietojamus traukus un citus sadzīves atkritumus, jo nav garantijas, ka tie tiks deponēti saskaņā ar valstī pastāvošo atkritumu nodošanas un šķirošanas kārtību.

RISINĀJUMI

- Centies neizmantot vienreiz lietojamus traukus. Ja tomēr lieto, izvēlies tos, kas gatavoti no atjaunojamiem resursiem un materiāliem, kas dabā viegli noārdās: papīra, kukurūzas, cietes, bambusa, cukurniedrēm u.c. Arī klientus, kas brauc, aicini ievērot iepriekš minētos principus. Kā tādus traukus var atrast? Ieraksti interneta meklētājā “*videi draudzīgi vienreizlietojamie trauki*”.
- Meklējiet alternatīvas, lai aizvietotu vienreizējās lietošanas preces ar citām.

Labie piemēri

Atpūtas centrā “Ezernieki” izmanto labai draudzīgākus vienreiz lietojamus traukus no papīra un bambusa šķiedras. Lai cilvēki lietotu šos traukus apdomīgi, piemēram, semināros dalībnieki tiek aicināti atzīmēt savu krūzi un lietot to pašu arī turpmākajās kafijas pauzēs.

Mājaslapa: <https://www.mammadaba.lv/atputas-centrs-ezernieki>

Kritērijs. Viesiem netiek piedāvāti personīgās higiēnas un mazgāšanās līdzekļi mazos iepakojumos.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Piemēri: mazi ziepju gabaliņi iepakojumā, dušas želejas un šampūni mazos iepakojumos u.tml.;
- Izņēmums, ja tie ir iepakoti biosabrūkošos materiālos.

RISINĀJUMI

- Cik vien iespējams, centies preces – ikdienā lietojamo sadzīves ķīmiju u.c. iegādāties lielos iepakojumos. Tas ir lētāk un videi draudzīgāk, jo tādējādi tu samazini atkritumu daudzumu. Tas pats attiecas arī uz viesiem piedāvātajiem personīgiem higiēnas līdzekļiem (mazas ziepītes, šampūni un dušas gēli mazās tūbiņās) un pārtikas produktiem – džemu, sviestu u.c. mazās paciņās.
- Meklējiet alternatīvas, lai aizvietotu vienreizējās lietošanas preces ar citām.
- Vannas istabā varat izvietot ziepju, šampūnu, želeju, balzāmu un losjonu dozatorus.

Kritērijs: Organiskas izcelsmes virtuves atkritumi un dārza atkritumi (ja tādi ir), tiek šķiroti BIO tvertnēs/novietnēs.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Personāls un klienti ir informēti par organiskās izcelsmes atkritumu šķirošanu BIO novietnēs;
- Organiskās izcelsmes atkritumi tiek šķiroti saskaņā ar PVD noteikumiem.

RISINĀJUMI

- Tūristu mītnes darbinieki jāapmāca veikt organisko atkritumu šķirošanu. Arī viesiem jāsniedz īsi norādījumi vai jābūt pieejamam informatīvam ziņojumam par organisko atkritumu šķirošanu.
- PVD noteikumi:
https://www.celotajs.lv/g/www/news/2021/PVD_Vadlinijas_2021_saskanots.pdf
(sadaļa 4.3. "Higiēnas prasības pārtikas atkritumiem").

Kritērijs: Uzņēmumā netiek lietoti pārtikas produkti mazos iepakojumos, izņemot, ja iepakojums ir ražots no biosabrukšļa materiāla.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Kritērijs attiecas uz sviestu, kafijas krējumu, ievārījumiem, smērējamiem sieriem u.c. līdzīgiem izstrādājumiem;
- Uzņēmums, ja klienti atbrauc ar saviem pārtikas produktiem un iepakojumu;
- Uzņēmuma labā prakse ir tāda, ka tiek izvēlētas preces, kas nav pārmērīgi iepakotas, vai iepakojums (piemēram, trauki), kurus var uzpildīt atkārtoti.

RISINĀJUMI

- Meklējiet alternatīvas, lai aizvietotu mazos iepakojumus ar lielākiem: ievārījumu var iepirkt vai paši sagatavot burkā un servēt uz maziem traučiem, kafijas krējumu var nopirkt lielākā iepakojumā un iepildīt krūzītē utt.

Kritērijs: Nevajadzīgās mēbeles, tekstilmateriālus, elektropreces un citus priekšmetus, kas ir funkcionāli, pārdod vai atdod labdarības iestādēm vai citiem interesentiem.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Priekšmeti, kas uzņēmumā vairs netiek lietoti, tiek pārdoti vai atdoti atkārtotai izmantošanai;
- Vecās segas, drēbes un mēteļi tiek aizvesti uz dzīvnieku patversmēm.

RISINĀJUMI

- Savāciet šos priekšmetus vietā, kur ir nodrošināti labi uzglabāšanas apstākļi.
- Sazinoties ar pašvaldību un baznīcām, vietējām labdarības organizācijām, noskaidrojiet, kā ir iespējams tos nodot utt.
- Nevajadzīgos tekstila izstrādājumus var izmest tekstila šķirošanas konteineros vai vecas segas, gultas veļu, palagus, dvieļus u.c. dabīga materiāla izstrādājumus aizvest dzīvnieku patversmei.

Kritērijs: Uzņēmuma vajadzībām papīrs tiek drukāts no abām lapas pusēm.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Tiek izmantotas jau no vienas puses lietotas (drukātas, aprakstītas) lapas;
- Ir uzstādīta kaste izlietotā papīra materiāla savākšanai.

RISINĀJUMI

- Veiciet auditu, lai konstatētu tūrisma mītnē izmantoto papīra izstrādājumu sortimentu un apjomus.
 - Izveidojiet kartona kasti, kurā uzglabāt no vienas puses aprakstītās vai apdrukātās papīra lapas.
 - Izmantojiet tās otrreiz rakstīšanai, drukāšanai, vai atdodiet maziem bērniem zīmēšanai, ja uz tiem nav konfedenciāla vai personu datu saturoša informācija.
- Izpildot šo kritēriju, koku tiek nocirsts divreiz mazāk un labai paliek mežs, bet mums – vieta, kur doties aktīvā atpūtā, sēņot, ogot un vērot augus un dzīvniekus.

Vēl daži padomi un risinājumi

- Ja iespējams, centieties iepirkties beziepakoējuma veikalos;
- Iegādājoties saimniecības preces, sadzīves ķīmiju vai produktus, sadarbojieties ar kaimiņiem, lai var iepirkt lielākus apjomus par mazāku cenu un mazāku iepakojumu;
- Domājiet līdzi! Piemēram, vai kokvilnas maisiņš, kas ir ražots citā pasaules daļā un tuksnesī (apūdeņošana, ūdens resursu samazināšanās un iztvaikošana, kuras rezultātā izžūst jūras u.c.) atstāj mazāku ekoloģisko pēdu, kā kāds cits, vietējais materiāls, vai materiāls, kura ražošanā ir izmantots mazāk resursu un līdz ar to arī mazāka ietekme uz dabas vidi.

Noderīgas saites

A/S "BAO" – Bīstamo atkritumu organizācija: www.bao.lv;

Atkritumu vortāls: <https://www.atkritumi.lv/lv>;

Dabas un tehnoloģiju centrs "Urda": www.urda.lv;

Eiropas Vides aģentūra: <https://www.eea.europa.eu>;

Latvijas Zaļais punkts: <http://www.zalais.lv/lv>;

Latvijas Zaļā punkta uzziņu materiāli: <https://www.zalais.lv/aktuali/uzzinu-materiali>;

Ministru kabineta noteikumi par atkritumu savākšanas un šķirošanas vietām:

<https://likumi.lv/ta/id/287396-noteikumi-par-atkritumu-savaksanas-un-skirosanas-vietam>

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija: www.varam.gov.lv;

Ziemeļvidzemes atkritumu apsaimniekošanas organizācija ZAAO: www.zaao.lv.

Zero waste veikali

Nosaukums	Vieta	Facebook lapa
Burka	Rīga	https://www.facebook.com/beziepakojuma
Turza	Rīga	https://www.facebook.com/veikalsTURZA
Zero veikals	Rīga	https://www.facebook.com/zerveikals
Ieber.lv	Cēsis	https://www.facebook.com/ieber.lv
Neiepakots	Sigulda	https://www.facebook.com/neiepakots
Zaļais kalns	Rīga	https://www.facebook.com/zalaisKalnsZW
Balzamiko	Liepāja	https://www.facebook.com/veikalibalzamiko
Brīvais veikals	Ikšķile	https://www.facebook.com/BRIVAISveikals
Café M - zero waste coffee shop	Rīga	https://www.facebook.com/CafeMriga
SekoEko	Valmiera/internetveikals	https://www.facebook.com/sekoeko.lv
Zaļā Vārna	Liepāja/internetveikals	https://www.facebook.com/zero.waste.Liepaja
Ecofit	Rīga/internetveikals	
Unce Eko	Rīga	

5.

TĪRĪŠANAS, MAZGĀŠANAS UN DEZINFEKCIJAS LĪDZEKĻU RACIONĀLA IZMANTOŠANA

Sadzīves ķīmijas līdzekļi var saturēt dažādas cilvēka veselībai un arī apkārtējai videi kaitīgas vielas. Der atcerēties, ka bīstamas ķīmikālijas var radīt ne tikai tūlītēju kaitējumu veselībai (kairināt acis vai elpceļus u.c.), ko viegli pamanīt, bet arī nopietnas veselības problēmas ilgtermiņā, piemēram, veicināt vēža veidošanos, dažādu orgānu slimības. Lietojot šādus produktus regulāri un pastāvīgi saskaroties ar to sastāvā esošajām kaitīgajām ķīmikālijām, risks tikai palielinās. Tādēļ tīrīšanas, mazgāšanas, uzkopšanas un pat dezinfekcijas līdzekļus ir jāizvēlas ļoti rūpīgi, izpētot, ko tie satur un kādi brīdinājumi ir uz iepakojuma.

Kritērijs: Dezinfekcijas līdzekļi tiek izmantoti atbilstoši tiesību aktiem un ražotāja instrukcijai.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Auditors tiek informēts par to, kur, kad, kādus un kādā veidā uzņēmumā izmanto dezinfekcijas līdzekļus. Auditors var pārliecināties, ka darbinieks/i, kura darba pienākumos ir strādāt ar dezinfekcijas un tīrīšanas līdzekļiem, ir apmācīts un stingri vadās pēc Zaļā sertifikāta darbības principiem;
- Šādu līdzekļu izlietotais iepakojums ir jāapmsaimnieko kā produkts, kurš bijis saskarē ar bīstamām vielām.

RISINĀJUMI

- Ļoti svarīgi ir pareizi uzglabāt un lietot sadzīves ķīmijas produktus. Piemēram, līdzekļi jāglabā vietā, kura nebūtu pieejama klientiem, īpaši, to bērniem. Tos nedrīkst pārliet, pārtikai paredzētos traukos.

- Pirms līdzekļu lietošanas ir jāiepazīstas ar tā lietošanas instrukcijā norādīto: jāizmanto visi ražotāja norādītie aizsardzības līdzekļi, strikti jāievēro noteiktās dozas (nekādus “vēl mazliet drošībai”), pēc līdzekļa lietošanas virsmas ir jānoskalo vai jānotīra ar ūdeni. Atsevišķus sadzīves ķīmijas līdzekļus nekādā gadījumā nedrīkst lietot kopā, piemēram, hloru un skābi saturošos, jo veidojas toksiski izgarojumi.
- Jāpārliecinās, ka personāls ievēro līdzekļu dozēšanas rekomendācijas.
- Rūpējoties par telpu vai atsevišķu ierīču dezinfekciju, jāatceras, ka šajos līdzekļos esošās aktīvās vielas parasti ir ļoti kaitīgas apkārtējai videi, īpaši, ūdens videi.
- Noteikumi par higiēnas prasībām publiskas lietošanas peldbaseinos un pirtīs sk. šeit: <https://likumi.lv/ta/id/316403-higienas-prasibas-baseina-un-pirts-pakalpojumiem>.

Kritērijs: Izmantotie mazgāšanas līdzekļi ir videi un cilvēka veselībai draudzīgi.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Tiek izmantoti mazgāšanas un dezinfekcijas līdzekļi ar samazinātu fosfora daudzumu;
- Auditoram tiek uzrādīti lietotie mazgāšanas un dezinfekcijas līdzekļi oriģinālajā iepakojumā, vai izplatītāja/ražotāja izsniegts sertifikāts. Ja lielā iepakojuma sadalīšanas gadījumā tiek izmantotas mazāka tilpuma tvertnes, tām jābūt marķētām atbilstoši visām drošības prasībām.

RISINĀJUMI

- Lai varētu izdarīt pareizāku izvēli, īpaši, spēcīgo, kodīgo un dezinficējošos līdzekļu segmentā, vajadzētu pārdevējam pieprasīt produkta drošības datu lapu. Tajā ir apkopotas gan bīstamās īpašības, gan minētas bīstamās vielas un pareiza produkta lietošana. Profesionāli lietotāji var piegādātājam pieprasīt šādu informāciju.
- Tāpat ir jāpēta, vai uz produkta iepakojuma nav bīstamības piktogrammas un par kādu kaitējumu tās brīdina, sk.: <https://www.vi.gov.lv/lv/kimiskie-maisijumi-veikala-informacija-etikete>.
- Ja iegādājaties tādus ikdienišķākus uzkopšanas līdzekļus, der zināt, ka uz produkta nebūs norādīts pilns sastāvs. Lai to noskaidrotu, uz iepakojuma jāmeklē interneta adrese, kur ražotājam ir jānorāda pilns sastāvs.
- Tāpat vērts **iegādāties līdzekļus lielākos iepakojumos** - sanāks lētāk un radīs mazāk atkritumu.

Vēl padomus par šo tēmu sk.: https://issuu.com/beflatvija/docs/detergents_lv_digi un <https://www.zalabriviba.lv/wp-content/uploads/zalais-celvedis.pdf>.

Kritērijs: Pie ārdurvīm ir novietoti kājslauķi.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Pie visām ārdurvīm ir novietoti kājslauķi netīrumu, sniega, ūdens savākšanai.

RISINĀJUMI

- Izvērtē cilvēku plūsmas intensitāti tūrisma mītnē.
- Novērtē pie ārdurvīm novietoto vai novietojamo kājslauķu efektivitāti.
- Izvēlies atbilstošus risinājumus un realizē tos.

Kritērijs: Karstā ūdens temperatūra ir ne mazāk kā 60°C.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Ja tūrisma mītne nav pievienota centralizētajam ūdensvadam, tās karstā ūdens temperatūra ir ne mazāk par 60°C. Šādas prasības mērķis ir novērst ūdensvadā legionellu baktēriju savairošanos un pasargāt cilvēkus no saslimšanas.

RISINĀJUMI

- Slimību profilakses un kontroles centrs iesaka šādus profilaktiskos pasākumus:
 - Karstā ūdens temperatūra ir jāuztur 50 – 60°C grādu robežās, bet ne zemāk;
 - Aukstā ūdens temperatūra ir jāuztur zem 20°C grādu robežas;
 - Vismaz reizi nedēļā dažas minūtes ir jāpatecina krāns vai duša, lai ūdens sasniegtu iepriekš minētajos divos punktos norādīto temperatūru;
 - Dušu un krānu galvas ir jāuztur tīri bez kaļķa nosēdumiem;
 - Detalizētāka informācija ir pieejama Eiropas Slimību profilakses un kontroles centra sagatavotajā materiālā "Tūristu izmitināšanas vietu pārvaldniekiem par leģionāru slimību":
https://www.ecdc.europa.eu/sites/portal/files/documents/Legionnaires-disease-tourist-accommodation-owners__LV.pdf

Kritērijs: Vismaz 50% no izmantotajiem mazgāšanas un tīrīšanas līdzekļiem ir ekomarķējums.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Mazgāšanas līdzekļi atrodas oriģinālajos iepakojumos, vai arī uzrādāms sertifikāts (čeks, cits dokuments), kas apstiprina līdzeklim piešķirto sertifikātu. Lielos

iepakojumus sadalot, skat. kritēriju “Izmantotie mazgāšanas līdzekļi ir videi un cilvēka veselībai draudzīgi”.

RISINĀJUMI

- Izvēloties oficiāli ekomarkētu sadzīves ķīmijas produktu, var būt drošs, ka tajā ir mazāk kaitīgu vielu un ka tas ir drošāks videi un veselībai. Tāpat ilgtspējīgāks būs arī viss šī produkta dzīves cikls. Veikalos ir nopērkama sadzīves ķīmija ar dažādiem ekomarkējumiem. Lai nesamulstu plašajā klāstā, vērts izpētīt Latvijā biežāk sastopamos markējumus tieši šai produktu grupai: https://www.bef.lv/wp-content/uploads/2018/03/Kas_ir_ekomarkejums.pdf.
- Pircējam ir jābūt uzmanīgam, jo ne vienmēr vārds “eko” produkta nosaukumā patiesi nozīmē to, ka tas ir ražots no videi un cilvēka veselībai draudzīgām izejvielām un ar tādu pašu ietekmi uz lietotāju. Lai pārliecinātos, vai uz izvēlētas produkta nav viltus ekomarkējums, var izmantot īpaši ērtu tālruņa lietotni latviešu valodā “Ekomarkējuma gids” (Android versija: <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.ekodizains.EcoLabelIntern>).
- Pirms tīrīšanas līdzekļa iegādes jāiepazīstas ar tā sastāvu. Jāizvairās no triklozāna, ftalātu, sintētisko smaržvielu un krāsvielu, gaistošo organisko savienojumu klātbūtnes produktos, kurus izvēlamies. Antibakteriālu tīrīšanas produktu lietošanas vietā jāizmanto dabīgas alternatīvas, piemēram, citrona sulu.
- Ieteicams izvēlēties tādas sadzīves ķīmijas preces, kam ir ekomarkējums. Šiem produktiem veikta neatkarīga pārbaude un tie atzīti par labāko vides izvēli.

Kritērijs: Netiek izmantoti videi un cilvēka veselībai kaitīgi gaisa atsvaidzinātāji.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Tualetēs un telpās netiek izmantoti gaisa atsvaidzinātāji, izņemot, ja tie ir dabiskas izcelsmes un videi draudzīgi (auditors var par to pārliecināties).

RISINĀJUMI

- Gaisa atsvaidzinātāji (izpūšamie, izsmidzināmie, vīraki, sveces u.c.) satur lielu buķeti kaitīgu vielu, t.sk., kancerogēnas un orgānus bojājošas vielas. Pat to izdalītās smaržvielas nevis atsvaidzina, bet piesārņo iekštelpu gaisu, pasliktinot veselības stāvokli īpaši jutīgiem cilvēkiem. Tāpat smaržvielas gaisā veido dažādus bīstamus savienojumus, piemēram, vēzi izraisošo formaldehīdu.

- Ja vēlaties gaisa atsvaidzinātāju, pagatavojiet to pats. Piemēram, pudelē ar smidzinātāju ielejiet 100 ml ūdens, tam pievienojiet 10 pilienus ēteriskās eļļas un kārtīgi sakratiet, pēc tam mazliet izsmidziniet gaisā.
- Jaukam aromātam un arī skatam var pagatavot kompozīciju no kaltētiem augiem vai puķu ziedlapiņām. Piparmētra, salvija, priede, timiāns, citronvībotne, lauru lapas, rozmarīns, citronliāna, rožu ģerānija, ģerānija ar citrona smaržu, smaržīgās rozes un lavanda ir aromātiski augi, kas sajauti ar maltu kanēli vai krustnagliņām un nedaudz malta ģirisa sakni (tā ir dabisks konservants) nodrošina dabīgu smaržu. Ielikta traukā tās tikai laiku pa laikam viegli jāsamaisa. Kad smarža izzūd, to atjauno ar dažiem ēteriskās eļļas pilieniem.
- Dažādu virsmu dabīgs tīrīšanas līdzeklis - sajaukti 600 ml baltā etiķa, 300 ml ūdens, 20-30 pilieni eikalipta eļļas. Tas lieliski notīra taukus un citus netīrumus, svaigi smaržo, ir lēts un tajā nav mākslīgu ķīmisku produktu. Izmantojiet to nerūsējoša tērauda izlietņu, trauku žāvētāju, flīžu, koka virsmu, plastmasas apdaru un izstrādājumu tīrīšanai. Virsmas pēc tīrīšanas ar šo līdzekli nav jāskalo.

Kritērijs: Telpu un virsmu uzkopšanā tiek pielietotas tehnoloģijas ar ierobežotu ķīmisko vielu pielietošanu.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Tiek izmantotas mikrošķiedru drānas un citas videi un cilvēka veselībai draudzīgas tehnoloģijas.

RISINĀJUMI

- Atsevišķu tīrīšanas un uzkopšanas darbu veikšanai var lieliski izmantot alternatīvos līdzekļus, piemēram, sodu, balto galda etiķi, citronu sulu, sāli, pelnus u.c.
- Tāpat, izvēloties kvalitatīvākus uzkopšanas palīg līdzekļus, piemēram, mikrošķiedru salvetes dažkārt var vispār iztikt bez sadzīves ķīmijas līdzekļiem. Sīkāk sk.: <https://www.zalabriviba.lv/wp-content/uploads/zalais-celvedis.pdf>.
- Sk. arī risinājumus, kas atrodami pie iepriekšējā kritērija.

Kritērijs: Mazgāšanas, tīrīšanas un dezinfekcijas līdzekļi tiek iegādāti lielos iepakojumos un lietoti atkārtoti uzpildāmos traukos.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBA

- Lielie iepakojumi ir pieejami un uzrādāmi auditoram.

RISINĀJUMI

- Cik vien iespējams, ikdienā lietojamo sadzīves ķīmiju u.c. iegādāties lielos iepakojumos. Tas ir lētāk un videi draudzīgāk, jo tādējādi tu samazini atkritumu daudzumu.
- Pirms pērc, izpēti piedāvājumu.
- Kooperējies ar kaimiņiem: iegādājoties lielākus iepakojumus, var dalīties arī ar kaimiņiem, citiem uzņēmējiem.

Labie piemēri

Atpūtas un tūrisma centrs “Ezernieki”. Atpūtas centrā sadzīves ķīmiskos tīrīšanas un mazgāšanas līdzekļus iepērk lielos traukos, kas ir ekonomiski izdevīgāk, kā arī videi draudzīgāk, jo nerodas ekstra plastmasas atkritumi. Tālāk atpūtas centra vajadzībām ķīmiskie līdzekļi, ja nepieciešams, tiek sadalīti pa mazākiem traukiem.

Mājaslapa: <https://www.mammadaba.lv/atputas-centrs-ezernieki>

Ņem vērā!

Iegādājoties tādas higiēnas preces kā ziepes, šampūnus un dušas želejas, arī ieteicams raudzīties pēc ekomarkētiem produktiem. Tas apliecinās to, ka produktam ir saudzīgāks sastāvs, kas ir arvien svarīgāk klientiem. Šobrīd piedāvājums ir plašs un cenas ir samērā līdzvērtīgas nemarkētajiem produktiem. Rūpējoties par klientu labsajūtu, ieteicams arī pārdomāt īpaši smaržīgu produktu iegādi, lai pasargātu viņus no alerģiju riska. Vērts atcerēties – smarža neuzlabo produkta sniegumu. Protams, labāka izvēle ir higiēnas preces lielākos iepakojumos ar dozatoru, nevis vienreizlietojamajos iepakojumos.

Arī šajā produktu grupā atpazīt oficiālos ekomarkējumus palīdzēs lietotne “Ekomarkējuma gids”. To, kā saprast kosmētikas līdzekļu sastāvdaļu sarakstu, lasi šeit: <http://padomapirmsperc.lv/consumer-5/kosmetika>.

Noderīgas saites

- **Baltijas Vides forums:** <https://www.bef.lv>; <http://padomapirmsperc.lv>;
- **Slimību profilakses un kontroles centrs:** <https://www.spkc.gov.lv/lv>;
- **Zaļā brīvība:** <https://www.zalabriviba.lv>.

6.

VIDEI UN CILVĒKA VESELĪBAI BĪSTAMU VIELU UN MATERIĀLU LIETOŠANAS IEROBEŽOJUMI

Mūsdienās ir pieejams ārkārtīgi liels dažādu vielu un materiālu klāsts, kurā patērētājam ir grūti orientēties. Tādēļ, iegādājoties jaunus materiālus, vai plānojot remontu vai būvniecību, īpaši rūpīgi ir jāiepazīstas ar materiālu sastāvu, lietošanas veidu un kārtību (instrukciju). Lielajā izvēlē ir atrodams pietiekami daudz alternatīvu, kas ir cilvēka veselībai un videi draudzīgi.

Kritērijs: Telpās un ārpus tām ir novietoti saprotami smēķēšanas noteikumi atbilstoši tiesību aktos noteiktajai kārtībai un ierobežojumiem.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Smēķēšanas noteikumi (rakstiski vai uzlīmju – ikonu, piktogrammu veidā) ir izvietoti koplietošanas telpās un āra teritorijā;
- Ir norādītas teritorijas/zonas, kurā var smēķēt.

RISINĀJUMI

- Smēķēšanas ierobežojumi un aizliegumi ir noteikti un atrodami “Tabakas izstrādājumu, augu smēķēšanas produktu, elektronisko smēķēšanas ierīču un to šķidrumu aprites likumā”, sk.: <https://likumi.lv/ta/id/282077-tabakas-izstradajumu-augu-smekesanas-produktu-elekt-ronisko-smekesanas-iericu-un-to-skidrumu-aprites-likums>.
- Lauku tūrisma uzņēmumā ar simbolu ir jānorāda vietas/telpas, kas ir domātas smēķētājiem, vai arī tieši otrādi – kurās ir aizliegts smēķēt.
- Smēķētājiem domātā vieta ir jāaprīko ar nedegošu atkritumu urnu, kurā var izmest izsmēķus, jo tas ir arī ugunsdrošības jautājums.

Labie piemēri

Atpūtas un tūrisma centrs “Ezernieki”. Atpūtas centrā publiski pieejamās vietās un ārā ir izvietotas zīmes, kas norāda, ka šajās vietās ir aizliegts smēķēt. Tādējādi tiek nodalītas vietas smēķētājiem un nesmēķētājiem.

Mājaslapa:

<https://www.mammadaba.lv/atputas-centrs-ezernieki>

Kritērijs: Uzņēmuma āra vidē netiek lietoti ķīmiskie augu aizsardzības līdzekļi un citi savienojumi, kas nelabvēlīgi ietekmē vidi un cilvēka veselību.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Kritērijs attiecas uz ēkām pieguļošo zaļo zonu, dārziem.

RISINĀJUMI

- Ja sevi pozicionējat kā zaļo saimniecību, tad ir jā rūpējas, lai tajā netiktu izmantotas vielas, kas var negatīvi ietekmēt cilvēka vai dzīvnieku veselību. Tas attiecas arī uz ķīmisko augu aizsardzības līdzekļu lietošanu.
- Informāciju par augu aizsardzību atradīsi Valsts augu aizsardzības dienesta mājas lapā www.vaad.gov.lv. Bioloģiskajā lauksaimniecībā atļauto augu aizsardzības preparātu saraksts ir atrodamš šeit: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008R0889&from=LV>.

Kritērijs: Dzīvojamo telpu interjera priekšmeti (gultas veļa, aizkari un paklāji) ir darināti no dabiskiem (un cilvēka veselībai) draudzīgiem materiāliem.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Uzņēmumā iespēju robežās tiek lietota g.k. dabiska materiāla gultas veļa, aizkari, grīdas paklāji;
- Klienti ir jāinformē par dabīgajiem materiāliem (piemēram, putnu spalvas spilvenos) un klientiem, kuriem ir alerģijas no dabiskajiem materiāliem, saimniekiem jā piedāvā alternatīvi risinājumi.

- Izvēloties interjera materiālus, vērts ņemt vērā to, cik lielu platību tie aizņems. Jo lielāku, jo vairāk ir jāpiedomā pie materiāla izvēles. Vēl viens ieteikums, iekārtojot telpas – jo mazāk mantu, jo mazāk potenciālu kaitnieku. Nepiebāz telpas ar liekiem dekoriem, labāk atvēli vietu telpaugiem. Pēc iespējas izvairies no plastmasas izstrādājumiem.
- Paklājs noteikti atstās lielu ietekmi uz iekštelpu gaisu, tāpēc vispirms jāizdomā, vai to vispār vajag un no kāda materiāla to izvēlēties. Piemēram, austeris lupatdeķis būs daudz labāka izvēle nekā sintētiskais paklājs, kurš var saturēt pat vairākus desmitus kaitīgu vielu.
- Mēbeļu izvēle gan ir visai ierobežota, tomēr masīvkoka mēbeles būs daudz labāka izvēle nekā dažādi līmētās koksnes (skaidu plākšņu, saplākšņa u.tml.) izstrādājumi. Uzmanība ir jāpievērš arī mīkstajām mēbelēm – raugi, lai to audums nav bojāts un neredzas mīkstaistais pildījums (visbiežāk porolons), jo tieši tur, īpaši, ja mēbele ir jau gados, slēpjas bīstamas ķīmikālijas.
- Ja plāno iegādāt jaunas interjera lietas uz vairākiem gadiem, tad vērts izmantot savas pircēja tiesības – prasīt ražotājam vai tirgotājam, vai viņa prece nesatur īpaši bīstamās vielas. Šādas ziņas tev ir tiesības saņemt bez maksas 45 dienu laikā.
- Šobrīd ir pieejama arī īpaša lietotne Scan4Chem (arī latviešu valodā), kura krietni atvieglos šīs informācijas iegūvi.

Labie piemēri

Kempinga „Laikas” koka namiņi ir īpaši piemēroti piekrastes un kāpu zonai. Tie ir celti simtgadīgā priežu mežā, maksimāli saudzējot tā vērtības un izmantojot dabai un cilvēka veselībai draudzīgu materiālu - koku.

Mājaslapa: <http://www.laikas.lv>

Brīvdienu mājas “Sīpoli” teritorijā viesi izmanto senu latviešu klēti, kur ēkas pamati ir no akmeņiem, bet mājas sienām, kā arī iekšējai apdarei ir izmantots koks.

Mājaslapa: <http://www.sipolihome.lv>

Muižas “Odzienas krogusmāja” interjers ir iekārtots atbilstoši 18. un 19. gs. vēsturiskajiem laikiem. Daļa no vēsturiskajām mēbelēm tika iegādātas Nīderlandes izsoles tirgos, kuru priekšrocība ir kvalitāte, jo šādas mēbeles tika taisītas bez līmēm un veselībai kaitīgām krāsvielām.

Mājaslapa: <http://odzienasmuiza.lv>

Kritērijs: Iespēju robežās telpās un āra teritorijā tiek novērsta alergēnu materiālu un aģentu klātbūtne.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Tūristu mītnes dzīvojamās telpās izvietotie interjera priekšmeti izgatavoti no dabīgiem, bet tādiem materiāliem, kas neizraisa biežāk sastopamās alerģijas;
- Ēku iekšpusē nav dzīvnieku izbāzeņi, sienu un grīdu paklāji u.c. alerģijas izraisoši elementi.

RISINĀJUMI

- Alerģēni ir un var būt visur – gaisā, ūdenī, augsnē, pārtikā, drēbēs, būvniecības materiālos, sadzīves priekšmetos, rotaļlietās, mājdzīvniekos, putekļos, īpaši - paklājos un vecos dīvānos u.c. Tie var būt gan mākslīgi sintezētos, gan arī dabīgos materiālos, tādēļ ar “dabisko” arī nevajag pārcensties, jo, piemēram, spilveni, kuros ir putnu spalvas (dabisks materiāls) vai dzīvnieku izbāžņi, var būt alergēni. Tiem, kuriem alerģiju izraisa ziedputekšņi, jāseko līdzi ziedēšanas kalendāram: https://www.astmaalerģija.lv/?id_p=48.
- Ja plāno remonta darbus, tas ir jādara savlaicīgi un jāveic gada siltajā laikā, lai varētu pienācīgi telpas izvēdināt.
- Iekštelpu remontdarbiem izvēlies tikai iekšdarbiem paredzētos materiālus, jo tajos ir mazāk kaitīgu vielu.
- Izvēloties krāsas un lakas, pievērs uzmanību to gaistošo organisko savienojumu saturam - uz visiem šo produktu iepakojumiem tas ir norādīts: GOS g/l. Likums viens – jo mazāk, jo labāk.
- Kad vien iespējams, izvēlies produktus uz ūdens bāzes. Tāpat bez īpašas nepieciešamības neizvēlies remonta preces ar pretpelējuma vai citām piedevām, jo tieši tās parasti ir kaitīgas.
- Pārdomā, vai tiešām nepieciešamas vinila (tā dēvētās, mazgājamās) tapetes – tās var saturēt kaitīgas vielas, turklāt uzkrāj putekļus, vairo pelējumu.

- Atsevišķās remonta preču grupās ir iespējams iegādāties arī ekomarkētus produktus, piemēram, sienas krāsas, grunts krāsas, lakas, griestu paneļus.
- Vēl informācija par drošāku remontpreču izvēli meklē:
<http://padomapirmsperc.lv/consumer-5/krasas-lakas-limes;>
[http://padomapirmsperc.lv/lai-remonts-nekaite-gaisam-majas.](http://padomapirmsperc.lv/lai-remonts-nekaite-gaisam-majas)
- Noderīgus padomus šajā jomā atradīsiet “Zaļajā ceļvedī”:
<https://www.zalabriviba.lv/wp-content/uploads/zalais-celvedis.pdf>.

Kritērijs: Telpās nav izmantoti polivinilhlorīda (PVC) grīdas klājumi un tā paša materiāla dārza mēbeles.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Auditoram ir iespēja pārliecināties, ka priekšmeti nav izgatavoti no PVC materiāliem.

RISINĀJUMI

- Par polivinilhlorīda (PVC) izstrādājumu – sadzīves priekšmetu, apdares materiālu, mēbeļu, iepakojuma u.c. negatīvo ietekmi uz cilvēka veselību internetā ir atrodamas daudzas norādes un avoti. Ņemot vērā mūsdienās pieejamo materiālu daudzveidību, centies izmantot tādus, par kuriem nav šaubu (sk. arī iepriekšējos divus kritērijus).
- Nomaini no PVC ražotos izstrādājumus pret tādiem, kuri izgatavoti no videi un cilvēkam draudzīgākiem materiāliem.

Noderīgas saites

- Informācija par alergijām un alergēniem:
http://www.mfd.lv/post_info.php?cPath=128&products_id=551;
- Latvijas Astmas un alergijas biedrība: <http://www.astmaalergija.lv>.

7.

TRANSPORTA PAKALPOJUMI

Transports ir nozīmīgs vides piesārņojuma un trokšņa avots, tādēļ svarīgi, kā un kādus transporta līdzekļus mēs izmantojam ikdienā un arī savu ceļojumu laikā, radot pēc iespējas mazāku ietekmi uz dabas un cilvēkvidi.

Kritērijs: Klientam ir pieejama informācija par sabiedriskā transporta (autobuss, vilciens, tuvējās pilsētas transports) iespējām.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Klientiem domātajā informācijas mapē (vai citur) ir ievietoti sabiedriskā transporta kursēšanas laiki u.c. saistītā informācija.
- Uzņēmuma darbinieki zina un var informēt par pieejamo transportu vai arī var norādīt, kur šāda informācija atrodama (mājaslapa, cits resurss).

RISINĀJUMI

- Ceļotāji mēdz būt dažādi un ne visi laukos ierodas ar savu privāto transportu, tādēļ pie klientiem domātajiem materiāliem ir jāpievieno informācija par sabiedriskā transporta iespējām, ja tādas ir.
- Klientam noderēs ar roku zīmēta shēma vai kartīte vai Google karte, kurā redzams, kā aiziet līdz tuvējai autobusa vai vilciena pieturai un transporta kursēšanas grafiks.
- Ja tūristu mītne atrodas pie pilsētas robežas vai pilsētā, noderēs pilsētas autobusu kursēšanas grafiks vai arī interneta saite. Starppilsētu autobusu un vilcienu saraksts atrodams, piemēram, šeit: <https://www.1188.lv/satiksme>.
- Ja tuvākajā apkaimē nav sabiedriskā transporta, vai tas kursē reti, informācijas materiālos ir vērts norādīt, ka saimnieks var aizbraukt pakal klientam līdz tuvējai apdzīvotai vietai, kur tāds ir pieejams.

👍 Labie piemēri

Coaches	
ZORGI - RIGA	RIGA - ZORGI
05:05 Zorģi - 06:00 Rīga SDO	06:15 Rīga SDO - 07:10 Zorģi
05:40 Zorģi - 06:45 Rīga SDO	07:30 Rīga SDO - 08:25 Zorģi
06:15 Zorģi - 07:10 Rīga SDO	08:50 Rīga SDO - 09:45 Zorģi
06:45 Zorģi - 07:40 Rīga SDO	09:10 Rīga SDO - 10:05 Zorģi
07:15 Zorģi - 08:00 Rīga SDO	09:40 Rīga SDO - 10:35 Zorģi
07:45 Zorģi - 08:40 Rīga SDO	10:10 Rīga SDO - 11:05 Zorģi
08:15 Zorģi - 09:10 Rīga SDO	10:40 Rīga SDO - 11:35 Zorģi
08:45 Zorģi - 09:40 Rīga SDO	11:10 Rīga SDO - 12:05 Zorģi
09:15 Zorģi - 10:10 Rīga SDO	11:40 Rīga SDO - 12:35 Zorģi
09:45 Zorģi - 10:40 Rīga SDO	12:10 Rīga SDO - 13:05 Zorģi
10:15 Zorģi - 11:10 Rīga SDO	12:40 Rīga SDO - 13:35 Zorģi
10:45 Zorģi - 11:40 Rīga SDO	13:10 Rīga SDO - 14:05 Zorģi
11:15 Zorģi - 12:10 Rīga SDO	13:40 Rīga SDO - 14:35 Zorģi
11:45 Zorģi - 12:40 Rīga SDO	14:10 Rīga SDO - 15:05 Zorģi
12:15 Zorģi - 13:10 Rīga SDO	14:40 Rīga SDO - 15:35 Zorģi
12:45 Zorģi - 13:40 Rīga SDO	15:10 Rīga SDO - 16:05 Zorģi
13:15 Zorģi - 14:10 Rīga SDO	15:40 Rīga SDO - 16:35 Zorģi
13:45 Zorģi - 14:40 Rīga SDO	16:10 Rīga SDO - 17:05 Zorģi
14:15 Zorģi - 15:10 Rīga SDO	16:40 Rīga SDO - 17:35 Zorģi
14:45 Zorģi - 15:40 Rīga SDO	17:10 Rīga SDO - 18:05 Zorģi
15:15 Zorģi - 16:10 Rīga SDO	17:40 Rīga SDO - 18:35 Zorģi
15:45 Zorģi - 16:40 Rīga SDO	18:10 Rīga SDO - 19:05 Zorģi
16:15 Zorģi - 17:10 Rīga SDO	18:40 Rīga SDO - 19:35 Zorģi
16:45 Zorģi - 17:40 Rīga SDO	19:10 Rīga SDO - 20:05 Zorģi
17:15 Zorģi - 18:10 Rīga SDO	19:40 Rīga SDO - 20:35 Zorģi
17:45 Zorģi - 18:40 Rīga SDO	20:10 Rīga SDO - 21:05 Zorģi
18:15 Zorģi - 19:10 Rīga SDO	20:40 Rīga SDO - 21:35 Zorģi
18:45 Zorģi - 19:40 Rīga SDO	21:10 Rīga SDO - 22:05 Zorģi
19:15 Zorģi - 20:10 Rīga SDO	21:40 Rīga SDO - 22:35 Zorģi
19:45 Zorģi - 20:40 Rīga SDO	22:10 Rīga SDO - 23:05 Zorģi
20:15 Zorģi - 21:10 Rīga SDO	22:40 Rīga SDO - 23:35 Zorģi
20:45 Zorģi - 21:40 Rīga SDO	23:10 Rīga SDO - 24:05 Zorģi
21:15 Zorģi - 22:10 Rīga SDO	
21:45 Zorģi - 22:40 Rīga SDO	

Kempings “Labirinti”. Kempinga saimnieki, lai atvieglotu klientiem orientēšanos un sekmētu videi draudzīgāku transporta veidu izmantošanu, uz aerofotogrāfijas bāzes ir izveidojuši attēlu, kā ar kājām var nokļūt līdz tuvējai autobusu pieturai. Šis materiāls ir atrodams servisa mājā. Turpat klienti var arī iepazīt izdrukātu aktuālo auto autobusu sarakstu.

Mājaslapa: <https://www.labirinti.lv>

Kritērijs: Ir izveidots atbilstoša izmēra stāvlaukums klientu (grupu) autotransporta novietošanai.

🌟 KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Ja mītnē tiek uzņemtas lielākas tūristu grupas, kas pārvietojas ar autobusu, tad izveidots atbilstoša izmēra stāvlaukums.

🎓 RISINĀJUMI

- Dažkārt autostāvlaukums ir lauku tūrisma uzņēmuma smuki nopļautais mauriņš, tādēļ, lai nerastos pārpratumi, vietā, kur paredzēts novietot automobiļus, uzliekam kaut vai pašu darinātu zīmi vai arī tieši otrādi - .
- Ja lauku tūrisma uzņēmumā tiek uzņemtas tūristu grupas, kas ierodas ar autobusu, ir jābūt atbilstoša izmēra autostāvlaukumam, lai lielgabarīta transporta līdzeklis varētu brīvi iebraukt/izbraukt un nepieciešamības gadījumā arī – apgriezties.
- Ieteicams izveidot arī atbilstošu virsmas segumu (grants/akmeņu, bruģa, betona vai asfalta). Tā tiks pasargāti gruntsūdeņi un tuvējās ūdenskrātuves no bojājumu gadījumos noplūdušo eļļu vai degvielas.

👍 Labie piemēri

Viesu mājas “Laumas” teritorijā ir ierīkota plaša autostāvvietā viesu ērtībām, kas ir piemērota tūristu lielajiem autobusiem. Autostāvvietā ir markēta ar vispārpazīstamo simbolu “P”.

Mājaslapa: <https://www.laumas.lv>

Kritērijs: Uzņēmumā ir pieejama informācija par tuvākajiem velosipēdu nomas punktiem.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Klientiem domātajā informācijas mapē ir ievietoti tuvāko nomu kontakti, ja mītnē netiek piedāvāta velonoma.

RISINĀJUMI

- Ja saimnieki paši nepiedāvā klientiem velosipēdus, informāciju par velosipēdu nomas vietām var noskaidrot tuvākajā TIC. Minēto vietu kontaktus ir jāievieto klientiem domātajā informācijas mapītē.
- Turpat arī vēlams pievienot informāciju par apkaimē esošajiem velotūrisma maršrutiem, kas ir atrodamī <https://www.celotajs.lv>, Latvijas Velo informācijas centra lapā <https://www.bicycle.lv>, reģionālo asociāciju un novadu tūrisma informācijas centru veidotajās vietnēs. Labs piemērs ir t.s. "Zaļie ceļi" jeb *Greenways*, kur velomaršrutiem tiek pielāgotas bijušās un vēsturiskās dzelzceļa līnijas. Vairāk informāciju sk. <http://greenways.lv>.

Labie piemēri

Viesu māja "Meža salas". Viesu mājas teritorijā ir uzstādīts informācijas stands ar apkaimē esošajiem velomaršrutiem. Viesu mājā tūristiem ir pieejams arī neliels tūrisma informācijas punkts, kur klienti var dabūt kartes un materiālus par velotūrisma iespējām un nomas punktiem Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta teritorijā, kura teritorijā atrodas viesu māja.

Mājaslapa: <https://mezasalas.lv/index.php/lv>

Kritērijs: Klientiem tiek piedāvāti dažādu tipu velosipēdi (t.sk. elektrovelosipēdi).

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Tūrisma mītnē piedāvā velosipēdus bez maksas vai iznomā tos.

RISINĀJUMI

- Mūsdienās velosipēdu dažādība ir tik liela, ka pirms tā iegādes ir vērts noskaidrot, kādam mērķim un/vai mērķauditorijai to iegādājamies. Īss velosipēdu tipu apraksts, kam tas domāts un kādā veidā tūrismā ir pielietojams, atrodams **“Velotūrisma praktiķa un pakalpojumu sniedzēja rokasgrāmatas”** 31. lpp. 25. lpp. aprakstīti velobraucēju tipi, to portrets un saistītajās nodaļās – arī to vajadzības. Rokasgrāmatu meklē šeit: http://old.vidzeme.com/materiali/mat_20111222172342.pdf.
- Elektrovelosipēdu iegāde ir ļoti nopietna investīcija, kuru sākotnēji ir rūpīgi jāapsver, ierēķinot arī riteņa uzturēšanas izmaksas, baterijas nomaiņu un labošanu. Sākotnēji ir vērts noskaidrot, kur atrodas tuvākā elektrovelosipēdu noma un vai tāds pakalpojums apkārtnē jau netiek piedāvāts.

Kritērijs: Ir pieejama informācija par tuvāko elektrouzlādes punktu elektro- un hibrīdautomobiļiem.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Klientiem domātajā informācijas mapē ir atbilstoša kontaktinformācija vai karte ar atliktniem punktiem vai koordinātām;
- Uzņēmuma darbinieki zina un/vai var norādīt, kur šāda informācija atrodama (mājaslapa, cits resurss), kā, piemēram, <https://elektrumveikals.lv/lv/majai/e-auto-uzlade/par-elektrotransportu>.

RISINĀJUMI

- Latvijā elektroauto ātrās – 50 kW līdzstrāvas uzlādes punkti *E-mobi* stacijās ir pieejami uz visiem galvenajiem ceļiem. Karte ar ātrās uzlādes punktiem ir apskatāma šeit: <http://www.e-transport.org/index.php/features-mainmenu-47/team/95-uzlades-punkti>. Šajā pat lapā ir atrodamas saites uz Lietuvas un Igaunijas uzlādes staciju kartēm.
- Ātrās uzlādes stacijas sekmē raitu pārvietošanos lielos attālumos, tomēr vietās, kur plānota pieturvieta, piemēram, apskates objekts, maltīte vai naktsmītne, elektroauto tūristi labprāt izmanto parastas jaudas – līdz 22 kW uzlādes maiņstrāvas pieslēgumus ar šādiem apsvērumiem:
 - nav speciāli jākavējas;
 - elektroauto akumulatoru var uzlādēt līdz 100%;

- uzlāde var būt lētāka nekā ātrās uzlādes stacijā.
- Informācija par parastās jaudas uzlādes punktiem Latvijā: <http://www.bimab.lv>.
- Informācija par elektroautomobiļu uzlādes punktiem: <http://www.etransports.lv>.

Kritērijs: Tūristu mītnes teritorijā ir izveidots elektroautomobiļu uzlādes punkts/vieta.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Uzlādes punkts ar vismaz parastās elektrorozetes pieslēgumu (230V, 16A, iztur 10A nemainīgu strāvu uzlādes laikā).

RISINĀJUMI

- Elektroauto parastās jaudas uzlādes punktu var ierīkot arī lauku tūrisma uzņēmumā. Vienkāršākais risinājums ir 230 V elektrības rozete: vadu šķērsgriezums vismaz 2,5 mm, atbilstošs kabelis, kā arī iespēja nodrošināt 10 A strāvu visā elektroauto uzlādes laikā.
- Sakarā ar tendenci palielināt elektroauto vilces akumulatoru kapacitāti (20 – 90 kWh), pieaug elektroauto tūristu interese par pieslēgumu pie 3 - fāzu, 16 A vai 32 A, standarta rozetes.
- 230 V un 3 - fāzu rozetes pieslēguma gadījumā, elektroauto braucējs izmanto savu - mobilo - speciālā pieslēguma ierīci. Stacionārās speciālās pieslēguma ierīces maksā no 500 EUR: uzstādīta, piem., „Lūznavas muižā”.
- „Lauku ceļotāja” kartē vietas ar uzlādes punktiem ir atlasāmas ar pakalpojuma filtru „Elektroautomobiļu uzlāde iespējama”, sk.: <https://www.celotajs.lv/lv/geo/map?2&services=R-HSV-CAR-CHARGE>.

Labie piemēri

Trīs rozetes viesnīcas „Tigra” auto stāvlaukumā (uzlādē arī e-motociklus, foto no Vācijas e-auto rallija 2019. gadā Latvijā).

Mājaslapa: <https://www.hoteltigra.lv>

Kritērijs: Ir izveidoti tehniski atbilstoši un droši velostatīvi.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Uzņēmuma teritorijā ir uzstādīti velostatīvi (piemēram, apgriezta „U” burta formā), pret kuriem velosipēdu var atbalstīt un pieslēgt pie rāmja, nevis priekšējā riteņa). Pie tā novietots velosipēds nevar apgāzties un salauzt priekšējo riteni, kā arī sabojāt citus velosipēdus;
- Drošība šī kritērija kontekstā attiecas uz drošu tā novietošanu, nevis atstāšanu uz ilgstošāku laika periodu.

RISINĀJUMI

- Par velosipēda statīva izgatavošanu var vienoties ar vietējo amatnieku, vai arī internetā meklēt (“velosipēdu statīvi”) jau gatavu velostatīvu piegādātājus.
- Izvēloties velostatīva dizainu, ir jārēķinās ne tikai ar izmaksām, bet arī ar velostatīva praktiskumu. Ja jūsu pakalpojumus izmanto velobraucēji, kas brauc garākas distances ar velosomām, tad nederēs tie velostatīvi, kurus sauc par „šķīvju žāvētājiem”. Tiem ir šauri un sekli priekšējo riteņu ielikņi, kuri bieži smago velosipēdu nespēj noturēt un tam gāžoties, sabojā priekšējo riteni.
- Vadlīnijas velosipēdu novietņu izveidošanai, kurās ir apskatīti arī velostatīvi var iepazīt

šeit:

<http://www.divritenis.lv/box/files/91347573vadlnijasvelosipdunovietuizveidoanai.pdf>.

Labie piemēri

Viesnīcas “Kārļmuižas” klientu vajadzībām izveidots velostatīvs. Kārļmuižas apkaimē ir izveidoti vairāki velomaršruti, kas šķērso dažādas Gaujas nacionālā parka vietas. Turklāt, “Kārļmuiža” ir ērti sasniedzama ar velosipēdu no Siguldas, Cēsīm un Valmieras, kas, savukārt, ir savienotas ar dzelzceļa satiksmi (ērta velotransporta pārvadāšana). Velostatīvam ir jumta pārsegs, lai lietus laikā velosipēds un bagāža nepaliktu slapji.

Mājaslapa: <https://www.karlamuiza.lv>

Kritērijs: Ir izveidota droša (aizslēdzama) velotransporta novietne tiem velobraucējiem, kas nakšņo vai uzturas ilgāku laiku.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Tūristu mītnes teritorijā ir izveidota aizslēdzama – slēgta tipa novietne (šķūnis, garāža, dzīvojamā ēka) velosipēdu novietošanai tiem klientiem, kas nakšņo un uzturas vismaz vienu diennakti.

RISINĀJUMI

- Tā kā velosipēdu cenas mūsdienās nereti sasniedz vai pārsniedz lietotu auto cenas, klients jutīsies droši tikai tad, ja velosipēdu būs iespējams novietot slēgtās telpās – garāžā, šķūnītī, pagrabā, saimniecības telpās vai citur. Arguments, ka “pie mums nezog” nedarbosies, jo šajā gadījumā svarīgākais ir klienta sirdsmiers.
- Ja klients vēlas, ir jārod iespēja arī atstāt viņa velosipēdu numuriņā.

Kritērijs: Velobraucējiem ir pieejams vismaz minimāls remonta atslēgu komplekts un gaisa sūknis.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Ja tūristu mītne uzņem velotūristus (pozicionē sevi kā velobraucējiem draudzīga), tad ir pieejams minimāls komplekts – gumijas līme, gaisa sūknis un veloatslēgas vienkārša remonta veikšanai.

RISINĀJUMI

- Uzņēmumā, kura klienti ir velobraucēju (vai piedāvā velosipēdu nomu), ir jābūt minimālam velokomplektam:
 - Riepu pumpis ar uzgali vai šļauciņu, kas ir piemērots gan t.s. auto, gan veloventiļu galviņām;
 - Veloatslēgu komplekts;
 - Lieka velokamera – visbiežāk lieto 26 vai 28 collu riteņu izmērus;
 - Kēdes eļļa.
- Ideālā gadījumā ir pieejams arī augstspiediena sūknis vai ūdens šļūtene, ar kuru var nomazgāt velosipēdu.

Noderīgas saites

- **Latvijas Velokarte:** <http://velokarte.divritenis.lv/>;
- **Praktiski padomi ceļošanai ar sabiedrisko transportu:**
<https://www.celotajs.lv/lv/c/tour/tours/pubtrans/info?6>.

8.

PĀRTIKA UN ĒDINĀŠANAS PAKALPOJUMI

Ne velti ir teiciens, ka mēs esam tas, ko mēs ēdam. Pastāv viedoklis, ka vislabāk organismā tiek uzņemti pārtikas produkti, kas ir auguši tajos platuma grādos, kuros cilvēks ir dzimis un audzis un kur ir dzīvojuši viņa senči. Pārtikas produktu ražošanas process ir viens no tiem faktoriem, kas atstāj lielu ekoloģisko pēdu uz dabas vidi, īpaši, ja tie tiek transportēti lielus attālumus, tādēļ vietējo produktu izmantošanai ir ne tikai dabas vidi saudzējošs, bet arī sociāls un ekonomisks aspekts, kas veicina vietējo iedzīvotāju sadarbību ar pievienoto ekonomisko vērtību lauku reģioniem.

Kritērijs: Klientiem tiek piedāvāti pašu saimniecībā, tuvējā apkārtnē un/vai Latvijā audzēti un ražoti pārtikas produkti.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Kritērijs attiecas uz dārzeņiem, augļiem, ogām, sēnēm, piena un gaļas produktiem, olām, medu, sulām u.c. vietējiem produktiem. Sagādājot vietējās izcelsmes produktus, uzņēmumam ir jācenšas pēc iespējas izmantot videi draudzīgus produktu iepakojšanas un transportēšanas risinājumus;
- Pēc iespējas jācenšas šādus produktus ne tikai pasniegt uzņēmuma klientiem, bet lietot arī darbinieku virtuvē;
- Auditors var pārbaudīt šāda fakta esamību (pēc pavadzīmēm).

RISINĀJUMI

- Izvēlieties pašu saimniecībā vai tuvējās saimniecībās audzētos pārtikas produktus.
- Piedāvājiēt sadarbību, iekļaujot viņu kontaktus savās informatīvajās lapās par apkārtni tūristiem.
- Interessants un atraktīvs veids, kā parādīt savas rūpes par dabas resursu saudzēšanu, ir norādes ēdienkartē (vai citādi ar klientu nokomunicēts) par to, cik tālu ceļu mērojuši produkti, kas atrodas uz klienta šķīvja. *Piemēram: kartupelis –*

garšvielas – 50 m, bērzu sulas – 100 m, kartupeļi – 2 km, liellopa gaļa – 5 km u.t.t. Banāns, kas ceļojis 10 vai 15 tūkstošus kilometrus un radījis lielo ekoloģisko pēdu, diez vai iederēsies šajā konceptā.

- Ir vērts apzināt tuvāk esošās zemnieku saimniecības, kas var būt labi dažādu vietējo pārtikas produktu – augļu, dārzeņu, gaļas, zivju u.c. produktu piegādātāji. Informāciju par zemnieku saimniecībām var meklēt „Lauku ceļotāja” lapā sadaļā „Lauku labumi” <https://www.celotajs.lv/lv/c/wrth/goodies>, kā arī tūrisma informācijas centru gatavotajos materiālos un interneta vietnēs.
- Jāiepazīstas ar vietējā veikala un tirgus piedāvāto sortimentu, noskaidrojot tajā, kas ir Latvijas ražojumi.
- Tūristus iepazīstina (ja tie ir ārzemnieki) ar Latvijā ražotās, veikalā vai tirgū nopērkamās pārtikas daudzveidību.
- Tūristiem piedāvā Latvijā ražotu pārtiku, Latvijā audzētajiem, gadalaikam raksturīgajiem dārzeņiem un augļiem.

Labie piemēri

Viesnīcā “Piena muiža - Berghof” ir iekopts savs dārzs, kurā tiek audzēti dārzeņi, ogas un garšaugi. Sadarbojoties ar vietējiem lauksaimniekiem un zivju audzētājiem, viesnīcas restorānā ir pieejama plaša vietējās izcelsmes produktu ēdienkarte.

Mājaslapa: <https://www.pienamuiza.lv>

Kritērijs: Klientiem tiek piedāvāti bioloģiski sertificēti pārtikas produkti, kas galvenokārt audzēti un ražoti Latvijā.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Auditoram ir pieejama atbilstoša dokumentācija;
- Auditors var pārliecināties, ka pārvaldniekam ir plāns, kā ar katru darbības gadu palielināt eko produktu, vietējo produktu un citu videi un cilvēkiem draudzīgu produktu daudzumu;
- Auditoram ir pieejama informācija, kā šādu produktu daudzums ir mainījies periodā starp auditiem.

RISINĀJUMI

- Praktizējiet Latvijā audzētas bioloģiskās pārtikas produktu lietošanu un piedāvāšanu viesiem.
- Noskaidrojiet, vai Jūsu mītnes tuvumā vai reģionā ir kādas bioloģiskās saimniecības un šo informāciju ievietojiet tūristiem paredzētajos apkārtnes ceļvežos.
- Ir vērojama tendence, ka klienti aizvien vairāk pieprasa ne tikai vietējās izcelsmes pārtikas produktus, bet arī produktus vai ēdienus no produktiem, kas ir ražoti bioloģiskās saimniecībās. Bioloģisko saimniecību produktus var pazīt pēc marķējuma – “Ekolapiņa”.

Labie piemēri

Lauku mājā “Jaun-ieviņas” saimnieki daudzu gadu garumā ir attīstījuši bioloģisko lauksaimniecību. Uz vietas gatavo dažādus ekoloģiskus produktus - cidoniju sukādes, cidoniju sīrupu, cidoniju marmelādi un citus veselīgus gardumus.

Mājaslapa: <http://www.jaun-ievinas.lv>

Kritērijs: Klienti paši vai darbinieku pavadībā var doties dārzā/laukā un piedalīties ražas novākšanas procesā vai salasīt dārza veltes.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Ja uzņēmumam nav sava dārza, tas var sadarboties ar kaimiņiem vai saimniecību, kurai tāds ir, informējot par to klientus;
- Auditors var pārliecināties par šāda fakta esamību.

RISINĀJUMI

- Ja iespējams, atļaujiet ieiet klientiem augļu vai ogu dārzā un salasīt tos pašiem. Pašu lasītam parasti ir “cita garša”.
- Ja uzņēmumā dārza nav, sadarbojies ar kaimiņiem, kuriem klienti var samaksāt par savāktajiem augļiem, ogām vai dārzeņiem.

Kritērijs: Klientiem tiek piedāvāti īpaši ēdieni, kuru receptes un pagatavošana balstās uz Latvijas tradīcijām un to izejvielas ir g.k. vietējās (Latvijas, reģionu) izcelsmes.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Ēdienu piedāvājums, to nosaukumi un apraksts izlasāms ēdienkartē, mājas lapā vai citur.

RISINĀJUMI

- Izstrādāt un iekļaut ēdienkartē oriģinālus „firmas ēdienus” un izmantot to kā mārketinga instrumentu klientu piesaistīšanai.
- Praktizēt latviešu tradicionālo ēdienu un dzērienu piedāvāšanu klientiem, sevišķi tautas tradicionālajos svētkos.
- Iekļaut savā piedāvājumā kādu no reģionam raksturīgajiem ēdieniem.
- Kad braucam uz ārzemēm, cenšamies nogaršot pēc iespējas vairāk vietējos ēdienus un dzērienus – Itālijā pastu un ekspresso, Francijā – vīnus, Spānijā – paelju vai tapas. Arī pa Latviju ceļojošie klienti labprāt vēlēsies nobaudīt kaut ko no vietējā. Piemēram, jūras piekrastē vai Latgales ezerainē tās būs kūpinātas vai citādi pagatavotas zivis, Suitos un Lībiešu krastā – sklandrausis, Vidzemē – bukstiņputra, Latgalē – kļockas un bulbešņiki. Kā tradicionālu našķi - saldējumu gatavo mūsdienīgā veidā, var braukt mācīties un baudīt uz Skrīveriem. Tradicionālos latviešu ēdienu un dzērienu piemērus atradīsi šeit: <https://www.celotajs.lv/lv/p/view/LatviesuEdieni2014>.
- Taču jāatceras, ka mums pierasti ēdieni var tādi nebūt pie mums atbraukušajiem ciemiņiem. Diez vai mēs pamatēdienā vēlētos pūdētu siļķi vai mencu un saldajā – lakricas ēdienu. Skandināvijā un Islandē tie ir vēsturiskie ēdieni, kurus labākajā gadījumā mūsdienās var nodegustēt.

Labie piemēri

Lauku mājā „Upenīte” piedāvā Latgales kulinārā mantojuma ēdienus, gatavotus no dabīgiem, saimniecībā iegūtiem pārtikas produktiem. Saimnieces īpašā recepte ir “Malvīnes pankūkas”, kas pasniegtas ar krējumu.

Mājaslapa: <https://www.celotajs.lv/lv/e/upenite1>

Kritērijs: Klientiem tiek piedāvāts arī ēdiens bez dzīvnieku izcelsmes produktiem.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Pēc klientu pieprasījuma, uzņēmumā pagatavo ēdienu bez dzīvnieku izcelsmes produktiem (veģetāriešiem, vegāniem, svaigēdājiem u.c.);
- Šāds ēdiens ir pieejams arī darbinieku ēdināšanā.

RISINĀJUMI

- Ir lauku tūrisma uzņēmumi, kas pēc klientu pieprasījuma piedāvā ēdienus veģetāriešiem un vegāniem, kā arī klientiem ar dažādām uztura (pārtikas) alerģijām. Par alerģijām vajadzētu iepriekš brīdināt, vai nu izstāstot, vai norādot ēdienkartē.
- Idejas veģetāro ēdienu receptēm var sameklēt internetā.

Labie piemēri

Lauku mājas “Lantus” saimniece gatavo plašu veģetāro ēdienu klāstu. Dārzeņu zupas, sēņu mērces, biešu salāti top izmantojot vietējo zemnieku un mājsaimniecību produkciju.

Mājaslapa: <https://www.laukumaja.lv>

Kritērijs: Ēdiena gatavošanā netiek izmantoti produkti, kuru marķējumā ir ietverta norāde, ka tie “satur ģenētiski modificētus organismus”.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Klientiem ēdiena gatavošanā netiek izmantoti pārtikas produkti, kuru marķējumā ir ietverta norāde, ka tie “satur ģenētiski modificētus organismus”;
- Telpā, kur klienti tiek ēdināti, ir redzama informācija, ka ēdiens nesatur ģenētiski modificētus organismus (GMO).

RISINĀJUMI

- Par ĢMO un to ietekmi uz dabu un cilvēka veselību tiek laužti šķēpi, tādēļ, meklējot informāciju, pirmām kārtām ir jāizvērtē informācijas avotu ticamība, pielietojot labas medijpratības praksi.
- Taču jautājums ir ne tikai par ēdinātāja, bet arī par klienta zināšanu bagāžu un lasītājiem avotiem un priekšstatiem par minēto tēmu. Ņemot vērā šī brīža sabiedrības “noskaņu”, ir pamats uzskatīt, ka klients drīzāk priecāsies par faktu un informāciju, ka viņam gatavotajā ēdienā nav izmantoti produkti, kas satur ĢMO, vai arī, ja ir, tad klientam par to ir jābūt informētam.
- Ēdienkartē norādiet vai arī ēdināšanas telpā novietojiet informāciju, ka ēdienu pagatavošanā nav izmantoti produkti, kas satur ĢMO.

Kritērijs: Klientiem ir nodrošināta informācija, ka krāna ūdens ir dzerams.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Kritērijs attiecas uz vietām, kur ir atbilstoša ūdens kvalitāte;
- Kritērijs veicina plastmasas pudeļu lietošanas samazināšanu vai to nelietošanu;
- Pie krāniem ir atbilstoša satura informācija.

RISINĀJUMI

- Lai samazinātu plastmasas iepakojuma lietojumu, kā arī gūtu ietaupījumu klienta maciņā, vietās, kur ir atbilstoša dzeramā ūdens kvalitāte, pie izlietnēm, virtuvēs, vannas istabās u.c. koplietošanas telpās ir vērts izlikt nelielas norādes, ka krāna ūdens ir dzerams, pamazām mainot mūsu ūdens pirkšanas ieradumus.

Kritērijs: Iegādājoties pienu un piena produktus ne mazāk kā 25% procenti no to masas vai vērtības ir ražoti atbilstoši bioloģiskās lauksaimniecības metodēm, kā arī, iegādājoties graudaugu pārstrādes produktus (piemēram, auzu pārslas, kviešu milti, griķi), ne mazāk kā 25% procenti no produktu masas vai vērtības ir ražoti atbilstoši bioloģiskās lauksaimniecības metodēm.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Bioloģiska piena un graudaugu produkcija ir plaši pieejama, tāpēc uzņēmēji tiek aicināti izvēlēties šāda veida produktus pēc iespējas vairāk. Tos iegādājoties, tiek paveikts liels ieguldījums vides un veselības saglabāšanā.

RISINĀJUMI

- Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas pasūtītais pētījums par bioloģiskās lauksaimniecības produkcijas tirgu "Datu ieguve un analīze par bioloģiskās lauksaimniecības tirgus gatavību publiskajam iepirkumam".

Noderīgas saites

- **Bioloģiskā lauksaimniecība Latvijā:**
<https://biologiski.lv/biologiska-lauksaimnieciba-latvija;>
- **GMO:** *<https://www.zm.gov.lv/lv/genetiski-modificetie-organismi;>*
<https://www.varam.gov.lv/lv/no-gmo-brivas-teritorijas;>
- **Kas ir E vielas:**
<https://www.zm.gov.lv/lv/jaunums/par-partikas-piedevam-jeb-e-vielam;>
- **Kulinārais mantojums Lauku tūrismā:**
<https://macies.celotajs.lv/course/view.php?id=2;>
- **Kulinārais ceļš "Livonijas garša":**
https://www.celotajs.lv/lv/p/view/LivonijasGarsaKarte_2019;
- **Latvijas bioloģiskās lauksaimniecības asociācija:** *<http://www.lbla.lv;>*
- **Latvijas kulinārā karte:** *<https://www.celotajs.lv/lv/p/view/KulinaraKarte2014;>*
- **Svaigi.lv:** *svaigi.lv;*
- **Tiešā pirkšana:** *www.tiesapirksana.lv;*
- **Uztura bagātinātāji, vadlīnijas:**
<https://www.zm.gov.lv/lv/jaunums/kas-jazina-par-uztura-bagatinatajiem;>
- **"Zaļā karotīte" un "Bordo karotīte":** *[http://karotite.lv/sakums.](http://karotite.lv/sakums)*

9.

VIDES IZGLĪTĪBA, INFORMĀCIJAS APRITE UN KOMUNIKĀCIJA, VIDEI DRAUDZĪGAS AKTIVITĀTES UN PRODUKTS

Bioloģiskā jeb sugu daudzveidība ir viena no lielākajām Latvijas bagātībām un arī resurss, kuru, ievērojot ilgtspējības principus un ētikas kodeksu, var izmantot tūrisma produkta veidošanā. Tūristi, izvēloties savas brīvdienas, parasti plāno apmeklēt skaistas vietas, tādēļ liela loma ir arī dabas un kultūrainavai, kas arī ir viena no bioloģiskās daudzveidības izpausmēm. Nozīmīga lauku ainavas sastāvdaļa ir augu un dzīvnieku šķirņu dažādība, kurus cilvēks izmanto jau kopš seniem laikiem. Iepriekš minētās lietas ir tās, kas piesaista mūsdienas tūristu mazskartām dabas vietām.

Kritērijs: Zaļais sertifikāts ir novietots klientiem labi redzamā vietā.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Sertifikāts novietots koplietošanas telpās, kur tas labi redzams ikvienam interesentam;
- Kritērijs attiecas uz tām saimniecībām, kam tiek pagarināts sertifikāta termiņš.

RISINĀJUMI

- Zaļais sertifikāts ir jānovieto koplietošanas telpās, kur tas labi redzams ikvienam interesentam;
- Ja lauku tūrisma uzņēmums aizņem lielāku teritoriju un tajā ir daudz ēku, ir vērts tā kopijas izvietot arī vēl kādā no koplietošanas telpām.

👍 Labie piemēri

Viesu māja “Pilsētnieki”. Viesu namā “Pilsētnieki” Zaļais sertifikāts ir novietots labi redzamā vietā, kur visbiežāk uzturas klienti. Tādējādi klientiem rodas sekojoši jautājumi: “Kas ir Zaļais sertifikāts”, “Par ko tiek piešķirts Zaļais sertifikāts” un kāda veida priekšrocības klientiem pašiem ir gadījumā, ja viņi uzturas naktsmītnē ar šādu ekosertifikātu.

Mājaslapa: <https://pilsetnieki.lv>

Kritērijs: Ir sagatavota informācija (mapīte) ar Zaļā sertifikāta materiāliem, nolikumu un kritērijiem.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Nolikums u.c. materiāli ir drukāti uz abām lapas pusēm;
- Tie ir klientiem pieejami pēc pieprasījuma.

RISINĀJUMI

- Zaļā sertifikāta informācijas mape jānovieto koplietošanas telpās.
- Jāpārdomā iespējamie veidi un to izmantošana apmeklētāju neuzbāzīgai informēšanai par Zaļo sertifikātu. Tie var būt:
 - informatīvi materiāli par Zaļo sertifikātu;
 - informācija par Zaļo sertifikātu uzņēmuma informatīvajos materiālos un mājas lapā vai sociālo tīklu kontos;
 - zīmes dabā, t.sk. ar Zaļā sertifikāta logo;
 - periodika par vides tēmu;
 - bukleti, grāmatas, kas popularizē vides izglītību.

Labie piemēri

Kempings “Labirinti”. Kempinga servisa mājā ir izveidota mapīte, kurā ir salikti izglītojoši materiāli par Zaļo sertifikātu – Zaļā sertifikāta, nolikums, kritēriji, dažādi materiāli par to, kādā veidā saudzēt nozīmīgus dabas resursus. Klienti, kuri izmanto servisa māju, var noskaidrot, kas ir Zaļais sertifikāts un kādām tūrisma mītnēm vai saimniecībām tas tiek piešķirts.

Mājaslapa: <https://www.labirinti.lv>

Kritērijs: Informācija par to, ka uzņēmumam ir piešķirts Zaļais sertifikāts, ir redzama virtuālajos medijos un drukātajos materiālos.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Kritērijs attiecas uz uzņēmuma mājas lapu, sociālo tīklu kontiem, drukātiem u.c. veida sagatavotiem mārketinga materiāliem;
- Uzņēmuma vides politikai jābūt vērstai uz komunikāciju ar sabiedrību un klientu, paskaidrojot, kāpēc un kādā veidā tiek ievēroti „Zaļā sertifikāta” kritēriji.

RISINĀJUMI

- Virtuālajos medijos (mājas lapā, sociālo tīklu konti, blogi, citi) un drukātajos materiālos (bukletos, reklāmas lapās, vizītkartēs), kā arī dabā (uz norādēm, stendos u.c.) ir pieminēts, ka uzņēmumam ir Zaļais sertifikāts, kā arī ievietots tā logo.

Kritērijs: Uzņēmums piedāvā vai arī klientiem ir pieejama informācija par apkārtnes dabas tūrisma objektiem, labai draudzīgās aktīvās atpūtas piedāvājumu, ĪADT, vides gidiem u.c.

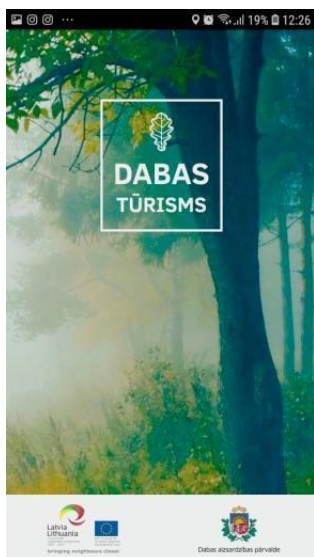

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Klientiem pieejamā vietā ir novietoti informācijas materiāli par vietējām dabas un kultūrvēsturiskajām vērtībām, dabas aizsardzību (t.sk. apkaimes ĪADT), dzīvnieku un augu noteicēji u.c. veida informācija.

RISINĀJUMI

- Informāciju par dabas un kultūras tūrisma objektiem var iegūt tuvējos tūrisma informācijas centros.
- Tūristiem ir sagatavota aplikācija “Dabas tūrisms”, kas lejupielādējama Google Play.

2. attēls

Mobilā aplikācija „Dabas tūrisms”, kas sniedz iespēju īsā laikā saplānot dienu pastaigai vai izbraucienam Latvijas dabā.

Kritērijs: Klientiem tiek piedāvāta videi draudzīga inventāra noma - velosipēdi, nūjas, laivas, slēpes, binoklis, augu un putnu noteicēji u.c.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Ja uzņēmums pats nepiedāvā šādas aktivitātes, ir pieejama informācija par šādu piedāvājumu reģionā;
- Auditoram ir iespēja pārlicināties par šādas informācijas esamību;
- Tiek vērtēta arī sadarbība starp dažādiem pakalpojumu sniedzējiem.

RISINĀJUMI

- Plānojot tūrisma mītnes darbības jomu paplašināšanu, jāizvērtē iespējas piedāvāt klientiem iznomāt dažādu videi draudzīgu aktivitāšu veikšanai nepieciešamo inventāru.
- Apziniet tuvumā esošās iespējas inventāra izmantošanai un vienojieties par sadarbību.

Labie piemēri

Viesu nams “Stikāni”. “Stikānos” piedāvā putnu vērošanu profesionāļiem. Šeit ir pieejami profesionāla putnu vērotāja pakalpojumi, bibliotēka ar grāmatām un noteicējiem, tālskatis, putnu vērošanas slēpnis un informācija par apkaimē interesantām putnu vērošanas vietām. Viesu namā ir izveidots aktuālais putnu saraksts, kas novērots attiecīgajā mēnesī tuvākajā apkaimē.

Mājaslapa: <http://www.celotajs.lv/lv/e/stikani>

Kritērijs: Klientiem labi redzamā(s) vietā(s) (t.sk. virtuālā vidē) novietoti „Zaļie padomi”.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- “Zaļie padomi” izstrādāti saskaņā ar Zaļā sertifikāta nolikumu un tie var būt: uzlīmes, piktogrammas, karikatūras, iespiesti vai drukāti materiāli u.c., kas atgādina saudzēt ūdeni, elektroenerģiju, citus dabas resursus, šķirot atkritumus, saglabāt dabas daudzveidību u.c.;
- Uzņēmuma interneta resursos ir ievietoti linki (saites) uz citiem resursiem, kur ievietoti „Zaļie padomi”;
- Uzņēmumā, ja tas piedāvā, ir arī pieejama informācija par kvadraciklu, ūdensmotociklu u.c. lietošanas kārtību (ja tas ir attiecīgajā teritorijā atļauts), kādā veidā un kurās vietās tie ir lietojami.

RISINĀJUMI

- „Lauku ceļotājs” ir izstrādājis „**Zaļos padomus**” dažādām tūrisma aktivitātēm un dažādās teritorijās – kā ceļot ar kājām, velosipēdu, laivu, auto, kas jāievēro ĪADT un citās vietās. Daļa no padomiem ir ilustrēti. Šos padomus ikviens var brīvi kopēt un pielāgot savām vajadzībām. Tos var izdrukāt, ierāmēt un piestiprināt pie sienas dažādās koplietošanas telpās. Padomi ir atrodami šeit: https://www.celotajs.lv/cont/wrth/greenadvice/greenadvice_ievads_lv.html.
- Biedrība “Zaļā brīvība” izdevusi “**Zaļo ceļvedi**”. Te ir arī padomi, kā samazināt kaitējumu dabai, sev, tuviniekiem un citiem ļaudīm. Ceļvedi varat atrast šeit: <http://www.zalabriviba.lv/zalais-celvedis>.

Kritērijs: Uzņēmuma darbiniekiem un klientiem ir pieejama informācija, kurās institūcijās vai kādā veidā ir jāvēršas par apkārtnē konstatētajiem vides pārkāpumiem.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Informācija ir ievietota klientiem domātajā mapītē vai citādi pieejama;
- Ir pieejama informācija par mobilo aplikāciju www.videssos.lv un tās lietošanas principiem.

RISINĀJUMI

- Ja pārkāpums pret vidi (piem vide piesārņota vai piegružota) konstatēts ĪADT, tad var zvanīt pa **DAP** vienoto tālruni 80000130. Protams, var arī zvanīt uz tuvējo reģionālo biroju vai rakstīt e – pastu;
- Par vides aizsardzības prasību pārkāpumiem ir jāziņo **Valsts vides dienestam** pa informatīvo tālruni 26338800.
- Par pārkāpumiem, vai to sekām var ziņot **vides SOS**. Šādā gadījumā:
 - mobilajā ierīcē ir jālejupielādē aplikācija „Vides SOS”;
 - jāfiksē pārkāpums un jānosūta tas izskatīšanai attiecīgai vides institūcijai;
 - “Vides SOS” instalēšanas soļi ir apskatāmi šeit: http://www.videssos.lv/kaa_lietot;
 - Tālāk jau interaktīvā kartē (<http://www.videssos.lv>) vari izsekot, kāds statuss ir Tevis pieteiktajam vides pārkāpumam (nav atrisināts, izvērtēšanā, atrisināts u.c.).

3. attēls

Vides aplikācija „Vides SOS”

Labie piemēri

“Usmas SPA” darbinieki aktīvi piedalās biedrībā “Usmas krasts”, kuru ir izveidojuši Ventspils, Talsu un Kuldīgas novadu vietējie iedzīvotāji, lai rūpētos par ezera zivju resursu aizsardzību un atjaunošanu, kā arī veicinātu uzņēmējdarbību, t.sk. sakārtotu tūrisma, makšķerēšanas un zvejniecības sistēmu ezerā un tā krastos.

Mājaslapa: <https://www.usma.lv>

Kritērijs: Klientiem ir pieejama informācija par apkārtnes sugām, biotopiem un bioloģisko daudzveidību.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Informatīvajā mapē ievietoti materiāli par dabas aizsardzību, dzīvnieku un augu noteicēji;
- Uzņēmuma mājas lapā ir salinkota ar atbilstoša satura interneta resursiem;
- Ir izveidota „čeklīte” ar uzņēmuma apkaimē konstatētajām zvēru, putnu, augu u.c. sugām;
- Darbinieki ir kompetenti par minētajām tēmām un var informēt klientus par to.

RISINĀJUMI

Dažkārt informācija ir jāmeklē specifiskās saitēs un tā ne vienmēr ir viegli atrodamā, izmantojot *Google* meklētāju. Informāciju par minēto tēmu var iegūt šādās konkrētās ģeogrāfiskās vietās (apmeklējot tās fiziski, ne virtuāli) un sekojošās interneta saitēs:

- Tuvākajos dabas aizsardzības pārvaldes (DAP) **reģionālo administrāciju birojos**. Adreses un kontaktus sk. šeit: https://www.daba.gov.lv/public/lat/par_mums;
- DAP **izglītības centros**, kuros apmācīti cilvēki var piedāvāt vidi izzinošus pasākumus, nodarbības un spēles visu vecumu bērniem un pieaugušajiem: <https://www.daba.gov.lv/lv/dabas-centri>;
- Latvijas Dabas fonda un Latvijas Ornitoloģijas biedrības sagatavotie augu, ķērpju, kukaiņu, putnu, abinieku un rāpuļu, zīdītāju un biotopu **noteicēji**: <https://dabasdati.lv/lv/cat/7>;
- LOB lapā ir atrodami gatavi dabas izziņas **spēļu maketi**, kurus izdrukājot var iegūt dažādas galda spēles, kā arī dažādus mācību materiālus: <https://www.lob.lv/noderigi/materiali>.
- „Lauku ceļotāja” mājas lapā un izveidotajā vietnē: www.macies.celotajs.lv;

- Mobilā aplikācijā „Dabas tūrisms”:

<https://play.google.com/store/apps/details?id=lv.cube.daba&hl=lv;>

- Tuvākajā bibliotēkā.

Labie piemēri

Kempingā “Laikas” ir izveidots stends par pašu saimniecību, Akmeņraga bāku, Ziemupes dabas liegumu. Apkārtnes dabas vērtību iepazīšanai un izzināšanai saimnieki ir izveidojuši fotoalbumu ar pašu fotografētām augu sugām.

Mājaslapa: <http://www.laikas.lv>

Brīvdienų māja “Bramāņi”. Brīvdienų mājā viesiem pieejamās telpās pie sienām izvietoti rāmīši, kuros klientiem saprotamā un draudzīgā veidā izskaidroti apkaimē sastopamie biotopi – meži, pļavas, purvi u.c. Ir paskaidrota to nozīme dabā un kādi iemītnieki – augi un dzīvnieki tos apdzīvo.

Mājaslapa: <https://www.brammani.lv>

Kritērijs: Uzņēmuma darbiniekiem ir nodibināti kontakti ar Dabas aizsardzības pārvaldi - viņi ir informēti par aktualitātēm dabas aizsardzības, ilgtspējīga tūrisma, vides izglītības un citās ar ĪADT saistītās jomās.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Šis kritērijs attiecināms uz situāciju, ja uzņēmums atrodas ĪADT. Minētajā situācijā šis ir vērtējams kā obligātais kritērijs;
- Auditoram tiek izklāstīta uzņēmuma pieredze;
- Tūrisma mītnes saimnieki/darbinieki iespēju robežās piedalās DAP un/vai citu ĪADT tūrismā iesaistīto pušu rīkotajos pasākumos (tūrisma foruma sanāksmēs, vides izglītības pasākumos, talkās u.c.).

RISINĀJUMI

Ja tūrisma produkts tiek piedāvāts ĪADT, vai, ja īpašums atrodas ĪADT, tad regulāra komunikācija ar Dabas aizsardzības pārvaldes darbiniekiem ir ļoti ieteicama. Kādi būtu tie gadījumi, kad ir jākonsultējās ar DAP speciālistiem?

- Ja tiek plānots aktīvā vai dabas tūrisma maršruts ĪADT teritorijā, to ir jāsaskaņo ar DAP;
- Ja piedāvātais tūrisma produkts atrodas ĪADT un jutīgā teritorijā, piemēram, maršruts ar purva korpēm pa augsto purvu vai alu izmantošana kā tūristu apskates vietai;
- Lai noskaidrotu, kādus augus, dzīvniekus, sēnes un citus dabas resursus var izmantot sava tūrisma produkta veidošanā un kādus nebūtu ieteicams.

Ja īpašums vai piedāvātais tūrisma produkts neatrodas un neskar ĪADT un retus un aizsargājamus biotopus un sugas, konsultēšanās ar DAP nav obligāta.

Kritērijs: Uzņēmuma darbinieki papildina savas zināšanas par videi aktuāliem jautājumiem un paši iesaistās ar vides izglītību, dabas aizsardzību saistītos pasākumos, kas tiek organizēti pašvaldībā vai reģionā.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Auditoram tiek uzrādīta pabeigto kursu vai citu pasākumu sertifikāti, apliecības u.c. veida dokumentācija.

RISINĀJUMI

Ir vērts zināt, ka Latvijas ĪADT un arī ārpus tām regulāri tiek rīkoti dažādi ar vides izziņu saistīti pasākumi:

- Ikgadējās **Ceļotāju dienas** visos Latvijas nacionālajos parkos: Slīteres, Ķemeru, Gaujas un Rāznes nacionālajā parkā, Ziemeļvidzemes biosfēras rezervātā, Lubāna mitrējā, <https://www.daba.gov.lv>, kā arī DAP Facebook profilā;
- **Pasaules ūdens dienas**, putnu vērošanas dienas, pļavu dienas, sikspārņu un lašu vērošanas ekskursijas, sēņu dienas u.c. pasākumi Latvijas nacionālajos parkos, <https://www.daba.gov.lv>, kā arī DAP Facebook profilā;
- **Latvijas Ornitoloģijas biedrības** organizētās **ekskursijas** www.lob.lv;
- Dabas aizsardzības pārvaldes un Pasaules dabas fonda kopīga iniciatīva „**Daru labu dabai**” organizē gan atvērtās, gan arī slēgtas talkas kolektīviem, kur var atbrīvot dižkokus, cīnīties ar invazīvajām sugām, apsaimniekot pļavas un piedalīties citos izglītojošos darbos: www.darudabai.lv.

TV raidījums “Vides fakti” ir vienīgais profesionālais vides un dabas aizsardzības tēmai veltītais raidījums sabiedriskajā televīzijā, kas visa gada garumā informē par aktualitātēm vides jomā, stāsta par norisēm dabā un izglīto tās saudzēšanā, kopšanā un aizsargāšanā.

Labie piemēri

Lauku sēta “Caunītes” sadarbojas ar Dabas aizsardzības pārvaldes sertificētu putnu ekspertu dažādu pasākumu ietvaros, kuru laikā paši un arī klienti iegūst jaunas zināšanas par putniem, ūdens un augsnes dzīvībām.

Mājaslapa: <https://www.caunites.lv>

Kritērijs: Uzņēmums piedāvā un praktizē vidi izzinošus un izglītojošus pasākumus.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Auditoram ir iespēja pārliedzināties par šādu pasākumu (nometnes, kursi, semināri) norises esamību.

RISINĀJUMI

- Lai organizētu vides izzinošu pasākumu, ne vienmēr ir jābūt profesionālam vides gidam vai dabas pētniekam. Arī ekspedīcijas un izpētes pārgājieni pa tuvāko apkārtni vai dzīvnieku pēdu noteikšana pēc noteicēja un daudzas citas līdzīgas idejas var būt kā vidi izzinoši pasākumi, kuros var iesaistīt savus klientus.
- Var aicināt talkā vietējos mežziņus, dabas zinību skolotājus, vides gidus (sk. iepriekš), dabas pētniekus u.c.
- Var izmantot jau gatavas darba lapas dažāda vecuma bērniem un pieaugušajiem, ar kurām var doties dažādos biotopos un izzināt gan procesus, gan tajos mītošās augu un dzīvnieku sugas.
- Darba lapas, noteicēji un citi materiāli dažādās valodās atrodami šeit:
https://www.daba.gov.lv/public/lat/vides_izglitiba/materiali_nodarbibam,
<https://www.lvm.lv/sabiedribai/skolam>.

Labie piemēri

Brīvdienu mājas “Piekūni” saimniece ir vides gids, kuras pavadībā var doties izglītojošās pastaigās pa apkārtnes takām gan individuāli, gan grupās. Te iespējams iepazīt dabu, augus, dzīvniekus un blakus esošo Gaiziņkalnu. Tiek piedāvātas ekskursijas skolēnu grupām, īpaši rudenī un pavasarī. Piedāvā tematiskas ekskursijas un pārgājienus, kurus iespējams arī kombinēt un dažādot atkarībā no cilvēku vēlmēm un interesēm.

Mājaslapa: <https://piekuni.lv>

Saimniecība “Jaun-ieviņas” piedāvā programmu “Iepazīsti vēl neiepazīto”. Tā ir izzzinoša ekskursija savvaļas zirgu dārzā ar iespēju iepazīt zirgu dzīvi un apskatīt tos tuvumā. Ekskursijas laikā tiek apskatīti arī citi objekti - kupicas akmens, dižvītols, lapsu alas u.c.

Mājaslapa: <http://www.jaun-ievinas.lv>

Papildus informācija:

Kā var zināt, vai mans īpašums atrodas īpaši aizsargājamā dabas teritorijā (ĪADT) vai NATURA 2000 teritorijā?

1. Sākotnēji apskatīt kopējo Latvijas **ĪADT karti**:

<https://www.daba.gov.lv/lv/par-ipasi-aizsargajamam-dabas-teritorijam>, informācija arī

VARAM

mājas

lapā

http://www.varam.gov.lv/lat/darbibas_veidi/ipasi_aizsargajamas_dabas_teritorijas.

2. Ja pēc iepriekšējās kartes nav saprotams, tad var ieiet (bez reģistrācijas – viesa statusā) **Dabas datu pārvaldības sistēmas „Ozols”** interaktīvajā kartē, kur uzlikt dažādas ĪADT kategorijas. Uz kartes ir redzami arī citi aizsargājami dabas objekti: <https://ozols.gov.lv/pub>;

3. Ja īpašums atrodas ĪADT, tad noteikti ir jāiepazīst arī konkrētās ĪADT individuālie izmantošanas un apsaimniekošanas noteikumi (ar pielikumiem – robežu shēmām) un dabas aizsardzības plāns, ja šie dokumenti attiecīgajai teritorijai ir izstrādāti. Tie atrodami pie katras konkrētās teritorijas DAP mājas lapā, piemēram, Ovišu dabas liegumam – šeit: https://www.daba.gov.lv/public/lat/iadt/dabas_liegumi/ovisi.

Noderīgas saites

- Latvijas īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, Dabas aizsardzības pārvalde:
<https://www.daba.gov.lv/lv>.
- Kas ir NATURA 2000 teritorijas?
<https://www.celotajs.lv/cont/wrth/natura2000/KasirNatura2000.pdf>;
- NATURA 2000 tīkls Eiropā (interaktīva karte): <http://natura2000.eea.europa.eu>.

10.

BĒRNU UN PERSONU AR ĪPAŠĀM VAJADZĪBĀM INTERESES

Viena no ilgtspējīga tūrisma idejām ir bērnu un cilvēku ar īpašām vajadzībām iekļaušanu tūrisma produkta veidošanā.

Kritērijs: Uzņēmuma piedāvātais produkts ir bērniem draudzīgs.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Bērniem draudzīgā vide attiecas uz iekšējo (ēku) un ārējo vidi (āra teritorija), kā arī personāla attieksmi.

RISINĀJUMI

- Sk. nākamo četru kritēriju skaidrojumus.

Labie piemēri

Mazmežotnes muižā izveidots bērnu rotaļu laukums. Tajā ir smilšu kaste, šūpoles, batuts, soli u.c. elementi. Bērnu laukums atrodas drošā un ainaviskā vietā, to ieskauj vēsturiskais muižas ābeļdārzs.

Mājaslapa: <http://www.mazmezotne.lv>

Kritērijs: Baseinu malas, dīķu un ūdenskrātuvju krasti ir relatīvi droši.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Saimnieki informē bērnu vecākus par tuvumā esošām ūdenstilpēm/tecēm;

- Uzņēmuma teritorijā nav ūdenskrātuves/teces ar stāviem un krastiem, vecas un nestabilas laivas, nedroši pontoni u.c. elementi.

RISINĀJUMI

- Norobežojiet dīķu un ūdenskrātuvju krastus, kas var būt potenciāli bīstami, uzlieciet informējošu uzrakstu.
- Informējiet bērnu vecākus par teritorijā esošajiem ūdeņiem.

Kritērijs: Bērniem iekārtotas drošas un videi draudzīgas atpūtas un spēļu vietas.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Āra teritorijā ir izveidoti bērnu rotaļu laukumi (drošā vietā) un atpūtas vietas;
- Smilšu kastes un bērnu rotaļu laukumu aprīkojumu izgatavošanā izmantotie materiāli ir dabīgi un atbilst kvalitātes prasībām;
- Aprīkojums funkcionē, ir droši lietojams un bez acīmredzamiem bojājumiem;
- Ja telpās ir bērnu stūrītis, ir pieejamas grāmatas, rotaļlietas un spēles.

RISINĀJUMI

- Rotaļu un atpūtas laukumu iekārtošanā var izmantot ekoloģiskus un dabīgus materiālus.
- Par ekoloģisku uzskata materiālu:
 - kas ir piemērots cilvēkam konkrētajā laikā un sezonā;
 - kas ir piemērots vietējam klimatam;
 - kas organiski iekļaujas apkārtējā vidē;
 - kas ir pārstrādājami atkārtotai izmantošanai;
 - kas ir ilgmūžīgs (tiek taupīti dabas resursi).
- Dabīgie materiāli - materiāli, kas ražoti no dabas izejmateriāliem. Tie ir ekoloģiski tīri, bez mākslīgajiem un sintētiskajiem savienojumiem.

Labie piemēri

Kempinga “Labirinti” atrakciju parks piedāvā dažādas spēles un rotaļas bērniem, kā arī vizināšanos ar velokartiem, mini golfa un mini boulinga spēli.

Mājaslapa: <https://www.labirinti.lv>

Kritērijs: Telpas (daļa vai kāda no telpām) un tuvējā apkārtnē ir pielāgota cilvēkiem ar īpašām vajadzībām.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Uzņēmums iespēju robežās nodrošina cilvēku ar īpašām vajadzībām uzņemšanu;
- Vismaz viens numurs (guļamistaba, tualete) pielāgots klientiem, kuri pārvietojas ratiņkrēslos;
- Klientu zonā ir tualete, kas aprīkota ar standarta aprīkojumu un atbalsta rokturiem, zemāku spoguļi un citām ierīcēm pieejamā augstumā, kā arī brīvu vietu 1 m platumā pie klozetpoda.

RISINĀJUMI

- Iepazīstieties un novērtējiet situāciju jūsu mītnē. Varbūt, ka jums ir telpas ar platām durvīm, kuras var pielāgot pieejamības iespējām. Varbūt, ka nav sarežģīti izveidot arī īpašus celiņus dārzā.

Labie piemēri

Saimniecībā “Jaun-ievīnas” tiek piedāvāts specializēts ratiņkrēsls ar biežām riepām, kas ir pielāgots pārvietošanai pa apvidu un dabīgām virsmām.

Mājaslapa: <http://www.jaun-ievinas.lv>

Saimniecībā “Indāni” ir uzbūvēta lapene, kas ir pieejama cilvēkiem ar kustību traucējumiem. Tiek uzņemti bērni ar īpašām vajadzībām no Latvijas bērnu namiem. Bērni var iepazīt lauku sētu, apskatīt un pabarot mājdzīvniekus.

Mājaslapa: <http://www.indani.lv>

Kritērijs: Bērniem ir iespēja komunicēt ar mājdzīvniekiem.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Uzņēmumā ir iespējams apskatīt un vērot lauku mājdzīvniekus: govīs, kazas, trušus, zirgus, mājputnus;
- Ja uzņēmumā nav mājdzīvnieku, ir pieejama informācija par saimniecībām reģionā, kur bērniem ir iespējams iepazīt lauku vidi.

RISINĀJUMI

- Ja vien ir iespējams, būtu ieteicams padomāt par veidu, kādā klienti, sevišķi bērni, varētu vērot mājdzīvniekus dabīgā un drošā vidē.

Labie piemēri

Saimniecībā “Dzirnupes” mīt dažādi mājdzīvnieki, kurus bērni var apskatīt, pabarot un samīļot.

Mājaslapa: <https://www.celotajs.lv/lv/e/dzirnupes>

11.

PAGALMS UN APSTĀDĪJUMI

Svarīgi, lai veidojot un apsaimniekojot uzņēmumam pieguļošās teritorijas – pagalmu, dārzu un apstādījumus, tiktu pielietotas videi draudzīgas metodes.

Kritērijs: Uzņēmumā tiek izmantotas viedās apstādījumu laistīšanas sistēmas.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Lai samazinātu laistīšanai nepieciešamo ūdens patēriņu, tiek izmantotas viedās laistīšanas sistēmas, piemēram, automātiski ieslēdzot laistīšanu rīta un vakara stundās, izmantojot mitruma sensoru sistēmu vai pilienvēda laistīšanu, kas samazina iztvaikojošā ūdens daudzumu un vislabāk nodrošina mitrumu augu saknēm;
- Laistīšanai var izmantot arī savākto lietus ūdeni, saimniecībā izmantoto ūdeni (grey water) vai attīrītus notekūdeņus;
- Auditoram ir iespēja pārlicināties par minēto kritēriju izpildi.

RISINĀJUMI

- Informācija par viedajām laistīšanas sistēmām ir atrodama šeit:
<http://www.laistisana.lv>,
<https://www.akvedukts.lv/lv/informacija/par-laistisanas-siste-mam/pazemes-automatiska-darza-laistisana>,
<https://www.jaunberzi.lv/lv/darzu-buve/automatiskas-laistisanas-sistemas>.

Kritērijs: Ierīkojot apstādījumus, tiek izmantotas vietējās augu sugas.

KRITĒRIJA PIEMĒROŠANAS PRASĪBAS

- Atbalstot bioloģisko daudzveidību, uzņēmums iespēju robežās, ierīkojot jaunus apstādījumus, izmanto vietējās augu sugas, atsevišķās vietās atstājot arī dabiskus biotopus: pļavas, ežmalas, nenoplautas grāvmalas u.c.;

- Uzņēmumam ir plāns apstādījumu atjaunošanai, izskatot iespējas izmantot vietējās sugas. Ja ir nezāles, uzņēmumam ir plāns, kā ierobežot to izplatību, kontrolēt vai iznīdēt;
- Pārbaudes laikā uzņēmējs uzrāda dokumentāciju par pēdējo 12 mēnešu laikā iegādātajiem vietējo sugu augiem, kā arī plānu vietējo sugu ieviešanai apstādījumos un invazīvo sugu apkarošanai.

RISINĀJUMI

- Informācija par Latvijas invazīvajām sugām ir atrodama šeit:
<https://www.daba.gov.lv/lv/invazivas-sugas>.
- Informāciju par vēsturiskajiem un mūsdienu dārziem sk.:
<https://www.celotajs.lv/lv/c/brand/heritagegardens>,
https://www.celotajs.lv/cont/publ/Vesturiskaisunmusdienudarzs/pdf/Vesturiskaisunmusdienudarzs_lv.pdf.

Šī materiāla sagatavošanā piedalījās:

Agnese Balandiņa – Dabas aizsardzības pārvaldes Pierīgas reģionālā administrācija;

Arnīs Bergs – Bezizmešu mobilitātes atbalsta biedrība;

Asnāte Ziemeļe – Latvija Lauku tūrisma asociācija „Lauku ceļotājs”;

Edgars Vīgants – VASSI docents, enerģētikas eksperts;

Ērika Lagzdina – VARAM Vides aizsardzības departaments;

Ģirts Strazdiņš – Latvijas Dabas Fonds;

Līga Logina-Kaļčenko – Latvijas bioloģiskās lauksaimniecības asociācija;

Ilona Mendziņa – VARAM, Dabas aizsardzības departaments;

Inese Zvejniece – Latvijas Vides aizsardzības fonda administrācija;

Juris Smaļinskis – Vidzemes augstskola;

Kristina Veidemane – Baltijas Vides forums;

Undīne Bude – “Zaļais punkts”.

Paldies par padomiem:

Aijai Balandiņai, Ērika Kļaviņai – Dabas aizsardzības pārvalde;

Kristīnei Sēnelei – Baltijas Vides forums;

Laurai Bergai – “Zaļais punkts”.